

การจัดการศึกษาสำหรับเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมืองในประเทศไทย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาพัฒนามนุษย์และสังคม สหสาขาวิชาพัฒนามนุษย์และสังคม

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2562

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

THE EDUCATIONAL MANAGEMENT FOR URBAN REFUGEE CHILDREN IN THAI SCHOOL.

Miss Unchalee Srichomphu

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts in Human and Social Development
Inter-Department of Human and Social Development

GRADUATE SCHOOL

Chulalongkorn University

Academic Year 2019

Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์	การจัดการศึกษาสำหรับเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมืองในประเทศไทย
โดย	น.ส.อัญชลี ศรีชมภู
สาขาวิชา	พัฒนามนุษย์และสังคม
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก	ดร.เปรมใจ วังศิริไพศาล

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

.....	คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(ดร.ธรรมนุญ หนูจักร)	
คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์	
.....	ประธานกรรมการ
(ศาสตราจารย์ ดร.สุภางค์ จันทวานิช)	
.....	อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(ดร.เปรมใจ วังศิริไพศาล)	
.....	กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย
(ดร.รุ่งนภา จิตรโรจนรักษ์)	

CHULALONGKORN UNIVERSITY

อัญชลี ศรีชมภู : การจัดการศึกษาสำหรับเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมืองในโรงเรียนไทย. (THE EDUCATIONAL MANAGEMENT FOR URBAN REFUGEE CHILDREN IN THAI SCHOOL.) อ.ที่ปรึกษาหลัก : ดร.เปรมใจ วังศิริไพศาล

งานวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาสภาพปัญหาและข้อท้าทายในการจัดการศึกษาสำหรับเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมืองในโรงเรียนไทย (2) ศึกษาทัศนคติของบุคลากรทางการศึกษาที่มีผลต่อการจัดการศึกษา และ (3) หาแนวทางในการส่งเสริมการจัดการศึกษาที่เหมาะสม ภายใต้กรอบแนวปฏิบัติสำหรับการจัดการศึกษาแก่บุคคลที่ไม่มีหลักฐานทางทะเบียนราษฎรหรือไม่มีสัญชาติไทย และแนวทางการคุ้มครองดูแลเด็กผู้ลี้ภัยในประเด็นด้านการจัดการศึกษาของ UNHCR ซึ่งเก็บข้อมูลจากโรงเรียนในเขตกรุงเทพมหานคร ทั้งโรงเรียนรัฐบาลและโรงเรียนเอกชน จำนวน 5 แห่ง ใช้การศึกษาแบบพหุกรณีศึกษาโดยการศึกษาจากเอกสาร การสังเกต การสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่ม จากผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ ได้แก่ ผู้อำนวยการ รองผู้อำนวยการ ครูผู้สอน เด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมือง เด็กไทย และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องอื่น ๆ

ผลการศึกษา พบว่า สภาพการจัดการศึกษาสำหรับเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมืองในโรงเรียนไทย ใช้รูปแบบเดียวกับเด็กไทยทุกประการ ซึ่งหลายโรงเรียนให้การสนับสนุนและช่วยเหลือเด็กกลุ่มนี้โดยการจัดสอบเทียบโอนความรู้ในระดับชั้นที่หายไป การสอบเลื่อนชั้นกลางปี และความยืดหยุ่นในการวัดและประเมินผลในชั้นเรียน อย่างไรก็ตาม ยังคงต้องเผชิญกับข้อท้าทายในการดำเนินงานในหลาย ๆ ประการ อาทิ อุปสรรคด้านทักษะทางภาษาไทยของเด็กผู้ลี้ภัย ๆ จำนวนบุคลากรทางการศึกษาที่ไม่เพียงพอ และการขาดการประสานความร่วมมือกันของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น ในขณะที่ผลของการศึกษาทัศนคติของบุคลากรทางการศึกษาที่มีผลต่อการจัดการศึกษา พบว่า บุคลากรทางการศึกษาส่วนใหญ่รับรู้และเข้าใจสถานการณ์ของเด็กผู้ลี้ภัย และมองว่าการให้โอกาสทางการศึกษาอย่างเท่าเทียมกันกับเด็กไทยเป็นสิทธิที่พวกเขาพึงจะได้รับ แต่มีบุคลากรบางส่วนที่มองว่า การให้การศึกษาศาหรับเด็กกลุ่มนี้ส่งผลกระทบต่อเด็กไทยและทำให้ยากต่อการบริหารจัดการของโรงเรียน ทั้งในงานวิจัยนี้ยังได้เสนอแนวทางในการจัดการศึกษาสำหรับเด็กกลุ่มนี้ใน 3 รูปแบบ คือ (1) การจัดห้องเรียนพิเศษสำหรับเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมืองในโรงเรียนไทย (2) การจัดตั้งโรงเรียนสำหรับเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมืองโดยเฉพาะ และ (3) การจัดการศึกษาในโรงเรียนไทยตามปกติ แต่เพิ่มการประสานความร่วมมือไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้จัดตั้งหรือพัฒนาศูนย์การเรียนรู้เพิ่มเติม ให้สามารถจัดการเรียนการสอนเพื่อปรับพื้นฐานความรู้ ทักษะทางภาษาไทย และทักษะการใช้ชีวิตที่จำเป็นอย่างเพียงพอและมีมาตรฐานเดียวกันให้กับเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมือง ก่อนที่จะส่งพวกเขาเข้ารับการศึกษาต่อในโรงเรียนไทย ซึ่งเป็นรูปแบบที่เหมาะสมและมีความเป็นไปได้มากที่สุด

สาขาวิชา พัฒนามนุษย์และสังคม

ลายมือชื่อนิสิต

ปีการศึกษา 2562

ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาหลัก

6087280420 : MAJOR HUMAN AND SOCIAL DEVELOPMENT

KEYWORD: children's right, educational management, urban refugee children, Thai school

Unchalee Srichomphu : THE EDUCATIONAL MANAGEMENT FOR URBAN REFUGEE CHILDREN
IN THAI SCHOOL.. Advisor: Dr. Premjai Vungsiriphisal

The objectives of this research are to study the challenge of educational management for urban refugee children in Thai schools, understand the attitudes of school directors and teachers affecting educational management, and recommend guidelines for promoting appropriate education for urban refugee children consistent with Thai Department of Education regulations and UNHCR best practices. The data was collected by schools in Bangkok both public and private schools in a total of 5 locations by using multi-case studies; document analysis, observation, in-depth interviews, and group discussions from major informants such as directors, teachers, urban refugee children, Thai children, and others.

The results revealed that the condition of educational management for urban refugee children in Thai schools applied identical education for Thai children in all aspects. However, there are still many operational challenges, including obstacles in Thai language skills, an insufficient number of teachers, and the lack of coordination among relevant departments. The second results revealed that the majority of school directors and teachers recognize the challenges faced by urban refugee children and agree education is a right to which they are entitled. The guidelines developed from this research include establishing dedicated classrooms for urban refugee children, dedicating specific school(s) for them, and increasing collaboration to establish dedicated learning centers and improve existing ones with focus on improving Thai language skills and facilitating better integration into Thai society. However, the mission of dedicated learning centers for urban refugee children should be to facilitate matriculation to Thai schools rather than as stand-alone educational alternatives. Of these three guidelines, the last is most feasible given the current context.

Field of Study: Human and Social Development Student's Signature

Academic Year: 2019 Advisor's Signature

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ ดร.เปรมใจ วังศิริไพศาล อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ผู้ที่ได้ให้คำแนะนำและข้อคิดเห็นอันเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง อีกทั้งยังช่วยแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นระหว่างกราดำเนินงาน ขอขอบพระคุณศาสตราจารย์ ดร.สุภางค์ จันทวานิช ประธานสอบวิทยานิพนธ์ สำหรับคำแนะนำและความช่วยเหลือในด้านการวิเคราะห์ข้อมูลงานวิจัยเชิงคุณภาพ ขอขอบพระคุณดร.รุ่งนภา จิตรโรจนรักษ์ คณะกรรมการภายนอก สำหรับการให้ข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่ไม่มีสัญชาติไทย ตลอดจนขอขอบพระคุณอาจารย์ทั้ง 3 ท่านนี้สำหรับคำแนะนำในการปรับแก้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จนสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

ขอขอบพระคุณการอนุเคราะห์ข้อมูลจากโรงเรียนกรณีศึกษาทั้ง 5 แห่ง ตลอดจนผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกท่าน ทั้งผู้อำนวยการและรองผู้อำนวยการ ครูผู้สอน เด็กนักเรียนผู้ลี้ภัยในเขตเมือง เด็กนักเรียนไทย ตลอดจนเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมืองที่ออกจากโรงเรียนไทยและครอบครัว และคุณสิรินรัตน์พานิชย์อำนวย อดีตเจ้าหน้าที่ทางการศึกษาในศูนย์ช่วยเหลือผู้ลี้ภัยกรุงเทพ ฯ ที่สละเวลามาให้ข้อมูลอันเป็นประโยชน์สำหรับการทำวิทยานิพนธ์ในครั้งนี้

สุดท้ายนี้ ผู้วิจัยขอขอบพระคุณบิดามารดาและครอบครัว ที่เปิดโอกาสให้ได้เข้ารับการศึกษาคู่ต่อในระดับบัณฑิตศึกษา และขอขอบคุณเพื่อน ๆ พี่ ๆ น้อง ๆ ทุกคนที่คอยให้กำลังใจผู้วิจัยเสมอมา ทั้งนี้ หากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีความบกพร่องประการใด ผู้เขียนขออน้อมรับความผิดพลาดนั้นไว้แต่เพียงผู้เดียว

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

อัญชลี ศรีชมภู

สารบัญ

หน้า

.....	ค
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ค
.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ง
กิตติกรรมประกาศ.....	จ
สารบัญ.....	ฉ
สารบัญตาราง.....	ฉ
สารบัญรูปภาพ.....	ฉ
บทที่ 1	1
บทนำ.....	1
1. ความเป็นมาและความสำคัญ.....	1
2. โจทย์การวิจัย	5
3. วัตถุประสงค์ของการวิจัย	5
4. ขอบเขตของการวิจัย	5
5. นิยามคำศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย	6
6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	6
7. กรอบแนวคิดการวิจัย	8
บทที่ 2	9
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	9
ตอนที่ 1 สถานการณ์ผู้ลี้ภัยและเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมือง	9
1.1 สถานการณ์ผู้ลี้ภัยในเขตเมืองของทั่วโลกและแนวทางการแก้ไขปัญหา	9

1.1.1	สถานการณ์ผู้ลี้ภัยในเขตเมืองของทั่วโลก.....	9
1.1.2	แนวทางการแก้ไขปัญหาผู้ลี้ภัยโลก	11
1.2	สถานการณ์ผู้ลี้ภัยในเขตเมืองของประเทศไทยและแนวทางการแก้ไขปัญหา.....	13
1.2.1	สถานการณ์ผู้ลี้ภัยในเขตเมืองของประเทศไทย	13
1.2.2	แนวทางการแก้ไขปัญหาของรัฐบาลไทย	16
1.2.3	แนวทางการแก้ไขปัญหาขององค์การข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยแห่งสหประชาชาติ.....	17
1.2.4	ตัวอย่างองค์กรอื่น ๆ ที่ให้การช่วยเหลือผู้ลี้ภัยในเขตเมืองของประเทศไทย	18
ตอนที่ 2	โอกาสทางการศึกษาสำหรับเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมือง.....	20
2.1	ข้อกำหนดและนโยบายการศึกษาสำหรับเด็กที่ไม่มีสัญชาติไทย	20
2.1.1	ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน	20
2.1.2	อนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติทุกรูปแบบ ค.ศ.1965 ...	20
2.1.3	กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ค.ศ.1966	21
2.1.4	อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ.1989.....	22
2.1.5	ปฏิญญาสากลว่าด้วยการศึกษาเพื่อปวงชน.....	23
2.1.6	รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2560	23
2.1.7	พระราชบัญญัติการศึกษา พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม	25
2.1.8	พระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับ พ.ศ.2545	28
2.1.9	มติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 5 กรกฎาคม พ.ศ.2548	29
2.1.10	ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่องการรับนักเรียนนักศึกษาที่ไม่มีหลักฐานทางทะเบียนราษฎรหรือไม่มีสัญชาติไทย เมื่อวันที่ 19 มกราคม พ.ศ.2561.....	30
2.1.11	ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่องการรับนักเรียนนักศึกษาที่ไม่มีหลักฐานทางทะเบียนราษฎรหรือไม่มีสัญชาติไทย เมื่อวันที่ 31 ตุลาคม พ.ศ.2562.....	31
2.2	รูปแบบการศึกษาสำหรับเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมืองของประเทศไทย	33
2.3	งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาสำหรับเด็กข้ามชาติและเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมือง..	35

ตอนที่ 3 การจัดการเรียนการสอนสำหรับเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมืองของประเทศไทย.....	38
3.1 นิยามความหมายและส่วนประกอบของการจัดการเรียนการสอน	38
3.1.1 นิยามความหมายของการเรียนการสอน	38
3.1.2 องค์ประกอบของการจัดการศึกษาสำหรับเด็กผู้ลี้ภัย.....	39
3.3 ข้อท้าทายในการจัดการเรียนการสอนสำหรับเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมืองของประเทศไทย	41
บทที่ 3	43
วิธีดำเนินการวิจัย	43
1. ระเบียบวิธีการวิจัย.....	43
1.1 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล	43
1.2 เกณฑ์ในการคัดเลือกโรงเรียนกรณีศึกษา.....	44
1.3 เกณฑ์ในการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูล	45
2. ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล.....	46
3. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล.....	46
3.1 แผนการศึกษาภาคสนาม	46
3.2 แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างสำหรับบุคลากรทางการศึกษา	49
3.3 แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างสำหรับกลุ่มเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมืองและกลุ่มเด็กไทย	49
3.4 แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างสำหรับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง.....	49
3.5 การสังเกต.....	49
4. การวิเคราะห์ข้อมูล.....	50
บทที่ 4	51
ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	51
ตอนที่ 4.1 ข้อมูลพื้นฐานของโรงเรียนกรณีศึกษา	52
4.1.1 โรงเรียนรัฐบาลขนาดใหญ่	52
4.1.2 โรงเรียนรัฐบาลขนาดกลาง	53

4.1.3 โรงเรียนรัฐบาลวิถิปุทธ	53
4.1.4 โรงเรียนเอกชนแบบอิสลาม	55
4.1.5 โรงเรียนนานาชาติ	56
4.1.6 จำนวนเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมืองในโรงเรียนกรณีศึกษาทั้ง 5 แห่ง.....	56
ตอนที่ 4.2 การจัดการศึกษาสำหรับเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมืองในประเทศไทย	57
4.2.1 สภาพการจัดการศึกษาสำหรับเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมืองในประเทศไทย	58
4.2.2 ข้อท้าทายในการจัดการเรียนการสอนสำหรับเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมืองในประเทศไทย ...	64
ตอนที่ 4.3 ทศนคติของบุคลากรทางการศึกษาที่มีผลต่อการจัดการศึกษาสำหรับเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมืองในประเทศไทย	71
4.3.1 ความรู้ความเข้าใจต่อสถานการณ์ของผู้ลี้ภัยและเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมืองของประเทศไทย	71
4.3.2 ความคิดเห็นต่อสถานะทางกฎหมายของผู้ลี้ภัยและเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมือง	72
4.3.3 ความคิดเห็นต่อสิทธิทางการศึกษาของเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมืองในประเทศไทย	74
4.3.4 ความคิดเห็นต่อการมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกันภายในโรงเรียน	75
ตอนที่ 4.4 รูปแบบการจัดการศึกษาที่เหมาะสมสำหรับเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมืองในประเทศไทย	79
4.4.1 รูปแบบที่ 1 การจัดห้องเรียนพิเศษสำหรับเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมือง	79
4.4.2 รูปแบบที่ 2 การจัดตั้งโรงเรียนสำหรับเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมืองโดยเฉพาะ	80
4.4.3 รูปแบบที่ 3 การจัดการเรียนการสอนในประเทศไทยตามปกติ แต่ส่งเสริมการจัดตั้งหรือพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ที่มีอยู่เดิมให้มีประสิทธิภาพและมีมาตรฐานเดียวกัน	81
บทที่ 5.....	83
อภิปรายผล	83
5.1 สภาพปัญหาและข้อท้าทายในการจัดการศึกษาสำหรับเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมืองในประเทศไทย	83
5.2 ทศนคติของบุคลากรทางการศึกษาที่มีผลต่อการจัดการเรียนการสอนสำหรับเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมือง.....	85

5.2.1 การไม่มีความรู้ความเข้าใจในสถานการณ์และนโยบายทางการศึกษาสำหรับเด็กผู้ลี้ภัย ในเขตเมืองของบุคลากรทางการศึกษา	85
5.2.2 การขาดการประสานความร่วมมือระหว่างหน่วยงานทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาค ประชาสังคม เป็นอุปสรรคขัดขวางที่สำคัญที่ทำให้ไม่สามารถนำนโยบายไปปฏิบัติได้ อย่างเป็นรูปธรรม	86
5.3 แนวทางในการจัดการศึกษาที่เหมาะสมสำหรับเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมืองในโรงเรียนไทย	86
5.4 ข้อเสนอแนะ	87
5.4.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการศึกษาไปปฏิบัติใช้	87
5.4.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป	89
ภาคผนวก.....	90
ภาคผนวก ก จดหมายขอความอนุเคราะห์ข้อมูลและสัมภาษณ์	91
ภาคผนวก ข แบบสัมภาษณ์	98
บรรณานุกรม.....	109
ประวัติผู้เขียน.....	114

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 1 ถ้อยแถลงการณ์ที่น่าสนใจจากประเทศต่าง ๆ	12
ตารางที่ 2 จำนวนผู้ลี้ภัยในเขตเมืองแบ่งตามสัญชาติ ในปี 2561	14
ตารางที่ 3 จำนวนผู้แสวงหาที่ลี้ภัยในเขตเมืองแบ่งตามสัญชาติ ในปี 2561	15
ตารางที่ 4 ข้อบัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2560	23
ตารางที่ 5 ข้อบัญญัติในพระราชบัญญัติการศึกษา พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม	26
ตารางที่ 6 ข้อบัญญัติในพระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับ พ.ศ.2545	28
ตารางที่ 7 สัดส่วนผู้ให้สัมภาษณ์เชิงลึกในแต่ละโรงเรียน	45
ตารางที่ 8 สัดส่วนผู้ให้ข้อมูลในการสนทนากลุ่มในแต่ละโรงเรียน	46
ตารางที่ 9 สัดส่วนผู้ให้สัมภาษณ์เชิงลึกอื่น ๆ	46
ตารางที่ 10 แผนการศึกษาภาคสนาม	46
ตารางที่ 11 จำนวนเด็กผู้ลี้ภัยต่อเด็กไทยและเด็กกลุ่มอื่น ๆ ในโรงเรียนกรณีศึกษาที่ 1	52
ตารางที่ 12 จำนวนเด็กผู้ลี้ภัยต่อเด็กไทยและเด็กกลุ่มอื่น ๆ ในโรงเรียนกรณีศึกษาที่ 2	53
ตารางที่ 13 จำนวนเด็กผู้ลี้ภัย ฯ ต่อเด็กไทยและเด็กกลุ่มอื่น ๆ ในโรงเรียนกรณีศึกษาที่ 3	54
ตารางที่ 14 จำนวนเด็กผู้ลี้ภัยและจำนวนเด็กไทยและเด็กกลุ่มอื่น ๆ ในแต่ละโรงเรียนกรณีศึกษา ..	56

สารบัญรูปภาพ

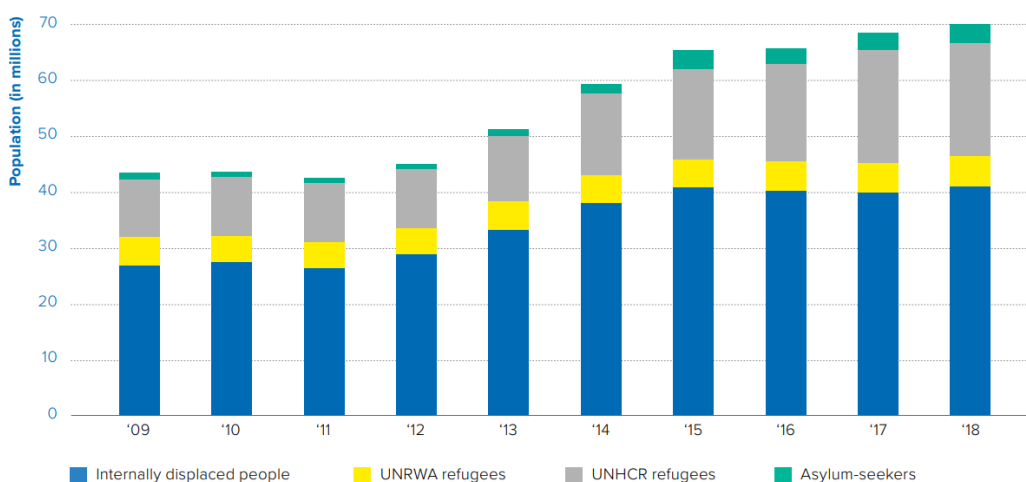
	หน้า
ภาพที่ 1 สถิติตัวเลขผู้พลัดถิ่นทั่วโลกในระหว่างปี ค.ศ.2009 - 2018	1
ภาพที่ 2 กรอบแนวคิดการวิจัย	8
ภาพที่ 3 กิจกรรมการเรียนการสอนในศูนย์ช่วยเหลือผู้ลี้ภัยกรุงเทพฯ	34
ภาพที่ 4 โปรแกรมการศึกษาที่จัดโดยองค์กรองค์การเยสุอิตสงเคราะห์ผู้ลี้ภัย เพื่อช่วยเหลือเด็กและ เยาวชนผู้ลี้ภัยที่ไม่สามารถเข้าสู่ระบบการศึกษาของไทยได้	35
ภาพที่ 5 การคัดเลือกเด็กผู้ลี้ภัยชาวเวียดนามเข้าศึกษาในภาคการศึกษาที่ 1/2560.....	59
ภาพที่ 6 การหาแนวทางการจัดการเรียนการสอนร่วมกันระหว่างเจ้าหน้าที่ศูนย์ช่วยเหลือผู้ลี้ภัย กรุงเทพฯ ฯ และครูผู้สอนจากโรงเรียนกรณีศึกษาที่ 1	71
ภาพที่ 7 บรรยากาศในชั้นเรียนของการเรียนร่วมกันระหว่าง	76
ภาพที่ 8 การสนทนากลุ่มเด็กผู้ลี้ภัยสัญชาติเวียดนามและสัญชาติอื่น ๆ ในโรงเรียนกรณีศึกษาที่ 3. 77	77
ภาพที่ 9 จดหมายขอความอนุเคราะห์ข้อมูลและสัมภาษณ์ในโรงเรียนรัฐบาลขนาดใหญ่	92
ภาพที่ 10 จดหมายขอความอนุเคราะห์ข้อมูลและสัมภาษณ์ในโรงเรียนรัฐบาลขนาดกลาง	93
ภาพที่ 11 จดหมายขอความอนุเคราะห์ข้อมูลและสัมภาษณ์ในโรงเรียนรัฐบาลวิถิปุทธ	94
ภาพที่ 12 จดหมายขอความอนุเคราะห์ข้อมูลและสัมภาษณ์ในโรงเรียนเอกชนแบบอิสลาม	95
ภาพที่ 13 จดหมายขอความอนุเคราะห์ข้อมูลและสัมภาษณ์ในโรงเรียนนานาชาติ	96
ภาพที่ 14 จดหมายขอความอนุเคราะห์ข้อมูลจากทาง UNHCR	97

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญ

จากภาวะสงคราม การประทัดประหาร ความขัดแย้ง และการใช้ความรุนแรงที่เกิดขึ้นในหลายพื้นที่ทั่วโลกและไม่มีทีท่าจะจบลงในเร็ววันนี้ ส่งผลให้ในปี พ.ศ.2561 มีจำนวนผู้ลี้ภัยสูงสุดเป็นประวัติการณ์ ซึ่งมากถึง 25.9 ล้านคน โดยในจำนวนดังกล่าว 20.4 ล้านคนอยู่ในความดูแลของสำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยแห่งสหประชาชาติ (The United Nations High Commissioner for Refugees - UNHCR) ในขณะที่อีก 5.5 ล้านคนเป็นผู้ลี้ภัยชาวปาเลสไตน์ที่อยู่ในความดูแลขององค์กรบรรเทาทุกข์และจัดหางานแห่งสหประชาชาติ (The United Nations Relief and Works Agency for Palestine Refugees in the Near East - UNRWA) (UNHCR, 2019b)

ภาพที่ 1 สถิติตัวเลขผู้พลัดถิ่นทั่วโลกในระหว่างปี ค.ศ.2009 - 2018

ที่มา: (UNHCR, 2019b)

ทั้งนี้ ปัญหาผู้ลี้ภัยไม่ได้เป็นปัญหาใหม่ของสังคมโลกแต่ผู้คนเริ่มให้ความสนใจภายหลังจากที่มีปัญหาการอพยพข้ามพรมแดนของผู้คนเป็นจำนวนมากที่หนีภัยสงครามระหว่างประเทศ ในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 1 ระหว่างปี ค.ศ. 1914 ถึง ค.ศ. 1918 จนเกิดแนวคิดที่ว่า รัฐทุกรัฐควรมีหน้าที่ร่วมกันในการให้ความคุ้มครองผู้ลี้ภัย โดยต้องร่วมมือกันแสวงหาแนวทางในการแก้ไขปัญหามากกว่าจะเป็นหน้าที่ของรัฐใดรัฐหนึ่งหรือองค์กรระหว่างประเทศองค์กรใดองค์กรหนึ่ง (วชิราภรณ์ กฤษเจริญ, 2553) ส่งผลให้รัฐและองค์กรระหว่างประเทศต่าง ๆ ได้ร่วมมือกันในการให้ความคุ้มครองหาแนวทางการแก้ไขและป้องกันปัญหาที่เกิดขึ้นกับผู้ลี้ภัย โดยอาศัยเครื่องมือทางกฎหมายระหว่างประเทศเพื่อกำหนดหลักเกณฑ์ในการให้ความคุ้มครอง จนเกิดเป็นสิทธิที่จะขอลี้ภัย (Right to seek

and enjoy asylum) ซึ่งได้รับการรับรองโดยปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนของสหประชาชาติ (Universal declaration of human rights - UDHR) เมื่อวันที่ 10 ธันวาคม ค.ศ. 1948 ในข้อที่ 14 วรรค 1 ความว่า ทุกคนมีสิทธิที่จะแสวงหาและที่จะได้ที่ลี้ภัยในประเทศอื่นอันเกิดจากการประหัตประหาร (UN General Assembly, 1948)

นิยามและความหมายของผู้ลี้ภัยเริ่มมีความชัดเจนมากขึ้นภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 โดยในอนุสัญญาว่าด้วยสถานภาพผู้ลี้ภัย ค.ศ.1951 (The 1951 Convention Relating to the Status of Refugees) ได้กำหนดนิยามและความหมายไว้ว่า ผู้ลี้ภัย (Refugee) หมายถึง บุคคลที่จำเป็นต้องละทิ้งประเทศบ้านเกิดของตน อันเนื่องมาจากความหวาดกลัวการถูกประหัตประหารหรือได้รับการคุกคามต่อชีวิต เนื่องจากสาเหตุข้อหนึ่งข้อใด เช่น เชื้อชาติ ศาสนา สัญชาติ สมาชิกภาพในกลุ่มทางสังคมหรือสมาชิกภาพในกลุ่มความคิดเห็นทางการเมือง (UNHCR, 2010) ขณะที่ผู้ลี้ภัยในเขตเมือง (Urban Refugee) หมายถึง ผู้ลี้ภัยที่อาศัยอยู่ในเขตเมือง เขตชุมชน เขตชานเมือง เพื่อความปลอดภัย โอกาสในการเข้าถึงการศึกษา การบริการสาธารณสุขและโอกาสในการหาเลี้ยงชีพเพื่อจุนเจือครอบครัวระหว่างลี้ภัย (เพชฌุวิชัย แสนดี, 2557) ซึ่งปัจจุบันมีผู้ลี้ภัยอาศัยอยู่ในเขตเมืองกว่าร้อยละ 58 ของผู้ลี้ภัยทั้งหมด (UNHCR, 2019b)

ทั้งนี้ ในระหว่างการอพยพของผู้ลี้ภัย การย้ายถิ่นฐานจากประเทศหนึ่งไปยังอีกประเทศหนึ่งมักเป็นการเดินทางผ่านพื้นที่หรือประเทศหนึ่ง ๆ บางประเทศที่ผู้ลี้ภัยเดินทางผ่านจึงมีสถานะเป็นประเทศทางผ่าน แต่บางประเทศก็มีสถานะเป็นทั้งประเทศทางผ่านและประเทศผู้รับปลายทาง (ปฏิญญา ขุนจันท์, 2559) ซึ่งประเทศไทยนั้นมีสถานะเป็นประเทศทางผ่านของผู้ลี้ภัย โดยจากสถิติผู้ที่อยู่ในความห่วงใย (People of concern) ของสำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยแห่งสหประชาชาติประจำประเทศไทย ในปี พ.ศ.2561 พบว่า จำนวนผู้ลี้ภัยและผู้แสวงหาที่ลี้ภัยในเขตเมืองที่สามารถเปิดเผยข้อมูลได้มีจำนวนกว่า 5,497 คน ในทั้งหมด 36 สัญชาติ (UNHCR, 2019c)

แม้ว่าปัจจุบันประเทศไทยจะยังไม่ได้เป็นภาคีอนุสัญญาว่าด้วยสถานภาพผู้ลี้ภัย ค.ศ.1951 และพิธีสารเกี่ยวกับสถานภาพผู้ลี้ภัย ค.ศ.1967 (The 1967 Protocol Relating to the Status of Refugees) ทั้งยังคงมีความคลุมเครือในนโยบายการจัดการปัญหาผู้ลี้ภัยที่ประเทศไม่ได้ให้การรับรองสถานะ แต่ด้วยการที่ประเทศไทยสามารถเดินทางเข้ามาได้ง่ายด้วยวีซ่าท่องเที่ยว มีการเปิดกว้างในเรื่องของความหลากหลายทางเพศ ศาสนาและวัฒนธรรม มีค่าครองชีพในเขตเมืองไม่สูงมาก สามารถเข้าถึงแหล่งงานแม้ไม่มีสถานะบุคคลที่ถูกต้องตามกฎหมาย และมีหน่วยงานภาคประชาสังคมที่คอยให้การช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ รวมถึงมีสำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยแห่งสหประชาชาติตั้งอยู่ ทำให้ผู้ลี้ภัยจำนวนไม่น้อยยังคงเลือกเดินทางเข้ามาพักอาศัยในประเทศไทยเป็นการชั่วคราว (Broadhead, 2012) รวมทั้งที่ผ่านมามีประเทศไทยได้ปฏิบัติตามพันธกรณีกฎหมายระหว่างประเทศในหลาย ๆ ด้าน

เป็นอย่างดี ส่งผลให้สิทธิมนุษยชนของผู้ลี้ภัยในเขตเมืองหลาย ๆ ประการ ได้รับการรับรองคุ้มครอง ภายใต้กรอบกฎหมายและนโยบายของรัฐไทย (เผชิญวิษณุ แสนดี, 2557)

จากสถานการณ์ดังกล่าว ผู้ลี้ภัยและผู้แสวงหาที่ลี้ภัยในเขตเมืองของประเทศไทยจึงพยายามใช้ชีวิตของพวกเขาในแต่ละวันเพื่อให้ได้รับการคุ้มครองสิทธิที่ตนเองพึงจะได้รับ ให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ ซึ่งหนึ่งในสิทธิที่สำคัญ คือ สิทธิในการได้รับความคุ้มครองและการเข้าถึงการศึกษาของเด็กผู้ลี้ภัย ซึ่งจากรายงาน Turn the Tide: วิกฤตการศึกษาของผู้ลี้ภัย แสดงให้เห็นว่า ในจำนวนผู้ลี้ภัยทั่วโลกที่อยู่ในความดูแลของ UNHCR มากกว่าครึ่งหรือร้อยละ 52 เป็นเด็ก โดย 7.4 ล้านคนอยู่ในวัยเรียน (UNHCR, 2018b) รวมทั้งข้อมูลจากสำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยแห่งสหประชาชาติ ประจำประเทศไทย ระบุว่า ตัวเลขเด็กผู้ลี้ภัยที่อาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล มีมากกว่า 2,000 คน หรือมากกว่าร้อยละ 50 ของผู้ลี้ภัยทั้งหมด (ไทยเอ็นจีโอ, 2561) อย่างไรก็ตาม แม้หลายประเทศทั่วโลกจะออกเสียงสนับสนุนปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนในข้อ 26 ที่ระบุว่า ให้ทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับการศึกษา และรัฐจะต้องจัดการศึกษาแบบให้เปล่าอย่างน้อยในชั้นประถมศึกษาและการศึกษาขั้นพื้นฐาน (UN General Assembly, 1948) แต่ก็ยังพบว่า มีเด็กผู้ลี้ภัยจำนวนไม่น้อยที่ยังเข้าไม่ถึงการศึกษาหรือไม่ได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพอย่างเพียงพอ

ที่ผ่านมา ประเทศไทยได้เปิดโอกาสทางการศึกษาแก่กลุ่มเด็กไร้สัญชาติ เด็กต่างด้าวหรือเด็กข้ามชาติ เด็กผู้พลัดถิ่นหรือเด็กผู้ลี้ภัยมากขึ้น (Vungsiriphisal, 2011) โดยคำนึงถึงความสำคัญของสิทธิเด็กและต้องการลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา โดยมีนโยบายเปิดกว้างในการรับเด็กที่ไม่มีหลักฐานทางทะเบียนราษฎรและไม่มีสัญชาติไทยเข้าเรียนในโรงเรียนไทยมานานนับทศวรรษ (สำนักงานเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, 2560) ตั้งแต่ที่ประเทศไทยได้เริ่มจัดการศึกษาเพื่อคนทุกคน ในปี พ.ศ.2533 ตามหลักการของปฏิญญาสากลว่าด้วยการศึกษาเพื่อปวงชน (Jomtien Declaration “Education for All”) และการเข้าร่วมเป็นภาคีอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Convention on the Rights of the Child - CRC) เมื่อวันที่ 12 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2535 ซึ่งข้อที่ 28 ของอนุสัญญาฯ ระบุว่า รัฐมีหน้าที่จัดการศึกษาระดับประถมซึ่งเป็นการศึกษาแบบให้เปล่าและเป็นภาคบังคับแก่เด็กทุกคนที่อาศัยอยู่ในเขตแดนประเทศไทย ไม่ว่าเด็กจะมีสถานะทางกฎหมายแบบใด และเมื่อวันที่ 5 กรกฎาคม พ.ศ.2548 มีมติจากคณะรัฐมนตรี กำหนดให้กระทรวงศึกษาธิการดำเนินการจัดการศึกษาแก่บุคคลที่ไม่มีหลักฐานทางทะเบียนราษฎรหรือไม่มีสัญชาติไทย และออกระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยหลักฐานในการรับนักเรียนและนักศึกษาเข้าเรียนในสถานศึกษา เพื่อขยายโอกาสทางการศึกษาและเปิดกว้างให้ทุกคนเข้าเรียนได้โดยไม่จำกัดระดับ ประเภท หรือพื้นที่ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2555) รวมถึงเมื่อวันที่ 23 ตุลาคม พ.ศ.2562 ได้ออกประกาศเพื่อแก้ไขปัญหาสถานะทางทะเบียนราษฎรของนักเรียนนักศึกษาในสถานศึกษาสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งออกประกาศไว้ให้สถานศึกษานำไปปฏิบัติตั้งแต่ปีการศึกษา 2562 เป็นต้นไป (กระทรวงศึกษาธิการ, 2562)

อย่างไรก็ตาม แม้ว่ากฎหมายไทยอนุญาตให้เด็กทุกคนเข้าศึกษาในโรงเรียนไทยได้ แต่ในการนำมาปฏิบัตินั้นก็กลับถูกจำกัดด้วยวิธีการของโรงเรียน โดยเฉพาะในประเด็นเรื่องหลักฐานทางทะเบียนราษฎร หลักฐานเรื่องวุฒิทางการศึกษาจากประเทศต้นทาง รวมถึงความสามารถในการสื่อสารภาษาไทย (Urban Refugees, 2014) นอกจากนี้ จากงานวิจัยเรื่องการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่ไม่มีสัญชาติไทย พบว่า การจัดการศึกษาแก่เด็กกลุ่มนี้ยังคงต้องเผชิญกับอุปสรรคที่เกิดจากการที่ผู้บริหาร ครูผู้สอน ผู้ปกครองและชุมชน ที่มีเจตคติทางลบต่อการจัดการศึกษาและการให้บุตรหลานเรียนร่วมกับเด็กที่ไม่มีสัญชาติไทย ปัญหาการขาดความรู้ความเข้าใจในการจัดการศึกษาตามบทบาทหน้าที่ที่กำหนดไว้ในระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยหลักฐานในการรับนักเรียนนักศึกษาเข้าเรียนในสถานศึกษา พ.ศ.2548 รวมถึงปัญหาความกังวลของผู้ที่เกี่ยวข้องเรื่องผลกระทบต่อสังคมและความมั่นคงของชาติ (ทวิสิทธิ์ ใจห้าว, 2554)

ความไม่เข้าใจในนโยบายการศึกษาสำหรับเด็กที่ไม่มีสัญชาติไทยนี้ ตลอดจนความไม่ชัดเจนของการนำนโยบายไปสู่ภาคปฏิบัติ สะท้อนให้เห็นว่า ถึงเวลาแล้วที่ประเทศไทยจะต้องร่วมมือกันแก้ไขปัญหานี้และสร้างกรอบการปฏิบัติงานสำหรับผู้ที่เกี่ยวข้องอย่างชัดเจน ซึ่งจะต้องแสดงให้เห็นว่าการให้สิทธิทางการศึกษาและการจัดการศึกษาที่เหมาะสมสำหรับเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมือง จะส่งผลดีและผลเสียต่อประเทศชาติได้อย่างไรบ้าง เพื่อให้ประชาชนได้เข้าใจและหาจุดร่วมในการแก้ไขปัญหาที่จะสร้างผลกระทบทางลบต่อความมั่นคงและเสถียรภาพของประเทศให้น้อยที่สุด รวมทั้งลดความขัดแย้งและการต่อต้านการเข้ามาของผู้ลี้ภัยดังที่กำลังเกิดขึ้นในหลาย ๆ ประเทศทั่วโลก

ทั้งนี้ เมื่อเราพิจารณาถึงผลดีและผลเสียที่เด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมืองและประเทศไทยจะได้รับจากการให้สิทธิทางการศึกษาจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จะเห็นได้ว่า เป็นการลงทุนที่ไม่สูญเปล่าและส่งผลดีต่อทุกฝ่ายในระยะยาว การที่ประเทศไทยช่วยให้เด็กกลุ่มนี้ได้รับการศึกษาก็เท่ากับว่า ได้ช่วยพัฒนาทักษะเบื้องต้นในการพัฒนาคุณภาพชีวิตสำหรับพวกเขา ซึ่งสามารถนำไปต่อยอดในการทำงานในอนาคตได้ รวมทั้งการที่เราเคารพสิทธิมนุษยชนของผู้อื่นแม้จะไม่ได้มีสัญชาติเดียวกัน ก็จะทำให้คนเหล่านั้นเคารพกฎหมายและให้เกียรติคนในประเทศที่ตนเองอาศัยอยู่ ทั้งการนำเด็กกลุ่มนี้เข้าสู่ระบบการศึกษายังง่ายต่อการบริหารจัดการและควบคุมปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้น ไม่ว่าจะเป็นปัญหาการใช้ความรุนแรง การล่องละเมิด การเข้าสู่ตลาดแรงงานก่อนวัยอันควร หรือแม้กระทั่งการตกเป็นเหยื่อของกระบวนการค้ามนุษย์ ซึ่งสร้างความเสียหายต่อประเทศชาติอย่างมหาศาล

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมืองของประเทศไทย พบว่า โดยส่วนใหญ่จะมุ่งศึกษาในภาพรวมของการเข้าถึงสิทธิทางการศึกษาและการได้รับความคุ้มครองขณะที่ลี้ภัยอยู่ในประเทศไทย แต่ยังไม่มีการศึกษาในประเด็นเรื่องการจัดการศึกษาสำหรับเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมืองที่ศึกษาอยู่ในโรงเรียนไทย ทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาในประเด็นนี้เพื่อหาแนวทางในการ

ดำเนินงานและจุดประกายให้ทุกฝ่ายที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาการศึกษาที่เหมาะสมและยั่งยืนสำหรับเด็กกลุ่มนี้ในบริบทของโรงเรียนไทยต่อไป

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

- 2.1 การจัดการศึกษาสำหรับเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมืองในโรงเรียนไทยในปัจจุบันเป็นอย่างไร
- 2.2 ทิศนคติของบุคลากรทางการศึกษามีผลต่อการจัดการศึกษาสำหรับเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมืองในโรงเรียนไทยหรือไม่ อย่างไร
- 2.3 แนวทางการจัดการศึกษาในรูปแบบใดที่จะเหมาะสมสำหรับเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมืองในโรงเรียนไทย

3. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 3.1 เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและข้อท้าทายในการจัดการศึกษาสำหรับเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมืองในโรงเรียนไทย
- 3.2 เพื่อศึกษาทัศนคติของบุคลากรทางการศึกษาที่มีผลต่อการจัดการศึกษาสำหรับเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมืองในโรงเรียนไทย
- 3.3 เพื่อหาแนวทางในการจัดการศึกษาที่เหมาะสมสำหรับเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมืองในโรงเรียนไทย

4. ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยใช้การศึกษาแบบพหุกรณีศึกษา (Multiple case studies) จากโรงเรียนในเขตกรุงเทพมหานคร ทั้งโรงเรียนรัฐบาลและโรงเรียนเอกชน จำนวน 5 แห่ง ซึ่งผู้วิจัยเก็บข้อมูลในระหว่างเดือนกรกฎาคม พ.ศ.2562 ถึงเดือนมีนาคม พ.ศ.2563 โดยศึกษาทั้งในส่วนของผู้ให้บริการทางการศึกษา คือ ผู้อำนวยการ รองผู้อำนวยการและครูผู้สอน ผู้รับบริการทางการศึกษา คือ เด็กผู้ลี้ภัยและเด็กไทย ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง คือ เด็กผู้ลี้ภัยที่ออกจากโรงเรียนไทย ผู้ปกครองของเด็กผู้ลี้ภัยและอดีตเจ้าหน้าที่ทางการศึกษาในศูนย์ช่วยเหลือผู้ลี้ภัยกรุงเทพ ฯ ตลอดจนนักศึกษาจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ทั้งนี้ การศึกษาดังกล่าวครอบคลุมเนื้อหาใน 2 ส่วนที่สำคัญ ส่วนแรก คือ การศึกษานโยบายและข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการผู้ลี้ภัยในประเทศไทย นโยบายและข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่ไม่มีสัญชาติไทย กรอบแนวทางการคุ้มครองและดูแลเด็กผู้ลี้ภัยในประเด็นด้านการศึกษา (UNHCR, 1994) และภูมิหลังของเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมือง ที่ส่งผลต่อการจัดการศึกษาสำหรับเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมืองในโรงเรียนไทยในปัจจุบัน และส่วนที่สอง คือ การศึกษาสภาพปัญหาและข้อท้าทาย ตลอดจนทัศนคติของบุคลากรทางการศึกษาที่มีต่อการจัดการศึกษาสำหรับเด็ก

ผู้ลี้ภัยในเขตเมือง เพื่อหาแนวทางการจัดการศึกษาที่เหมาะสมสำหรับเด็กกลุ่มนี้ในบริบทของโรงเรียนไทย

5. นิยามคำศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

ผู้ลี้ภัย (Refugee) หมายถึง บุคคลที่จำเป็นต้องละทิ้งประเทศบ้านเกิดของตน อันเกิดจากความหวาดกลัวต่อการถูกประหัตประหารหรือได้รับการคุกคามต่อชีวิต เนื่องด้วยสาเหตุข้อหนึ่งข้อใด เช่น เชื้อชาติ ศาสนา สัญชาติ สมาชิกภาพในกลุ่มทางสังคม และกลุ่มความคิดทางการเมือง ทั้งนี้ประเทศไทยไม่ได้ให้การรับรองสถานะการมีอยู่ของผู้ลี้ภัย จึงเสี่ยงที่จะใช้คำว่า “ผู้ลี้ภัย” แต่เรียกกลุ่มคนเหล่านี้ว่า “ผู้พลัดถิ่น (Displaced person)”

ผู้แสวงหาที่ลี้ภัย (Asylum-seeker) หมายถึง บุคคลที่ลี้ภัยจากประเทศของตนมายังประเทศอื่น และอยู่ในระหว่างกระบวนการพิจารณาสถานะผู้ลี้ภัยซึ่งมีหลายกรณี เช่น กรณีรอการสัมภาษณ์ กรณีผลหลังการสัมภาษณ์ หรือกรณีถูกปฏิเสธสถานะผู้ลี้ภัยแล้วแต่อยู่ในระหว่างการอุทธรณ์หรือการร้องคำร้องใหม่ ทั้งนี้ สถานะผู้แสวงหาที่ลี้ภัยต่างจากสถานะผู้ลี้ภัย เนื่องจากผู้ลี้ภัยผ่านการรับรองสถานะจากทางองค์การข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยแห่งสหประชาชาติเรียบร้อยแล้ว

ผู้ลี้ภัยในเมือง (Urban refugee) หมายถึง ผู้ลี้ภัยที่อาศัยอยู่ในเขตเมือง เพื่อโอกาสในการเข้าถึงแหล่งการช่วยเหลือ ทั้งหน่วยงานทางการศึกษา หน่วยงานสาธารณสุข และแหล่งงานสำหรับผู้ที่ไม่ได้มีสถานะทางกฎหมายที่ถูกต้อง

เด็กผู้ลี้ภัยในเมือง (Urban refugee children) หมายถึง ผู้ลี้ภัยในเมืองที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปีบริบูรณ์

บุคลากรทางการศึกษา (Educational personnel) หมายถึง เจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานด้านการให้บริการทางการศึกษา ซึ่งในงานวิจัยนี้จะครอบคลุมแก่ผู้อำนวยการ รองผู้อำนวยการ และครูผู้สอน

ทัศนคติที่มีต่อเด็กผู้ลี้ภัยในเมือง (Attitudes toward urban refugee children) หมายถึง ความคิดเห็นทั้งในเชิงบวกและเชิงลบของบุคลากรทางการศึกษาที่มีต่อเด็กผู้ลี้ภัยในเมือง ซึ่งเกี่ยวข้องกับสิทธิมนุษยชน โดยเฉพาะสิทธิทางการศึกษาของเด็กผู้ลี้ภัยในเมือง

การจัดการศึกษา (Educational management) หมายถึง การให้ความรู้และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน

6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

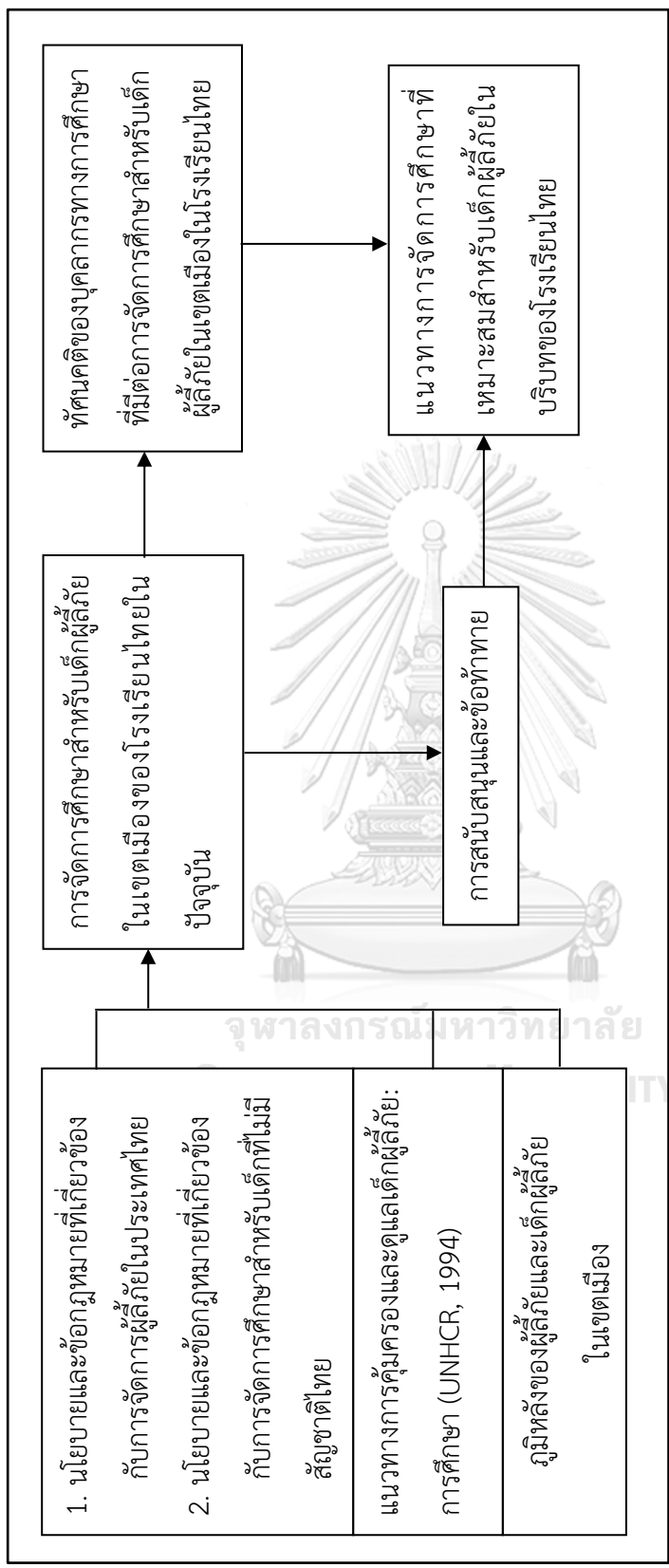
- 6.1 ได้ข้อมูลสถานการณ์ ปัญหาและข้อจำกัดในการจัดการศึกษาสำหรับเด็กผู้ลี้ภัยในเมืองในโรงเรียนไทย

- 6.2 ได้ทราบถึงทัศนคติของบุคลากรทางการศึกษาที่มีผลต่อการจัดการศึกษาสำหรับเด็กผู้ลี้ภัย
ในเขตเมืองในโรงเรียนไทย
- 6.3 ได้ข้อมูลเพื่อเป็นแนวทางในการวางแผนการพัฒนาหรือปรับปรุงการจัดการศึกษาสำหรับเด็กผู้ลี้ภัย
ในเขตเมืองในโรงเรียนไทย ให้มีความเหมาะสมและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น
- 6.4 สร้างความตระหนักรู้และเข้าใจในนโยบายการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่ไม่มีสัญชาติไทย
แก่ประชาชนในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล โดยเฉพาะบุคลากรทางการศึกษา
และเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานกับผู้ลี้ภัยในเขตเมืองและลูกหลาน
- 6.5 ส่งเสริมการแก้ไขปัญหาาร่วมกันของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และองค์กร
พัฒนาเอกชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดผู้ลี้ภัยและเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมืองของประเทศไทย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

7. กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 2 กรอบแนวคิดการวิจัย

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ก่อนการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลเรื่อง การจัดการศึกษาสำหรับเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมืองในโรงเรียนไทย ซึ่งเป็นโจทย์ที่สำคัญของงานวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษานโยบายและข้อกำหนดต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับสิทธิตามกฎหมายและการบริหารจัดการผู้ลี้ภัยในเขตเมืองของประเทศไทย แนวทางการคุ้มครองและดูแลเด็กผู้ลี้ภัยของ UNHCR แนวทางการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่ไม่มีสัญชาติไทย ตลอดจนรูปแบบการจัดการศึกษาสำหรับเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมืองในปัจจุบัน โดยมีรายละเอียดของเนื้อหาในแต่ละตอน ดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 สถานการณ์ผู้ลี้ภัยในเขตเมือง

- 1.1 สถานการณ์ผู้ลี้ภัยในเขตเมืองในทั่วโลกและแนวทางการแก้ไขปัญหา
- 1.2 สถานการณ์ผู้ลี้ภัยในเขตเมืองในประเทศไทยและแนวทางการแก้ไขปัญหา

ตอนที่ 2 โอกาสทางการศึกษาสำหรับเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมืองของประเทศไทย

- 2.1 นโยบายและข้อกำหนดทางการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับเด็กที่ไม่มีสัญชาติไทย
- 2.2 รูปแบบการศึกษาสำหรับเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมืองของประเทศไทย
- 2.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาสำหรับเด็กข้ามชาติและเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมือง

ตอนที่ 3 การจัดการศึกษาสำหรับเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมืองของประเทศไทย

- 3.1 นิยามความหมายและองค์ประกอบของการจัดการศึกษาสำหรับเด็กผู้ลี้ภัย
- 3.3 ความท้าทายในการจัดการศึกษาสำหรับเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมืองของประเทศไทย

ตอนที่ 1 สถานการณ์ผู้ลี้ภัยและเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมือง

1.1 สถานการณ์ผู้ลี้ภัยในเขตเมืองของทั่วโลกและแนวทางการแก้ไขปัญหา

1.1.1 สถานการณ์ผู้ลี้ภัยในเขตเมืองของทั่วโลก

สำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยแห่งสหประชาชาติ (UNHCR, 2019b) เผยแพร่รายงานสถานการณ์ผู้ลี้ภัยโลกประจำปี พ.ศ.2561 หรือ Global Trends: Forced Displacement 2018 ระบุว่า ปัจจุบันทั่วโลกมีผู้พลัดถิ่นที่เพิ่มสูงขึ้นถึง 70.8 ล้านคน ซึ่งเทียบได้กับขนาดประชากรทั้งหมดของประเทศไทยหรือประเทศตุรกี และนับเป็นตัวเลขที่สูงที่สุดในประวัติศาสตร์โลก โดยจำนวนดังกล่าวได้เพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ.2560 ถึง 2.3 ล้านคน และเพิ่มขึ้นเป็นสองเท่าเมื่อเทียบกับจำนวนผู้ลี้ภัยเมื่อ 20 ปีที่แล้ว ทั้งนี้จำนวนดังกล่าวยังเป็นเพียงสถิติขั้นต่ำ ที่ไม่ได้นับรวมจำนวนผู้พลัดถิ่นนอก

ประเทศอีกกว่า 4 ล้านคน ซึ่งเกิดขึ้นจากวิกฤติเศรษฐกิจครั้งใหญ่ในประเทศเวเนซุเอลา ที่นับเป็นวิกฤติการณ์การพลัดถิ่นที่ใหญ่ที่สุดในโลกครั้งล่าสุด

ทั้งนี้ จากรายงานประจำปีดังกล่าว สามารถแบ่งกลุ่มผู้พลัดถิ่นกว่า 70.8 ล้านคนได้เป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

- (1) กลุ่มผู้ลี้ภัย (Refugee) หมายถึง บุคคลที่จำเป็นต้องละทิ้งประเทศบ้านเกิดของตนเอง เนื่องจากความหวาดกลัว ความขัดแย้ง สงคราม และการถูกประหัตประหาร หรือได้รับการคุกคามต่อชีวิต ซึ่งในปี พ.ศ.2561 มีจำนวนผู้ลี้ภัยสูงถึง 25.9 ล้านคน เพิ่มขึ้นกว่า 5 แสนคน จากปี พ.ศ.2560 โดยในจำนวนนี้ 5.5 ล้านคนอยู่ในความคุ้มครองของสำนักงานบรรเทาทุกข์และจัดหางานของสหประชาชาติสำหรับผู้ลี้ภัยปาเลสไตน์ (UNRWA)
- (2) กลุ่มผู้แสวงหาที่ลี้ภัย (Asylum seeker) หมายถึง ผู้แสวงหาที่ลี้ภัยที่ยังไม่ได้รับการรับรองและรอสถานะผู้ลี้ภัยอย่างเป็นทางการ ซึ่งในปี พ.ศ.2561 มีผู้แสวงหาที่ลี้ภัยทั่วโลกเป็นจำนวน 3.5 ล้านคน
- (3) กลุ่มผู้พลัดถิ่นภายในประเทศ (Internally Displaced People หรือ IDPs) ซึ่งมีจำนวนสูงถึง 41.3 ล้านคน

ด้วยจำนวนผู้พลัดถิ่นที่เพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่องนี้ ทำให้การดำเนินงานเพื่อหาทางออกเป็นเรื่องที่ยาก ซึ่งแม้จะรู้ว่าทางออกที่ดีที่สุดสำหรับผู้ลี้ภัย คือ การเดินทางกลับประเทศโดยสมัครใจ (Voluntary Repatriation) การตั้งถิ่นฐานใหม่ในประเทศผู้รับปลายทาง (Resettlement) และการผสมกลมกลืนเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน (Local Integration) อย่างไรก็ตาม จากสถิติในปี พ.ศ.2561 มีผู้ลี้ภัย 593,800 คน ที่เดินทางกลับประเทศโดยสมัครใจ และมีผู้ลี้ภัยเพียง 92,400 คนที่ได้รับโอกาสในการตั้งถิ่นฐานใหม่ ซึ่งน้อยกว่าร้อยละ 7 ของจำนวนคนที่ยังคงรอการตั้งถิ่นฐานใหม่ ในขณะที่ 62,600 คน ได้รับสิทธิพลเมืองในประเทศที่ให้ลี้ภัย

ประเด็นที่น่าสนใจจากสถิติผู้ลี้ภัยในปี พ.ศ.2561 (สำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยแห่งสหประชาชาติ, 2562b) คือ

- (1) มากกว่าร้อยละ 50 ของผู้ลี้ภัยทั้งหมด เป็นเด็กอายุต่ำกว่า 18 ปี ซึ่งเพิ่มขึ้นจากสถิติของปี พ.ศ.2552 ที่มีผู้ลี้ภัยเด็กร้อยละ 41 ต่อสัดส่วนผู้ลี้ภัยทั้งหมด
- (2) ร้อยละ 61 ของผู้แสวงหาที่ลี้ภัยจะอาศัยอยู่ในเขตเมืองมากกว่าที่จะอยู่ในชนบทหรือในค่ายผู้ลี้ภัย
- (3) ประเทศที่มีรายได้สูงรองรับผู้ลี้ภัยโดยเฉลี่ย 2.7 คน ต่อประชากรในประเทศ 1,000 คน ในขณะที่ประเทศที่มีรายได้ปานกลางถึงรายได้ต่ำรองรับผู้ลี้ภัยโดยเฉลี่ย 5.8 คน

ต่อประชากรในประเทศ 1,000 คน และในประเทศที่ยากจนรองรับผู้ลี้ภัยถึง 1 ใน 3 ของจำนวนผู้ลี้ภัยทั้งหมดทั่วโลก

- (4) สัดส่วนผู้ลี้ภัย 4 ใน 5 คน ต้องพลัดถิ่นเป็นเวลาอย่างน้อย 5 ปี โดยที่ 1 ใน 5 คนนั้น ต้องพลัดถิ่นเป็นเวลานานถึง 20 ปี หรือมากกว่านั้น
- (5) ในปัจจุบันอัตราส่วนของประชากรผู้ลี้ภัย ผู้แสวงหาที่ลี้ภัย หรือผู้พลัดถิ่นภายในประเทศต่อประชากรโลก คือ 1 ต่อ 108 คน ซึ่งสูงขึ้นจากสถิติเมื่อ 10 ปีที่แล้ว คือ 1 ต่อ 160 คน

ทั้งนี้ จากสถานการณ์และสถิติของผู้ลี้ภัยทั่วโลก ตลอดจนผลการดำเนินงานต่าง ๆ ที่ผ่านมา ดังที่ปรากฏในรายงาน Global Trends: Forced Displacement 2018 นั้น ชี้ให้เห็นว่า ในอนาคตจะมีผู้คนที่ต้องหลบหนีจากสงคราม ความขัดแย้งและการประหัตประหาร เพื่อหาความปลอดภัยเพิ่มสูงขึ้นเรื่อย ๆ ในระยะยาว ขณะที่การพูดถึงเรื่องผู้ลี้ภัยที่ผ่านมามักจะสร้างความแตกแยก แต่ปัจจุบันกลับเห็นความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันในการให้ความช่วยเหลือมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะในชุมชนที่มอบที่พักพิงให้แก่ผู้ลี้ภัยจำนวนมาก นอกจากนี้ ยังเห็นถึงความร่วมมือจากภาคส่วนใหม่ ๆ อาทิ นักพัฒนาชุมชน ภาคธุรกิจและเอกชน รวมถึงบุคคลทั่วไป ที่ต้องการดำเนินงานตามเจตนารมณ์ของข้อตกลงระหว่างประเทศว่าด้วยเรื่องผู้ลี้ภัย (Global Compact on Refugees - GCR) (สำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยแห่งสหประชาชาติ, 2562b)

1.1.2 แนวทางการแก้ไขปัญหาผู้ลี้ภัยโลก

ในวันที่ 17-18 ธันวาคม พ.ศ.2562 ที่ผ่านมา สำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยสหประชาชาติ ร่วมกับรัฐบาลสวีตเซอร์แลนด์ จัดการประชุมครั้งสำคัญระดับโลกว่าด้วยเรื่องผู้ลี้ภัย ในชื่อการประชุมว่า (Global Refugee Forum - GRF) เป็นครั้งแรกของโลก ซึ่งเป็นการรวมตัวกันครั้งแรกในระดับรัฐมนตรี เพื่อติดตามการปฏิบัติงานตามข้อตกลงระหว่างประเทศว่าด้วยเรื่องผู้ลี้ภัยตามที่ได้รับการรับรองจากที่ประชุมสหประชาชาติที่นครนิวยอร์ก เมื่อเดือนธันวาคม พ.ศ.2561 (UNHCR, 2018a)

ในการประชุมดังกล่าว รัฐบาล สถาบันการเงินนานาชาติ ผู้นำทางธุรกิจ นักมนุษยธรรม นักพัฒนา ผู้ลี้ภัย และตัวแทนจากภาคประชาสังคม ทั้งหมดกว่า 3,000 คน ได้ให้คำมั่นสัญญาร่วมกัน อย่างเป็นรูปธรรมโดยครอบคลุมทั้งหมด 770 คำมั่น ในการให้ความช่วยเหลือผู้ลี้ภัยและชุมชนที่มอบที่พักพิงแก่ผู้ลี้ภัย โดยเฉพาะคำมั่นสัญญาที่เป็นเรื่องใหม่และเป็นการให้การช่วยเหลือในระยะยาว นั่นก็คือ การให้ผู้ลี้ภัยผสมกลมกลืนเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ซึ่งการดำเนินงานนี้จะมีการตรวจประเมินความคืบหน้าเป็นระยะ ๆ โดยจะมีการประชุมติดตามผลในอีก 2 ปีข้างหน้า (พ.ศ.2564)

ทั้งนี้ คำมั่นสัญญาจากการประชุมระดับโลกว่าด้วยเรื่องผู้ลี้ภัยดังกล่าว ครอบคลุมทั้งหมด 6 หัวข้อ ได้แก่ การแบ่งเบาภาระความรับผิดชอบ (Burden and responsibility sharing)

การศึกษา (Education) โอกาสในการทำงานและความเป็นอยู่ (Jobs and livelihoods) การเข้าถึงพลังงานและโครงสร้างพื้นฐาน (Energy and infrastructure) การแสวงหาทางออก (Solutions) และศักยภาพในการคุ้มครองผู้ลี้ภัย (Protection capacity) ซึ่งสามารถสรุปได้ ดังนี้ (สำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยแห่งสหประชาชาติ, 2562a)

กลุ่มธนาคารโลก (World Bank Group) ได้ให้คำมั่นสัญญาที่จะมอบเงินจำนวนกว่า 4.7 พันล้านเหรียญสหรัฐ ฯ ผ่านงบประมาณ Funding Window ที่จัดตั้งขึ้นเพื่อผู้ลี้ภัยและชุมชนที่ไร้ที่พึ่ง รวมถึงพิจารณาจัดตั้งงบประมาณอีกส่วนเพื่อกระตุ้นความร่วมมือภาคเอกชนและการจ้างงานผู้ลี้ภัยและชุมชนที่ไร้ที่พึ่ง นอกจากนี้ยังมีการประกาศจากธนาคารเพื่อการพัฒนาละตินอเมริกา (Inter-American Development Bank) อีกเป็นจำนวน 1 พันล้านเหรียญสหรัฐ ฯ รวมถึงอีกหลายประเทศและผู้ที่เกี่ยวข้องที่ได้ให้คำมั่นสัญญาที่จะช่วยเหลือผู้ลี้ภัยและชุมชนที่ไร้ที่พึ่งจำนวนกว่า 2 พันล้านเหรียญสหรัฐ ฯ ทั้งหมดนี้เพื่อมุ่งเน้นการส่งเสริมการอยู่ร่วมกันเป็นส่วนหนึ่งในสังคมและการพัฒนาในระยะยาวสำหรับชุมชนที่รองรับผู้ลี้ภัย โดยมุ่งเน้นความช่วยเหลือส่วนใหญ่ไปที่ผู้ลี้ภัยซึ่งมีจำนวน 25.9 ล้านคนทั่วโลกที่ต้องพลัดถิ่นเป็นเวลาหลายปีหรือหลายทศวรรษ

ภาคเอกชนได้ให้คำมั่นสัญญาที่ครอบคลุมหลากหลายประเด็นที่สุดเท่าที่เคยมีมา โดยเฉพาะการสนับสนุนการจ้างงานผู้ลี้ภัย นอกจากนี้ กลุ่มธุรกิจต่าง ๆ ยังให้คำมั่นสัญญาในการสนับสนุนงบประมาณอีกกว่า 250 ล้านเหรียญสหรัฐ ฯ มีการจัดหางานอย่างน้อย 15,000 ตำแหน่ง และยังให้คำปรึกษาทางด้านกฎหมายโดยไม่คิดค่าใช้จ่ายอีกกว่า 125,000 ชั่วโมงต่อปี

ในประเด็นเรื่องการสร้างรูปแบบในการเดินทางกลับประเทศโดยสมัครใจอย่างปลอดภัยและดีที่สุดเป็นอีกหัวข้อหลักของการหารือ โดยได้รับคำมั่นสัญญาจากประเทศต้นทางหลายประเทศเกี่ยวกับการเดินทางกลับประเทศโดยสมัครใจ และการดำเนินการให้ผู้ลี้ภัยและชุมชนผู้พลัดถิ่นต่าง ๆ สามารถกลับเข้ามาอยู่ร่วมกันได้ โดยมีถ้อยแถลงการณ์ที่น่าสนใจจากประเทศต่าง ๆ ดังนี้

ตารางที่ 1 ถ้อยแถลงการณ์ที่น่าสนใจจากประเทศต่าง ๆ

ลำดับที่	ประเทศ	ถ้อยแถลงการณ์
1	เดนมาร์ก	<ul style="list-style-type: none"> - เน้นการแก้ไขปัญหาที่ประเทศต้นทาง พัฒนาทางออกที่ยั่งยืน รวมถึงพัฒนาศักยภาพและทักษะด้านต่าง ๆ ของผู้ลี้ภัย - เน้นช่วยเหลือกลุ่มเด็กและสตรีเป็นลำดับแรก - ให้เงินช่วยเหลือในด้านโครงสร้างพื้นฐานและการกลับคืนสู่สังคมของผู้ลี้ภัย - ริเริ่มโครงการตั้งถิ่นฐานสำหรับผู้ที่ต้องการได้รับความคุ้มครองอีกครั้ง
2	แคนาดา	<ul style="list-style-type: none"> - ยังคงความต่อเนื่องของนโยบายการตั้งถิ่นฐานในแคนาดา รวมทั้งเน้นในเรื่อง

		<p>การดูแลผู้ลี้ภัยที่มีปัญหาการขยับฐานะทางเศรษฐกิจ (economic mobility) รวมถึงการรับผู้ที่เคลื่อนไหวด้านการเมือง มนุษยธรรม สิทธิมนุษยชน สื่อมวลชน ที่หนีจากการประหัตประหารจากประเทศต้นทางและต้องการสถานะผู้ลี้ภัยในแคนาดา</p> <ul style="list-style-type: none"> - แคนาดาพร้อมที่จะแบ่งปันแนวปฏิบัติให้กับประเทศต่าง ๆ ในเรื่องของการตั้งถิ่นฐานและอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองผู้ลี้ภัย - ให้ความสำคัญเป็นพิเศษกับการให้การศึกษาและการพัฒนาแก่ผู้ลี้ภัยที่เป็นสตรีและเด็กผู้หญิง
3	ฟินแลนด์	<ul style="list-style-type: none"> - ให้คำมั่นว่าจะเพิ่มจำนวนการรับผู้ลี้ภัยที่ต้องการตั้งถิ่นฐานในฟินแลนด์ ในปี ค.ศ.2020 รวมทั้งจะให้ความช่วยเหลือทางการเงินมากขึ้น - ให้ความสำคัญกับการช่วยเหลือผู้ลี้ภัยที่เป็นผู้พิการเป็นลำดับแรก และพร้อมที่จะให้การสนับสนุนผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องกับการดูแลผู้ลี้ภัยที่เป็นผู้พิการให้แก่ประเทศต่าง ๆ ที่ประสบปัญหา
4	ญี่ปุ่น	<ul style="list-style-type: none"> - เพิ่มจำนวนการรับผู้ลี้ภัยที่ต้องการมาตั้งถิ่นฐาน - สนับสนุนการแก้ไขปัญหาค่าความไม่สมดุลของความช่วยเหลือทางการเงินในปัจจุบันกับจำนวนงบประมาณที่ต้องการในการดูแลผู้ลี้ภัยทั่วโลก
5	เกาหลี	<ul style="list-style-type: none"> - นำเสนอตัวแบบของประเทศที่มีกฎหมายและหน่วยงานเฉพาะ (ชาติแรกของเอเชีย) ในการจัดทำระบบคัดกรองผู้ลี้ภัยและพิจารณาสถานะเป็นของตนเอง - พร้อมสนับสนุนทางการเงินให้แก่โครงการพัฒนาต่าง ๆ สำหรับการตั้งถิ่นฐานของผู้ลี้ภัย

ที่มา: (สำนักงานสภาคความมั่นคงแห่งชาติ, 2563)

1.2 สถานการณ์ผู้ลี้ภัยในเขตเมืองของประเทศไทยและแนวทางการแก้ไขปัญหา

1.2.1 สถานการณ์ผู้ลี้ภัยในเขตเมืองของประเทศไทย

จากรายงานประจำปี พ.ศ.2561 ของสำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยแห่งสหประชาชาติ ประจำประเทศไทย (UNHCR, 2019a) พบว่าในปลายปี พ.ศ.2561 ประเทศไทยมีผู้ที่อยู่ในความห่วงใย (People of concern) กว่า 582,130 คน ซึ่งประกอบด้วย คนไร้รัฐไร้สัญชาติจำนวน 478,843 คน ผู้ลี้ภัยชาวเมียนมาในศูนย์พักพิงชั่วคราวจำนวน 97,577 คน ผู้ลี้ภัยในเขตเมืองจำนวน 5,612 คน และอื่น ๆ อีก 98 คน

ทั้งนี้ จากสถิติของสำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยแห่งสหประชาชาติ ในปี 2561 พบว่าจำนวนผู้ลี้ภัยและผู้แสวงหาที่ลี้ภัยในเขตเมืองที่สามารถเปิดเผยข้อมูลได้ มีจำนวน 5,526 คน ดังนี้

(1) ผู้ลี้ภัยในเขตเมืองที่ได้รับการรับรองสถานะผู้ลี้ภัยโดยสำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยแห่งสหประชาชาติ ประจำประเทศไทย และสามารถเปิดเผยข้อมูลได้ มีจำนวนทั้งสิ้น 4,611 คน ในทั้งหมด 36 สัญชาติ

ตารางที่ 2 จำนวนผู้ลี้ภัยในเขตเมืองแบ่งตามสัญชาติ ในปี 2561

ลำดับ	สัญชาติ	จำนวน (คน)	ลำดับ	สัญชาติ	จำนวน (คน)
1	อัฟกานิสถาน	136	19	โมร็อกโก	*
2	บาหลีเรน	*	20	เนปาล	10
3	กัมพูชา	203	21	ไนจีเรีย	*
4	แคเมอรูน	*	22	ปากีสถาน	1942
5	จีน	186	23	ปาเลสไตน์	377
6	โกตดิวัวร์	15	24	รัสเซีย	*
7	สาธารณรัฐคองโก	21	25	ซาอุดีอาระเบีย	*
8	อียิปต์	15	26	เซเนกัล	*
9	เอริเทรีย	7	27	โซมาเลีย	230
10	เอธิโอเปีย	13	28	ศรีลังกา	137
11	กินี	*	29	ซูดาน	12
12	แกมเบีย	*	30	ซีเรีย	276
13	อิหร่าน	63	31	โตโก	6
14	อิรัก	248	32	ยูเครน	*
15	จอร์แดน	*	33	แทนซาเนีย	*
16	คูเวต	*	34	อุซเบกิสถาน	*
17	ลาว	*	35	เวียดนาม	682
18	ไลบีเรีย	*	36	เยเมน	32

ที่มา: Population Statistics 2018, (UNHCR, 2019c)

หมายเหตุ: จำนวนผู้ที่ลี้ภัยที่มีตัวเลขอยู่ระหว่าง 1 ถึง 4 คน จะถูกแทนที่ด้วยเครื่องหมายดอกจัน (*) เพื่อเก็บเป็นความลับและปกป้องตัวตนของบุคคล

(2) ผู้แสวงหาที่ลี้ภัยในเขตเมืองที่ลงทะเบียนกับสำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยแห่งสหประชาชาติ ประจำประเทศไทย และอยู่ในกระบวนการพิจารณาขอสถานะผู้ลี้ภัย (รอการสัมภาษณ์หรือผลคำตัดสิน) มีจำนวนทั้งสิ้น 915 คน ในทั้งหมด 32 สัญชาติ

ตารางที่ 3 จำนวนผู้แสวงหาที่ลี้ภัยในเขตเมืองแบ่งตามสัญชาติ ในปี 2561

ลำดับ	สัญชาติ	จำนวน (คน)	ลำดับ	สัญชาติ	จำนวน (คน)
1	อัฟกานิสถาน	11	17	ปากีสถาน	114
2	บังคลาเทศ	*	18	ปาเลสไตน์	6
3	กัมพูชา	137	19	รัสเซีย	6
4	แคเมอรูน	6	20	เซเนกัล	*
5	จีน	17	21	สิงคโปร์	*
6	สาธารณรัฐคองโก	*	22	โซมาเลีย	39
7	อียิปต์	8	23	ซูดานใต้	*
8	เอธิโอเปีย	14	24	ศรีลังกา	29
9	กินี	5	25	ซูดาน	*
10	อินเดีย	*	26	ซีเรีย	7
11	อิหร่าน	41	27	ตุรกี	*
12	อิรัก	27	28	อุกันดา	*
13	ลาว	*	29	สหรัฐอาหรับเอมิเรตส์	*
14	ไลบีเรีย	*	30	อุซเบกิสถาน	*
15	ลิเบีย	*	31	เวียดนาม	448
16	ไนจีเรีย	*	32	เยเมน	*

ที่มา: Population Statistics 2018, (UNHCR, 2019c)

หมายเหตุ: จำนวนผู้ลี้ภัยที่มีตัวเลขอยู่ระหว่าง 1 ถึง 4 คน จะถูกแทนที่ด้วยเครื่องหมายดอกจัน (*) เพื่อเก็บเป็นความลับและปกป้องตัวตนของบุคคล

ทั้งนี้ หากเปรียบเทียบสถิติในปี พ.ศ.2560 ที่มีจำนวนผู้ลี้ภัยในเขตเมือง 4,298 คนและจำนวนผู้แสวงหาที่ลี้ภัย 1,782 คน พบว่า ปีพ.ศ.2561 จำนวนผู้ลี้ภัยในเขตเมืองของประเทศไทยเพิ่มขึ้น 8 คน ในขณะที่จำนวนผู้แสวงหาที่ลี้ภัยในเขตเมืองลดลง 867 คน ซึ่งอาจเป็นไปได้ว่า มีจำนวนผู้

แสวงหาที่ลี้ภัยได้สถานะผู้ลี้ภัยมากขึ้น มีผู้แสวงหาที่ลี้ภัยเดินทางเข้ามายังประเทศไทยน้อยลง หรือมีผู้แสวงหาที่ลี้ภัยเดินทางกลับประเทศต้นทางหรือเดินทางไปประเทศปลายทางด้วยช่องทางอื่น ๆ มากขึ้น

ปัจจุบันแม้ว่าประเทศไทยจะไม่ได้เป็นภาคีสัญญาว่าด้วยสถานภาพผู้ลี้ภัย ค.ศ. 1951 และพิธีสารเกี่ยวกับสถานภาพผู้ลี้ภัย ค.ศ. 1967 แต่เมื่อเดือนกันยายน พ.ศ. 2559 ในการประชุมสุดยอดผู้นำว่าด้วยผู้ลี้ภัยของสหประชาชาติ ณ นครนิวยอร์ก ประเทศสหรัฐอเมริกา นายประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี ได้ให้คำมั่นที่จะเพิ่มการให้ความคุ้มครองและแนวทางสำหรับผู้ลี้ภัยที่อยู่ในประเทศไทย (สำนักงานเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, 2560) ตลอดจนเมื่อวันที่ 10 มกราคม พ.ศ. 2560 ได้มีมติคณะรัฐมนตรีในการแต่งตั้งคณะกรรมการบริหารจัดการคนเข้าเมืองผิดกฎหมายและผู้ลี้ภัย ให้รับผิดชอบในการจัดทำนโยบายเกี่ยวกับกระบวนการคัดกรองผู้เข้าเมืองและผู้ลี้ภัยที่ไม่มีเอกสาร (สำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยแห่งสหประชาชาติ, 2560) อย่างไรก็ตาม ก็ยังอยู่ในกระบวนการเตรียมความพร้อมและการเรียนรู้ขั้นตอนการคัดกรองผู้ลี้ภัยจากทาง UNHCR ของสำนักงานตำรวจตรวจคนเข้าเมือง ส่งผลให้ปัจจุบันนี้ก็ยังไม่มีนโยบายหรือแนวทางการแก้ปัญหาผู้ลี้ภัยในเขตเมืองที่ชัดเจน รัฐบาลจึงใช้กฎหมายและมาตรการที่ใกล้เคียงกันมาแก้ไขปัญหา อาทิเช่น ใช้พระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. 2522 เป็นบรรทัดฐานในการคัดกรองบุคคลที่ไม่ถือสัญชาติไทยทุกคนในการจะเข้าและออกนอกเมือง แต่หากกฎหมายที่ไม่มีความเฉพาะเจาะจงดังกล่าว ไม่สามารถนำมาใช้กับบริบทของผู้อพยพหนีภัยที่ต้องการความคุ้มครองระหว่างประเทศได้ (จินตนา สกุลบริรักษ์, 2557)

1.2.2 แนวทางการแก้ไขปัญหาของรัฐบาลไทย

จากการประชุมเวทีผู้ลี้ภัยโลก (GRF) ที่ผ่านมา คณะผู้แทนไทยร่วมประกาศคำมั่นเพื่อแก้ปัญหาผู้ลี้ภัยในประเทศไทย ทั้งผู้ลี้ภัยในเขตเมืองและในศูนย์พักพิงชั่วคราว ครอบคลุมประเด็นต่าง ๆ ดังนี้ (สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ, 2563)

- (1) การดำเนินงานอย่างต่อเนื่องเพื่อรับรองวุฒิการศึกษาและเอกสารทางการศึกษาของเด็กผู้หนีภัยการสู้รบจากเมียนมา
- (2) การให้โอกาสการทำงานสำหรับผู้ที่ได้เดินทางกลับไปแล้ว ตามกฎระเบียบของไทยและการฝึกอบรมที่เกี่ยวข้องล่วงหน้าก่อนเดินทางกลับเมียนมา
- (3) การพัฒนาความร่วมมือในกระบวนการส่งกลับผู้หนีภัยการสู้รบจากเมียนมา
- (4) แนวทางในการพัฒนาเพื่อช่วยเตรียมความพร้อมสำหรับพื้นที่รองรับผู้หนีภัยการสู้รบจากเมียนมาและชุมชนท้องถิ่น

- (5) การเสริมสร้างความสามารถและทักษะที่จำเป็นให้แก่เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ในการนำระบบคัดกรองเพื่อคัดแยกผู้ต้องการความคุ้มครองระหว่างประเทศออกจากผู้แสวงหาโอกาสทางเศรษฐกิจมาปฏิบัติใช้
- (6) การนำมาตราการทางเลือกแทนการคุมขังเด็กที่ต้องการความคุ้มครองระหว่างประเทศมาใช้อย่างมีประสิทธิภาพ
- (7) การจัดให้เด็กที่ต้องการความคุ้มครองระหว่างประเทศในประเทศไทยเข้าถึงการดูแลด้านสุขภาพที่เหมาะสม
- (8) การส่งเสริมการเข้าถึงกระบวนการทางอาญาโดยไม่เลือกปฏิบัติภายใต้โครงการ “ยุติธรรมใส่ใจ”

ทั้งนี้ สรุปสาระสำคัญของถ้อยแถลงของหัวหน้าคณะผู้แทนไทยดังกล่าว มีดังนี้

ไทยมีการจัดตั้งคณะทำงานระดับชาติเพื่อทำหน้าที่ประสานงานและนำข้อตกลงระหว่างประเทศว่าด้วยผู้ลี้ภัย เพื่อนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติและให้ความสำคัญกับการแสวงหาทางออกที่ยั่งยืนให้กับผู้ที่ต้องการความคุ้มครอง โดยเฉพาะสตรีและเด็กซึ่งเป็นไปบนพื้นฐานของหลักการมนุษยธรรมและการแบ่งเบาภาระความรับผิดชอบ

ภายหลังจากที่ไทยได้มีการลงนามและบันทึกความเข้าใจเรื่อง การกำหนดมาตรการและแนวทางแทนการกักตัวเด็กไว้ในสถานกักกันคนต่างด้าว (Immigration Detention Centre - IDC) เพื่อรอการส่งกลับ ไทยได้มีการพัฒนาศักยภาพและความพร้อมของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ในการนำบันทึกความเข้าใจดังกล่าวไปปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับนโยบายในเรื่องการนำมาตรการทางเลือกแทนการคุมขังเด็กที่ต้องการความคุ้มครองระหว่างประเทศ

การเตรียมพร้อมเจ้าหน้าที่ให้มีความพร้อมในการทำงานภายใต้กลไกระบบคัดกรองและคุ้มครองคนต่างด้าว ซึ่งคาดว่าจะบังคับใช้ในปี พ.ศ.2563 และหวังว่าไทยจะได้ใช้ประโยชน์จากกลไก Asylum Capacity Support Group ที่ UNHCR ได้ริเริ่มขึ้น มาสนับสนุนการใช้ระบบคัดกรองของไทย

ไทยได้รับภาระในการดูแลผู้หนีภัยการสู้รบจากเมียนมาอย่างยาวนานมากกว่าแสนคนและปัจจุบันได้มีความร่วมมือกับรัฐบาลเมียนมาและภาคส่วนต่างๆ ในการขับเคลื่อนกระบวนการส่งกลับผู้ลี้ภัยการสู้รบโดยสมัครใจ โดยได้นำแนวทางการพัฒนารูปแบบต่าง ๆ มาใช้เพื่อเตรียมความพร้อมให้กับผู้ลี้ภัยการสู้รบ

1.2.3 แนวทางการแก้ไขปัญหาขององค์การข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยแห่งสหประชาชาติ

ปัจจุบันประเทศไทยยังคงใช้พระราชบัญญัติคนเข้าเมืองผิดกฎหมายในการจัดการปัญหาผู้ลี้ภัยในเขตเมือง แต่อย่างไรก็ตามจากการให้คำมั่นสัญญาของนายกรัฐมนตรี รวมไปถึงการจัดตั้งกลไก

การคัดกรองผู้ลี้ภัยในระดับชาติ อาจส่งผลให้มีแนวทางการปฏิบัติและแก้ปัญหาผู้ลี้ภัยในเขตเมือง อย่างเป็นรูปธรรมและมีความชัดเจนมากยิ่งขึ้นในอนาคต ทั้งนี้ ในการแก้ปัญหาผู้ลี้ภัยในเขตเมืองที่ ผ่านมา สำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยแห่งสหประชาชาติ ประจำประเทศไทย ได้ทำงานร่วมกันกับ สำนักงานคาทอลิกสงเคราะห์ผู้ประสบภัยและผู้ลี้ภัย (Catholic Office for Emergency Relief and Refugees - COERR) เพื่อช่วยเหลือผู้ลี้ภัยในเขตเมืองผ่านบริการของศูนย์ช่วยเหลือผู้ลี้ภัยกรุงเทพ ฯ (Bangkok Refugee Center - BRC) เช่น การให้เงินช่วยเหลือเพื่อการยังชีพ การให้บริการทางการศึกษา และบริการทางการแพทย์ เป็นต้น

ในส่วนของประเด็นทางการศึกษาได้ดำเนินงานภายใต้นโยบายการศึกษาที่ก้าวหน้าของ ประเทศไทย เพื่อให้เด็กทุกคนได้รับสิทธิในการเข้าเรียนโดยไม่คำนึงถึงสัญชาติและสถานะทาง ทะเบียนราษฎร ซึ่งปัจจุบันเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมืองสามารถเข้าถึงการศึกษที่สำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ ลี้ภัยแห่งสหประชาชาติและองค์กรพันธมิตรได้ให้บริการมากขึ้น โดยการเข้าเรียนในชั้นเรียนภาษาไทย แบบเร่งรัด ก่อนที่จะส่งต่อให้เข้าศึกษาในระบบโรงเรียนของไทย

ทั้งนี้ ในปี พ.ศ.2563 สำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยแห่งสหประชาชาติจะดำเนินการแก้ไข ปัญหาของผู้ลี้ภัยในเขตเมืองในภาพรวม โดยสร้างสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยมากยิ่งขึ้น เพื่อลดความ เสี่ยงในการถูกจับกุมหรือกักขัง รวมไปถึงการส่งเสริมการอยู่ร่วมเป็นส่วนหนึ่งในสังคม โดยมุ่งเน้นการ พัฒนาในระยะยาวสำหรับชุมชนที่รองรับผู้ลี้ภัย และสร้างโอกาสให้แก่ผู้ลี้ภัยในการพึ่งพาตนเองมาก ยิ่งขึ้น (UNHCR, 2020)

1.2.4 ตัวอย่างองค์กรอื่น ๆ ที่ให้การช่วยเหลือผู้ลี้ภัยในเขตเมืองของประเทศไทย

(1) องค์กรอไซล์แอสเซส ประเทศไทย (Asylum Access Thailand - AAT)

องค์กรอไซล์แอสเซส ประเทศไทย เป็นองค์กรที่ให้ความช่วยเหลือผู้ลี้ภัยและผู้แสวงหาที่ ลี้ภัย โดยการให้คำแนะนำเกี่ยวกับกระบวนการกำหนดสถานะและขั้นตอนที่เกี่ยวข้องในการขอ สถานะผู้ลี้ภัยจากสำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยแห่งสหประชาชาติ ทั้งนี้องค์กรอไซล์แอสเซส ยังให้ บริการอื่น ๆ ซึ่งรวมไปถึงการฝึกอบรมแก่กลุ่มผู้แสวงหาที่ลี้ภัยที่รอการสัมภาษณ์ เช่น ให้คำแนะนำ เกี่ยวกับวิธีการอธิบายเรื่องราวส่วนตัวในการสัมภาษณ์ เคล็ดลับเกี่ยวกับวิธีการเขียนคำให้การและ โอกาสในการไปตั้งถิ่นฐานใหม่ เป็นต้น ซึ่งการฝึกอบรมเหล่านี้จะจัดแบ่งตามกลุ่มภาษาที่ใช้ในการ สื่อสารของผู้แสวงหาที่ลี้ภัย ดังนั้นผู้แสวงหาที่ลี้ภัยจากประเทศต่าง ๆ ที่สื่อสารภาษาเดียวกัน ต้อง รวมกันมาขอรับคำแนะนำ ทั้งอาสาสมัครขององค์กรอไซล์แอสเซสยังให้คำแนะนำและให้ความ ช่วยเหลือเป็นรายบุคคลสำหรับผู้แสวงหาที่ลี้ภัยในบางกรณี นอกจากนี้องค์กรอไซล์แอสเซสยัง ทำงานร่วมกับองค์กรด้านสิทธิมนุษยชนอื่น ๆ และทำงานร่วมกับรัฐบาลไทย เพื่อสนับสนุนการ ปรับปรุงเงื่อนไขการจัดการผู้ลี้ภัยในเขตเมืองของประเทศไทย (Asylum Access, 2016)

(2) องค์กรเยซุอิตสงเคราะห์ผู้ลี้ภัย ประเทศไทย (The Jesuit Refugee Service - JRS)

ในกรุงเทพฯ ฯ องค์กรเยซุอิตสงเคราะห์ผู้ลี้ภัย ประเทศไทย ทำงานเพื่อช่วยเหลือผู้ลี้ภัยและผู้แสวงหาที่ลี้ภัย ซึ่งให้บริการด้านงานสังคมสงเคราะห์และงานด้านจิตสังคม โดยมุ่งเน้นที่การตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐาน เช่น ที่พัก อาหาร การดูแลทางการแพทย์ และการขนส่ง นอกเหนือจากการช่วยเหลือเชิงปฏิบัติการและด้านจิตสังคมแล้ว ยังมีโปรแกรมการศึกษาและกิจกรรมเสริมสร้างทักษะในการทำงานให้แก่ผู้ลี้ภัยและผู้แสวงหาที่ลี้ภัย (JRS Thailand, 2020)

(3) สำนักงานคาทอลิกสงเคราะห์ผู้ประสบภัยและผู้ลี้ภัย ประเทศไทย (COERR)

สำนักงานคาทอลิกสงเคราะห์ผู้ประสบภัยและผู้ลี้ภัย ประเทศไทย ให้การช่วยเหลือผู้ลี้ภัยในเมืองผ่านบริการของศูนย์ช่วยเหลือผู้ลี้ภัยกรุงเทพฯ ฯ (BRC) เช่น บริการสังคม การประเมินความต้องการและการให้เงินช่วยเหลือเพื่อการยังชีพ บริการการศึกษา และบริการทางการแพทย์สำหรับผู้ลี้ภัยและผู้แสวงหาที่ลี้ภัย รวมไปถึงให้การสนับสนุนผู้ถูกควบคุมตัวที่ผิดกฎหมายในศูนย์กักกันคนต่างด้าว โดยการให้อาหาร อุปกรณ์สุขอนามัย อุปกรณ์ทำความสะอาดและบริการอื่น ๆ ทางสังคม (COERR, 2020)

(4) ศูนย์ช่วยเหลือผู้ลี้ภัยกรุงเทพฯ ฯ (BRC)

ศูนย์ช่วยเหลือผู้ลี้ภัยกรุงเทพฯ ฯ ทำหน้าที่เป็นหน่วยปฏิบัติการของสำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยแห่งสหประชาชาติ ซึ่งเป็นศูนย์ทรัพยากรที่จำเป็นสำหรับผู้ลี้ภัยในเขตเมือง ที่ให้บริการด้านการศึกษา สังคมสงเคราะห์และบริการทางการแพทย์ อย่างไรก็ตามเนื่องจากการลี้ภัยเข้ามาของผู้ลี้ภัยในช่วงหลายปีที่ผ่านมา รวมถึงการขาดแคลนทรัพยากร ศูนย์ช่วยเหลือผู้ลี้ภัยกรุงเทพฯ ฯ จึงหยุดให้บริการทางการแพทย์และกลายเป็นศูนย์ให้คำปรึกษาและส่งต่อผู้ที่ต้องการความช่วยเหลือทางการแพทย์แทน โดยหนึ่งในทางเลือกของการส่งต่อที่สำคัญ คือ การส่งไปยังมูลนิธิพุทธฉือจี้ไต้หวันในประเทศไทย (Buddhist Tzu Chi Foundation, 2015)

(5) มูลนิธิพุทธฉือจี้ไต้หวันในประเทศไทย (Buddhist Tzu Chi Foundation - TzuChi)

ที่ผ่านมาศูนย์ช่วยเหลือผู้ลี้ภัยกรุงเทพฯ ฯ ได้ส่งต่อผู้ป่วยในอดีตและผู้ป่วยใหม่มารักษาสุขภาพที่มูลนิธิพุทธฉือจี้ไต้หวันมาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งมีการจัดโปรแกรมรักษาสุขภาพเพื่อช่วยเหลือผู้ลี้ภัยและผู้แสวงหาที่ลี้ภัยในเขตเมืองในทุก ๆ วันอาทิตย์สุดท้ายของแต่ละเดือน โดยได้รับทุนบางส่วนจากสำนักงานประชากรผู้ลี้ภัยและการย้ายถิ่น (Bureau of Population, Refugees, and Migration - PRM) และได้รับการสนับสนุนทางการแพทย์จากโรงพยาบาลบ้านแพ้วและโรงพยาบาลรามานอกจากนี้ยังได้รับความช่วยเหลือด้านการแปลจากศูนย์ช่วยเหลือผู้ลี้ภัยกรุงเทพฯ ฯ และเครือข่ายความช่วยเหลือผู้ลี้ภัยและผู้แสวงหาที่ลี้ภัยในกรุงเทพฯ ฯ (Bangkok Asylum Seeker and Refugee Assistance Network - BASRAN) ซึ่งรวมไปถึงองค์กรเยซุอิตสงเคราะห์ผู้ลี้ภัย ประเทศไทย องค์กรไอเอ็มแอกเซส ประเทศไทย เครือข่ายสิทธิผู้ลี้ภัยในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก (Asia Pacific

Refugee Rights Network - APRRN) และองค์กรในระดับรากหญ้าอื่นๆ (Buddhist Tzu Chi Foundation, 2017)

ตอนที่ 2 โอกาสทางการศึกษาสำหรับเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมือง

2.1 ข้อกฎหมายและนโยบายการศึกษาสำหรับเด็กที่ไม่มีสัญชาติไทย

ที่ผ่านมามาประเทศไทยไม่ได้มีข้อกฎหมายและนโยบายการศึกษาที่เฉพาะเจาะจงสำหรับเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมือง แต่จะถูกกล่าวรวมว่าเป็นหนึ่งในกลุ่มของเด็กที่ไม่มีหลักฐานทางทะเบียนราษฎรและไม่มีสัญชาติไทย โดยจะมีโอกาสได้รับสิทธิต่าง ๆ ทางการศึกษาเทียบเท่ากับเด็กไทย ทั้งนี้ ข้อกฎหมายและนโยบายทางการศึกษาที่เกี่ยวข้อง มีดังต่อไปนี้

2.1.1 ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal declaration of human rights)

ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน คือการประกาศเจตนารมณ์ในการรับรองสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์ เป็นเอกสารหลักด้านสิทธิมนุษยชนฉบับแรก ซึ่งที่ประชุมสมัชชาสหประชาชาติให้การรับรองตามข้อมติที่ 217 A (III) เมื่อวันที่ 10 ธันวาคม พ.ศ.2491 (UN General Assembly, 1948) โดยประเทศไทยได้ออกเสียงสนับสนุนปฏิญญาดังกล่าว ซึ่งมีการรับรองสิทธิทางการศึกษาที่ปรากฏไว้อย่างชัดเจนดังปรากฏในข้อ 26 ซึ่งกำหนดว่า

- (1) ทุกคนมีสิทธิในการศึกษา จะต้องให้เปล่าอย่างน้อยในชั้นประถมศึกษาและการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประถมศึกษาจะต้องเป็นการศึกษาภาคบังคับ สายเทคนิคและวิชาชีพ จะต้องเปิดโดยทั่วไป และการศึกษาระดับอุดมศึกษาหรือชั้นสูงสุดขึ้นไปจะต้องเปิดสำหรับทุกคนให้สามารถเข้าถึงได้โดยเสมอภาค
- (2) การศึกษาจะมุ่งไปในทางพัฒนาบุคลิกภาพของมนุษย์และความรู้สึกในศักดิ์ศรีอย่างเต็มที่ที่เพิ่มทวีความเคารพต่อสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน การศึกษาทำให้ทุกคนเข้าร่วมในสังคมเสรีได้อย่างแท้จริง ส่งเสริมความเข้าใจ ความอดกลั้น มิตรภาพระหว่างชาติทั้งหลายกลุ่มเชื้อชาติชนกลุ่มน้อย กลุ่มศาสนาทั้งหมด สานต่อกิจกรรมของสหประชาชาติในการธำรงไว้ซึ่งสันติภาพ
- (3) บิดามารดามีสิทธิเบื้องต้นที่จะเลือกประเภทของการศึกษาให้แก่บุตรหลานของตน

2.1.2 อนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติทุกรูปแบบ ค.ศ.1965 (International convention on the elimination of all forms of racial discrimination) (UN General Assembly, 1965)

อนุสัญญาฉบับนี้กำหนดหลักการของการขจัดการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติในทุกรูปแบบ โดยกำหนดให้รัฐภาคีประกันสิทธิของบุคคลทุกคนอย่างเสมอภาคกัน โดยปราศจากการแบ่งแยกทาง

เชื้อชาติ สีผิว ซึ่งสนธิสัญญาฉบับนี้ได้กำหนดให้บุคคลทุกคนมีสิทธิได้รับการศึกษาและการฝึกอบรม ดังปรากฏในข้อ 5 ของอนุสัญญาที่กำหนดไว้ว่า รัฐภาคีต้องจัดการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติในทุก รูปแบบ ประกันสิทธิของทุกคนให้มีความเสมอภาคกันตามกฎหมาย ไม่จำแนกเชื้อชาติ สีผิว หรือชาติ เผ่าพันธุ์กำเนิด โดยประเทศไทยเข้าเป็นภาคีสมาชิกเมื่อวันที่ 28 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2546 และในฐานะ รัฐภาคีของสนธิสัญญาฉบับนี้ มีพันธกรณีที่จะจัดการศึกษาให้บุคคลทุกคนที่ได้รับการศึกษาอบรม อย่างเสมอภาคกัน โดยไม่มีการเลือกปฏิบัติและไม่อาจปฏิเสธการให้สิทธิในการศึกษาของเด็กที่ไม่มี สัญชาติไทย โดยอ้างเหตุผลจากเชื้อชาติได้

2.1.3 กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ค.ศ.1966 (International covenant on economic, social and cultural rights) (UN General Assembly, 1966)

กติการะหว่างประเทศฉบับนี้ จัดทำขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อรับรองสิทธิของบุคคลตามที่บัญญัติไว้ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน เป็นการกำหนดพันธกรณีของรัฐที่จะต้องดำเนินการ ให้สิทธิที่บัญญัติไว้ บรรลุผลอย่างแท้จริง ต้องมีการประกันสิทธิตามที่กำหนดไว้ ปราศจากการเลือก ปฏิบัติที่เกี่ยวกับเชื้อชาติ สีผิว ภาษา ศาสนา ความคิดเห็นทางการเมือง ชนชาติหรือสังคมอันเป็นที่มา ดั้งเดิม ทรัพย์สิน ชาติกำเนิด หรือสถานะอื่น ๆ ประเทศไทยเข้าร่วมเป็นประเทศภาคีสมาชิกเมื่อวันที่ 5 ธันวาคม พ.ศ.2542 มีสิทธิทางการศึกษาเป็นสิทธิประการหนึ่ง ที่ได้การรับรองในกติกาฉบับนี้ ดัง ปรากฏในข้อ 13 ความว่า

- (1) รัฐภาคีแห่งกติกาฉบับนี้รับรองสิทธิของทุกคนในการศึกษา การศึกษาจะมุ่งไปในทาง พัฒนาบุคลิกภาพของมนุษย์และความรู้สึกในศักดิ์ศรีอย่างเต็มที่ที่เพิ่มทวีความเคารพต่อ สิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน การศึกษาทำให้ทุกคนเข้าร่วมในสังคมเสรีได้ อย่างแท้จริง ส่งเสริมความเข้าใจ ความอดกลั้น มิตรภาพระหว่างชาติทั้งหลาย กลุ่ม เชื้อชาติชนกลุ่มน้อย กลุ่มศาสนาทั้งหมด สานต่อกิจกรรมของสหประชาชาติในการ ดำรงไว้ซึ่งสันติภาพ
- (2) ประเทศภาคีแห่งกติกาฉบับนี้รับรองว่า เพื่อให้สิทธินี้บรรลุผลอย่างเต็มที่จำเป็นต้องปฏิบัติ ดังนี้
 - การศึกษาขั้นประถมศึกษาให้เป็นการศึกษาภาคบังคับ โดยมีการจัดให้ทุกคนแบบให้ เปล่า
 - การศึกษาขั้นมัธยมรูปแบบต่าง ๆ การศึกษามัธยมทางเทคนิคและอาชีวศึกษา ให้จัด โดยทั่ว ๆ ไป ให้ทุกคนมีสิทธิได้รับโดยวิธีการที่เหมาะสมทุกทาง และนำการศึกษา แบบให้เปล่ามาใช้้อย่างค่อยเป็นค่อยไป

- ทุกคนต้องสามารถได้รับการศึกษาขั้นอุดมศึกษาอย่างเท่าเทียมกันบนพื้นฐานของความสามารถ โดยวิธีการที่เหมาะสมทุกทาง และนำการศึกษาแบบให้เปล่ามาใช้ อย่างค่อยเป็นค่อยไป
- การศึกษาขั้นพื้นฐานจะต้องได้รับการสนับสนุนหรือส่งเสริมให้มากที่สุด สำหรับผู้ที่ไม่ได้รับหรือเรียนไม่ครบ ตามช่วงระยะเวลาทั้งหมดของการศึกษาขั้นประถม
- ดำเนินการพัฒนาระบบโรงเรียนทุกระดับอย่างแข็งขัน มีระบบทุนการศึกษาที่เพียงพอ ปรับปรุงสภาพของวัสดุประกอบการสอนของครูอย่างต่อเนื่อง ฯลฯ

สนธิสัญญานี้ได้ให้ความคุ้มครองสิทธิในการศึกษาของบุคคล เพื่อให้ทุกคนมีสิทธิได้รับการศึกษาแบบให้เปล่าจนถึงระดับการศึกษาภาคบังคับ และมีโอกาสได้รับการศึกษาในระดับอุดมศึกษาตามความสามารถ

2.1.4 อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ.1989 (Convention on the rights of the child) (UN General Assembly, 1989)

อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กเกิดขึ้นตามหลักของกฎบัตรสหประชาชาติ ในเรื่องของศักดิ์ศรีและคุณค่าของมนุษย์ที่เท่าเทียมกันโดยไม่เลือกปฏิบัติ ซึ่งประเทศไทยเข้าเป็นประเทศภาคีสมาชิกเมื่อวันที่ 12 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2535 อนุสัญญา ฯ กล่าวว่า ทุกประเทศที่เป็นภาคีในอนุสัญญานี้จะต้องให้ความสำคัญด้านการศึกษาแก่เด็กทุกเชื้อชาติและทุกเผ่าพันธุ์ โดยยึดหลักการว่า เด็กมีสิทธิที่จะได้รับการพัฒนา และเด็กทุกคนต้องได้รับสิทธิรับการศึกษาที่ดี โดยได้กำหนดสิทธิพื้นฐานของเด็กไว้ 4 ประการ คือ

- (1) สิทธิที่จะมีชีวิตรอด เป็นสิทธิที่จะได้รับการเลี้ยงดูทั้งทางร่างกาย ทางจิตใจ ตลอดจนถึงอยู่อาศัย ให้เกิดความปลอดภัยและต้องได้รับการดูแลด้านสุขภาพ จากบริการทางการแพทย์
- (2) สิทธิที่จะได้รับการพัฒนา เด็กทุกคนต้องได้รับสิทธิรับการศึกษาที่ดีและได้รับโภชนาการที่เหมาะสม
- (3) สิทธิที่จะได้รับความคุ้มครอง เป็นสิทธิที่เด็กทุกคนจะได้รับความคุ้มครองให้รอดพ้นจากการทารุณกรรมทุกรูปแบบ เช่น การทำร้าย การนำไปขายใช้แรงงานเด็ก หรือแสวงหาประโยชน์จากเด็กโดยมิชอบ
- (4) สิทธิที่จะได้รับในการมีส่วนร่วม มีสิทธิที่จะแสดงออกและแสดงความคิดเห็นต่อสังคมในเรื่องที่มีผลกระทบต่อเด็ก

2.1.5 ปฏิญญาสากลว่าด้วยการศึกษาเพื่อปวงชน (Jomtien Declaration “Education for All - EFA”) (World Conference on Education for All Meeting Basic Learning Needs, 1990)

ปฏิญญาสากลว่าด้วยการศึกษาเพื่อปวงชนเป็นขอตกลงของประเทศสมาชิกองค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (ยูเนสโก) ซึ่งได้มาประชุมระดับโลกเรื่องการศึกษาเพื่อปวงชน ที่หาดจอมเทียน เมื่อปี พ.ศ.2533 (World Conference on Education for All) โดยทุกประเทศมีความเห็นพ้องต้องกันว่า การศึกษาเป็นสิทธิอันพึงมีของประชากรโลก เพราะการศึกษาจะพัฒนาศักยภาพของมนุษย์ให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในชุมชนและสังคมโลกได้อย่างเข้มแข็ง ดังนั้นประเทศสมาชิกจะต้องมีนโยบายและเรงรัดจัดการศึกษาให้กับประชาชนของตนให้ทั่วถึงทุกคน โดยไม่มีการแบ่งแยกการปฏิบัติและต้องถือว่าเป้นพันธกิจที่รัฐบาลของประเทศนั้น ๆ ต้องดำเนินการให้บรรลุผลสำเร็จ โดยพันธกิจ 6 ประการที่ทุกประเทศจะต้องดำเนินการให้บรรลุเป้าหมาย คือ

- (1) ขยายการดูแลเด็กปฐมวัยและกิจกรรมเพื่อการพัฒนาอื่น ๆ โดยเฉพาะกลุ่มเด็กด้อยโอกาส และเด็กพิการ
- (2) ขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐานให้ทั่วถึงภายในปี พ.ศ.2553
- (3) ปรับปรุงผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเพื่อให้อุเรียนผ่านมาตรฐานขั้นต่ำที่สูงขึ้น
- (4) ลดอัตราการไม่รู้หนังสือของผู้ใหญ่ในปี พ.ศ. 2543 ให้ได้ครึ่งหนึ่งของอัตราในปี พ.ศ. 2533 โดยเน้นการเรียนรู้ของเด็กหญิงและสตรี
- (5) ขยายการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานและการฝึกอบรมทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีพของเยาวชนและผู้ใหญ่ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมด้านสุขอนามัยและการงานอาชีพที่ดีขึ้น
- (6) เพิ่มพูนความรู้ทักษะและค่านิยม ที่จำเป็นต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคคลและครอบครัว ในรูปแบบและวิธีการที่หลากหลาย

2.1.6 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2560 (ราชกิจจานุเบกษา, 2560)

ตารางที่ 4 ข้อบัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2560

หมวดที่	มาตราที่	สาระสำคัญ
หมวด 4 หน้าที่ของปวง ชนชาวไทย	มาตรา 50	บุคคลมีหน้าที่ ดังต่อไปนี้ (4) เข้ารับการศึกษอบรมในการศึกษาภาคบังคับ
หมวด 5	มาตรา 54	- รัฐต้องดำเนินการให้เด็กทุกคนได้รับการศึกษาเป็นเวลาสิบสองปี

หน้าที่ของรัฐ	<p>ตั้งแต่ก่อนวัยเรียนจนจบการศึกษาภาคบังคับอย่างมีคุณภาพ โดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย</p> <ul style="list-style-type: none"> - รัฐต้องดำเนินการให้เด็กเล็กได้รับการดูแลและพัฒนา ก่อนเข้ารับการศึกษาตามวาระหนึ่ง เพื่อพัฒนาร่างกาย จิตใจ วินัย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาให้สมกับวัย โดยส่งเสริมและสนับสนุนให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการด้วย - รัฐต้องดำเนินการให้ประชาชนได้รับการศึกษาตามความต้องการในระบบต่าง ๆ รวมทั้งส่งเสริมให้มีการเรียนรู้ตลอดชีวิต และให้มีการจัดความร่วมมือกันระหว่างรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคเอกชนในการจัดการศึกษาทุกระดับ โดยรัฐมีหน้าที่ดำเนินการ กำกับ ส่งเสริม และสนับสนุน ให้การจัดการศึกษาดังกล่าวมีคุณภาพและได้มาตรฐานสากล ทั้งนี้ ตามกฎหมายว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติซึ่งอย่างน้อยต้องมีบทบัญญัติเกี่ยวกับการจัดทำแผนการศึกษาแห่งชาติ และการดำเนินการและตรวจสอบการดำเนินการให้เป็นไปตามแผนการศึกษาแห่งชาติด้วย - การศึกษาทั้งปวงต้องมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีวินัย ภูมิใจในชาติ สามารถเชี่ยวชาญได้ตามความถนัดของตน และมีความรับผิดชอบต่อครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ - ในการดำเนินการให้เด็กเล็กได้รับการดูแลและพัฒนาตามวรรคสอง หรือให้ประชาชนได้รับการศึกษาตามวรรคสาม รัฐต้องดำเนินการให้ผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์ได้รับการสนับสนุนค่าใช้จ่ายในการศึกษาตามความถนัดของตน - ให้จัดตั้งกองทุนเพื่อใช้ในการช่วยเหลือผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์ เพื่อลดความเหลื่อมล้ำในการศึกษา และเพื่อเสริมสร้างและพัฒนาคุณภาพและประสิทธิภาพครู โดยให้รัฐจัดสรรงบประมาณให้แก่กองทุน หรือใช้มาตรการหรือกลไกทางภาษี รวมทั้งการให้ผู้บริจาคทรัพย์สิ้นเชิงกองทุนได้รับประโยชน์ในการลดหย่อนภาษีด้วย ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ ซึ่งกฎหมายดังกล่าวอย่างน้อยต้องกำหนดให้การบริหารจัดการกองทุน เป็น
---------------	---

		อิสระและกำหนดให้มีการใช้จ่ายเงินกองทุนเพื่อบรรลุนิติภาวะประสงคดังกล่าว
หมวด 16 การปฏิรูป ประเทศ	มาตรา 258	<p>ให้ดำเนินการปฏิรูปประเทศอย่างน้อยในด้านต่าง ๆ ให้เกิดผลดังต่อไปนี้</p> <p>จ. ด้านการศึกษา</p> <p>(1) ให้สามารถเริ่มดำเนินการให้เด็กเล็กได้รับการดูแลและพัฒนา ก่อนเข้ารับการศึกษาตามมาตรา 54 วรรคสอง เพื่อให้เด็กเล็ก ได้รับการพัฒนาร่างกาย จิตใจ วินัย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาให้สมกับวัยโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย</p> <p>(2) ให้ดำเนินการตรากฎหมายเพื่อจัดตั้งกองทุนตามมาตรา 54 วรรคหก ให้แล้วเสร็จภายในหนึ่งปีนับแต่วันประกาศใช้รัฐธรรมนูญนี้</p> <p>(3) ให้มีกลไกและระบบการผลิต คัดกรองและพัฒนาผู้ประกอบวิชาชีพครูและอาจารย์ให้ได้ผู้มีจิตวิญญาณของความเป็นครู มีความรู้ความสามารถอย่างแท้จริง ได้รับค่าตอบแทนที่เหมาะสมกับความสามารถและประสิทธิภาพในการสอน รวมทั้งมีกลไกสร้างระบบคุณธรรมในการบริหารงานบุคคลของผู้ประกอบวิชาชีพครู</p> <p>(4) ปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนทุกระดับเพื่อให้ผู้เรียนสามารถเรียนได้ตามความถนัด และปรับปรุงโครงสร้างของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อบรรลุเป้าหมายดังกล่าว โดยสอดคล้องกันทั้งในระดับชาติ และระดับพื้นที่</p>
	มาตรา 261	ในการปฏิรูปตามมาตรา 258 จ.ด้านการศึกษา ให้มีคณะกรรมการที่มีความเป็นอิสระคณะหนึ่งที่คณะรัฐมนตรีแต่งตั้ง ดำเนินการศึกษาและจัดทำข้อเสนอแนะและร่างกฎหมายที่เกี่ยวข้องในการดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายเพื่อเสนอคณะรัฐมนตรีดำเนินการต่อไป

2.1.7 พระราชบัญญัติการศึกษา พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ราชกิจจานุเบกษา, 2553)

ตารางที่ 5 ข้อบัญญัติในพระราชบัญญัติการศึกษา พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม

มาตราที่	สาระสำคัญ
มาตรา 10	บุคคลย่อมมีสิทธิเสมอกันในการได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่าสิบสองปีที่รัฐจัดให้โดยไม่เสียค่าใช้จ่ายอย่างมีคุณภาพและทั่วถึง โดยเฉพาะบุคคลที่มีความบกพร่องด้านต่าง ๆ บุคคลที่ไม่สามารถพึ่งตนเองได้ ไม่มีผู้ดูแล หรือด้อยโอกาส ซึ่งรัฐต้องจัดการศึกษาให้ตั้งแต่แรกเกิดหรือเมื่อพบความบกพร่อง (พิการ) อย่างเหมาะสม โดยคำนึงถึงความสามารถของบุคคลนั้น และให้บุคคลดังกล่าวมีสิทธิได้รับสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อบริการ และความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษา ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง
มาตรา 11	บิดามารดาหรือผู้ปกครองจัดให้บุตรหรือบุคคลซึ่งอยู่ในความดูแลได้รับการศึกษาภาคบังคับตามมาตรา 17 และตามกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนให้ได้รับการศึกษานอกเหนือจากการศึกษาภาคบังคับ ตามความพร้อมของครอบครัว
มาตรา 12	ให้บุคคล ครอบครัว องค์กร ชุมชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น ๆ มีสิทธิในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ทั้งนี้ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง
มาตรา 13	<p>บิดามารดาหรือผู้ปกครองมีสิทธิได้รับประโยชน์ ดังต่อไปนี้</p> <p>(1) การสนับสนุนจากรัฐ ให้มีความรู้ความสามารถในการอบรมเลี้ยงดูการให้การศึกษาแก่บุตรหรือบุคคลซึ่งอยู่ในความดูแล</p> <p>(2) เงินอุดหนุนจากรัฐสำหรับการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของบุตรหรือบุคคลซึ่งอยู่ในความดูแลที่ครอบครัวจัดให้ ทั้งนี้ตามที่กฎหมายกำหนด</p> <p>(3) การลดหย่อนหรือยกเว้นภาษีสำหรับค่าใช้จ่ายการศึกษาตามที่กฎหมายกำหนด</p>
มาตรา 14	<p>บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันประกอบการ สถาบันสังคมอื่น ๆ ซึ่งสนับสนุนหรือจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีสิทธิได้รับสิทธิประโยชน์ตามควรแก่กรณี ดังต่อไปนี้</p> <p>(1) การสนับสนุนจากรัฐให้มีความรู้ความสามารถในการอบรมเลี้ยงดูบุคคล ซึ่งอยู่ในความดูแลรับผิดชอบ</p> <p>(2) เงินอุดหนุนจากรัฐสำหรับการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานตามที่กฎหมายกำหนด</p> <p>(3) การลดหย่อนหรือการยกเว้นภาษีสำหรับค่าใช้จ่ายการศึกษาตามที่กฎหมายกำหนด</p>

<p>มาตรา 60</p>	<p>ให้รัฐจัดสรรงบประมาณแผ่นดินให้กับการศึกษา ในฐานะที่มีความสำคัญสูงสุดต่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของประเทศ โดยจัดสรรเป็นเงินงบประมาณเพื่อการศึกษา ดังนี้</p> <ol style="list-style-type: none"> (1) จัดสรรเงินอุดหนุนทั่วไปเป็นค่าใช้จ่ายรายบุคคลที่เหมาะสมแก่ผู้เรียน การศึกษาภาคบังคับ และการศึกษาขั้นพื้นฐานที่จัดโดยรัฐและเอกชนให้เท่าเทียมกัน (2) จัดสรรทุนการศึกษาในรูปของกองทุนกู้ยืมให้แก่ผู้เรียน ที่มาจากครอบครัวที่มีรายได้น้อยตามความเหมาะสมและความจำเป็น (3) จัดสรรงบประมาณและทรัพยากรทางการศึกษาอื่นเป็นพิเศษให้เหมาะสมและสอดคล้องกับความจำเป็นในการจัดการศึกษา สำหรับผู้เรียนที่มีความต้องการพิเศษแต่ละกลุ่ม ตามมาตรา 10 วรรคสอง วรรคสาม วรรคสี่ โดยคำนึงถึงความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษาและความเป็นธรรม ทั้งนี้ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง (4) จัดสรรงบประมาณเป็นค่าใช้จ่ายดำเนินการและงบลงทุนให้สถานศึกษาของรัฐ ตามนโยบายแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ และภารกิจของสถานศึกษา โดยให้มีอิสระในการบริหารงบประมาณและทรัพยากรทางการศึกษา ทั้งนี้ให้คำนึงถึงคุณภาพและความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษา (5) จัดสรรงบประมาณในลักษณะเงินอุดหนุนทั่วไปให้สถานศึกษา ระดับอุดมศึกษาของรัฐที่เป็นนิติบุคคล เป็นสถานศึกษาในกำกับของรัฐหรือองค์การมหาชน (6) จัดสรรกองทุนกู้ยืมดอกเบี่ยต่ำให้สถานศึกษาเอกชนเพื่อให้พึ่งตนเองได้ (7) จัดตั้งกองทุนเพื่อพัฒนาการศึกษาของรัฐและเอกชน
<p>มาตรา 62</p>	<p>ให้รัฐจัดสรรเงินอุดหนุนการศึกษาที่จัดโดยบุคคล ครอบครัว องค์กรชุมชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น ตามความเหมาะสมและความจำเป็น</p>

สรุปได้ว่า พระราชบัญญัติการศึกษา พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ได้เปิดโอกาสให้บุคคลทั่วไป บุคคลที่มีความพิการ บกพร่องด้านต่าง ๆ รวมทั้งผู้ด้อยโอกาสมีสิทธิและโอกาสเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐาน และยังได้กำหนดให้บิดามารดาหรือผู้ปกครองมีหน้าที่ส่งบุตรหรือเด็กที่อยู่ในความดูแลเข้าศึกษาในสถานศึกษา นอกจากนั้นยังให้บุคคล ชุมชน องค์กร ประเภทต่างๆ จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานได้ โดยรัฐจัดสรรงบประมาณแผ่นดินสนับสนุน ทั้งนี้ เพื่อทำให้เกิดการขยายสิทธิและโอกาสทางการศึกษาของบุคคลมากขึ้น

2.1.8 พระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับ พ.ศ.2545 (ราชกิจจานุเบกษา, 2553)

ตารางที่ 6 ข้อบัญญัติในพระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับ พ.ศ.2545

มาตราที่	สาระสำคัญ
มาตรา 5	ให้คณะกรรมการเขตพื้นที่การศึกษาหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นประกาศรายละเอียดเกี่ยวกับการส่งเด็กเข้าเรียนในสถานศึกษาและการจัดสรรโอกาสการเข้าศึกษาต่อระหว่างสถานศึกษาที่อยู่ในเกณฑ์การศึกษาภาคบังคับ โดยให้ปิดประกาศไว้ ณ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สำนักงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและสถานศึกษา พร้อมแจ้งเป็นหนังสือให้ผู้ปกครองของเด็กทราบก่อนเด็กเข้าเรียนในสถานศึกษาเป็นเวลาไม่น้อยกว่าหนึ่งปี
มาตรา 6	ให้ผู้ปกครองส่งเด็กเข้าเรียนในสถานศึกษาหากสถานศึกษาผ่อนผันให้เด็กเข้าเรียนก่อนหรือหลังอายุตามเกณฑ์การศึกษาภาคบังคับได้ ภายใต้หลักเกณฑ์และวิธีการที่คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนด
มาตรา 7	ให้เด็กได้เข้าเรียนในสถานศึกษาตามที่กำหนด โดยให้พนักงานเจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจทำการตรวจสอบการเข้าเรียนของเด็ก หากพบว่ามิได้เข้าเรียนในสถานศึกษาให้ดำเนินการให้เด็กได้เข้าเรียนในสถานศึกษานั้น แล้วรายงานให้คณะกรรมการเขตพื้นที่การศึกษาหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น แล้วแต่กรณีทราบ ในกรณีที่ไม่สามารถดำเนินการให้เด็กได้เข้าเรียนได้ ให้รายงานคณะกรรมการเขตพื้นที่การศึกษา หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นท้องถิ่นที่พบเด็กแล้วแต่กรณี
มาตรา 11	ผู้ซึ่งมิใช่ผู้ปกครองแต่มีเด็กที่ไม่ได้เข้าเรียนในสถานศึกษาอาศัยอยู่ด้วย ต้องแจ้งสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น แล้วแต่กรณี ภายในหนึ่งเดือนนับแต่วันที่เด็กมาอาศัยอยู่ เว้นแต่ผู้ปกครองอาศัยอยู่ด้วย ทั้งนี้ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่รัฐมนตรีประกาศกำหนด
มาตรา 12	กระทรวงศึกษาธิการ คณะกรรมการเขตพื้นที่การศึกษา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและสถานศึกษา จัดการศึกษาเป็นพิเศษสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องด้านต่าง ๆ เด็กที่ไม่สามารถพึ่งตนเองได้ ไม่มีผู้ดูแล ด้อยโอกาส หรือเด็กที่มีความสามารถพิเศษให้ได้รับการศึกษาภาคบังคับตามรูปแบบและวิธีการที่เหมาะสมรวมทั้งให้ได้รับสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อบริการ และความช่วยเหลืออื่นใดตามความจำเป็น เพื่อประกันโอกาสและความเสมอภาคทางการศึกษา
มาตรา 13	ผู้ปกครองที่ไม่ปฏิบัติตามมาตรา 6 ต้องระวางโทษปรับไม่เกินหนึ่งพันบาท

มาตรา 14	ผู้ใดไม่อำนวยความสะดวกแก่พนักงานเจ้าหน้าที่ตามมาตรา 9 ต้องระวางโทษปรับไม่เกินหนึ่งพันบาท
มาตรา 15	ผู้ที่กระทำการใด ๆ โดยไม่มีเหตุอันควร เป็นเหตุให้เด็กมิได้เรียนในสถานศึกษาตามพระราชบัญญัตินี้ ต้องระวางโทษปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท
มาตรา 16	ผู้ใดไม่ปฏิบัติตามมาตรา 11 หรือแจ้งข้อมูลอันเป็นเท็จต้องระวางโทษปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท

สรุปได้ว่าพระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับ พ.ศ.2545 กำหนดให้คณะกรรมการเขตพื้นที่การศึกษา หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ปิดประกาศรายละเอียดการส่งเด็กเข้าเรียนในสถานศึกษา พร้อมทั้งแจ้งเป็นหนังสือให้ผู้ปกครองของเด็กทราบก่อนเด็กเข้าเรียนไม่น้อยกว่า 1 ปี ถ้าผู้ปกครองหรือผู้ที่เด็กอยู่ด้วยไม่ส่งเด็กเข้าเรียนจะต้องระวางโทษปรับ

2.1.9 มติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 5 กรกฎาคม พ.ศ.2548 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2555)

คณะรัฐมนตรีได้พิจารณาอนุมัติหลักการร่างระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยหลักฐานวันเดือนปีเกิดในการรับนักเรียนนักศึกษาเข้าเรียนในสถานศึกษา และเห็นชอบแนวปฏิบัติการจัดการศึกษาแก่บุคคลที่ไม่มีหลักฐานทะเบียนราษฎรหรือไม่มีสัญชาติไทย รวม 4 ข้อ ตามที่กระทรวงศึกษาธิการเสนอ ดังนี้

- (1) ขยายโอกาสทางการศึกษาแก่บุคคลที่ไม่มีหลักฐานทะเบียนราษฎรหรือไม่มีสัญชาติไทย ซึ่งเดิมเคยจำกัดไว้ให้บางกลุ่มบางระดับการศึกษา เป็นการเปิดกว้างให้ทุกคนที่อาศัยในประเทศสามารถเข้าเรียนได้โดยไม่จำกัดระดับ ประเภท หรือพื้นที่การศึกษา ทั้งการรับเข้าเรียน ลงทะเบียนนักเรียนนักศึกษา และการออกหลักฐานการศึกษาเมื่อสำเร็จการศึกษาแต่ละระดับตามร่างระเบียบ ฯ และแนวปฏิบัติ
- (2) จัดสรรงบประมาณอุดหนุนเป็นค่าใช้จ่ายรายหัวให้แก่สถานศึกษาที่จัดการศึกษาแก่กลุ่มบุคคลที่ไม่มีหลักฐานทางทะเบียนราษฎรหรือไม่มีสัญชาติไทย ตั้งแต่ระดับก่อนประถมศึกษาถึงระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในอัตราเดียวกับค่าใช้จ่ายรายหัวที่จัดสรรให้แก่เด็กไทย โดยจะต้องใช้งบประมาณเพิ่มเติมเพื่ออุดหนุนจัดการศึกษาแก่นักเรียนนักศึกษาที่ไม่มีหลักฐานทะเบียนราษฎรหรือไม่มีสัญชาติไทย ในความดูแลของสำนักงานบริหารงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน
- (3) ให้กระทรวงมหาดไทยจัดทำฐานข้อมูล (เลขประจำตัว 13 หลัก) เกี่ยวกับบุคคลที่ไม่มีหลักฐานทางทะเบียนราษฎรหรือไม่มีสัญชาติไทย เพื่อประโยชน์ต่อการจำแนกสถานะ

และการอนุญาต และอำนวยความสะดวกให้เด็กและเยาวชนที่มีข้อกำหนดเฉพาะ หรือมีกฎหมายควบคุมเฉพาะ ให้จำกัดพื้นที่อยู่อาศัยสามารถเดินทางไปศึกษาได้เป็นระยะเวลาตามหลักสูตรระดับนั้น ๆ โดยไม่ต้องขออนุญาตเป็นครั้งคราว ยกเว้นผู้หนีภัยจากการสู้รบและบุคคลในความห่วงใย (POC)

- (4) ให้กระทรวงศึกษาธิการจัดการศึกษาในรูปแบบที่เหมาะสมแก่เด็กและเยาวชนที่หนีภัยจากการสู้รบ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต และการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ ระเบียบดังกล่าวนี้ถือเป็นรูปธรรมของนโยบายด้านความมั่นคงของมนุษย์ที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์การจัดการปัญหาสถานะและสิทธิของบุคคลตามมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 18 มกราคม พ.ศ.2548 โดยเฉพาะการสนับสนุนการจัดการศึกษาแก่บุคคลที่ไม่มีหลักฐานทะเบียนราษฎรหรือไม่มีสัญชาติไทย รวมถึงให้หน่วยงานฝึกออาซีพของทุกส่วนราชการ ยอมรับหลักฐานทางการศึกษาที่ออกให้แก่เด็กตามระเบียบนี้ ทั้งนี้รัฐบาลได้ให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของเด็ก เช่น กระทรวงมหาดไทย กรุงเทพมหานคร กระทรวงกลาโหม สำนักงานตำรวจแห่งชาติ กระทรวงวัฒนธรรม กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา กระทรวงคมนาคม กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และสภากาชาด รับไปพิจารณาดำเนินการออกระเบียบให้สอดคล้องกับระเบียบของกระทรวงศึกษาธิการด้วย

สรุปได้ว่า ตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 5 กรกฎาคม พ.ศ.2548 ได้ระบุการจัดการศึกษาแก่บุคคลที่ไม่มีหลักฐานทะเบียนราษฎรหรือไม่มีสัญชาติไทย เกี่ยวกับแนวปฏิบัติการจัดการศึกษา โดยให้เปิดกว้างให้ทุกคนที่อาศัยในประเทศสามารถเข้าเรียนได้โดยไม่จำกัดระดับ ประเภท และสถานศึกษา โดยต้องออกหลักฐานการศึกษาเมื่อสำเร็จการศึกษา รวมทั้งรัฐยังจัดสรรงบประมาณอุดหนุนรายหัวให้อีกด้วย

2.1.10 ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่องการรับนักเรียนนักศึกษาที่ไม่มีหลักฐานทางทะเบียนราษฎรหรือไม่มีสัญชาติไทย เมื่อวันที่ 19 มกราคม พ.ศ.2561 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2561)

โดยที่ คณะรัฐมนตรีได้มีมติเมื่อวันที่ 5 กรกฎาคม พ.ศ.2548 กำหนดให้กระทรวงศึกษาธิการดำเนินการจัดการศึกษาแก่บุคคลที่ไม่มีหลักฐานทางทะเบียนราษฎรหรือสัญชาติไทย และออกระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยหลักฐานในการรับนักเรียนนักศึกษาเข้าเรียนในสถานศึกษา พ.ศ.2548 ซึ่งได้มีการดำเนินการมาอย่างต่อเนื่อง เพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาสถานะทางทะเบียนราษฎรของนักเรียนนักศึกษาในสถานศึกษาสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ โดยออกประกาศไว้ให้สถานศึกษานำไปปฏิบัติตั้งแต่ปีการศึกษา 2561 เป็นต้นไป ดังนี้

- (1) ให้สถานศึกษารับเด็กที่ไม่มีหลักฐานทางทะเบียนราษฎรหรือไม่มีสัญชาติไทย เข้าเรียนตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยหลักฐานในการรับนักเรียนนักศึกษาเข้าเรียนในสถานศึกษา พ.ศ.2548 และตรวจสอบเอกสารและหลักฐานทางทะเบียนราษฎรของเด็กหรือบุคคลที่สมัครเข้าเรียน หากมีเอกสารหลักฐานทางทะเบียนราษฎรหรือเลขประจำตัว 13 หลัก ให้ดำเนินการตามขั้นตอนปกติของสถานศึกษา แต่หากไม่มีเอกสารหลักฐานทางทะเบียนราษฎรหรือเลขประจำตัว 13 หลัก ให้ปฏิบัติตามขั้นตอนในการกำหนดรหัสประจำตัวผู้เรียนตามที่หน่วยงานต้นสังกัดกำหนด (G, P หรืออื่นๆ) และให้ใช้เลขประจำตัวนั้นไปจนกว่าจะได้รับการจัดทำทะเบียนราษฎร และได้เลขประจำตัว 13 หลัก ตามกฎหมายว่าด้วยการทะเบียนราษฎร
- (2) ให้สถานศึกษาประสานผู้ปกครองของเด็กหรือบุคคลที่ไม่มีหลักฐานทางทะเบียนราษฎรหรือเลขประจำตัว 13 หลัก เพื่อรวบรวมหลักฐานเอกสารที่เกี่ยวข้อง ประสานกับสำนักทะเบียนอำเภอ/สำนักทะเบียนท้องถิ่น เพื่อแจ้งขอจัดทำเอกสารทะเบียนราษฎรตามกฎหมายว่าด้วยการทะเบียนราษฎร และนำเลขประจำตัว 13 หลักนั้น มาใช้เป็นฐานข้อมูลผู้เรียน ในกรณีตรวจสอบแล้วพบว่า เป็นบุคคลที่ไม่สามารถกำหนดสถานะและเลขประจำตัว 13 หลักได้ อาทิ กรณีภูมิลำเนาอยู่ต่างประเทศหรือเดินทางไปกลับบริเวณชายแดนหรือเป็นบุคคลมีตัวตน ให้สถานศึกษากำหนดรหัสประจำตัวผู้เรียนตามที่ต้นสังกัดกำหนด
- (3) เมื่อนักเรียนได้รับการจัดทำเอกสารทะเบียนราษฎรและได้รับเลขประจำตัว 13 หลักเรียบร้อยแล้ว ให้สถานศึกษาแก้ไขข้อมูลในทะเบียนนักเรียนที่เป็นตัวสีแดงออก

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2.1.11 ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่องการรับนักเรียนนักศึกษาที่ไม่มีหลักฐานทางทะเบียนราษฎรหรือไม่มีสัญชาติไทย เมื่อวันที่ 31 ตุลาคม พ.ศ.2562 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2562)

โดยที่ คณะรัฐมนตรีได้มีมติเมื่อวันที่ 5 กรกฎาคม พ.ศ.2548 กำหนดให้กระทรวงศึกษาธิการดำเนินการจัดการศึกษาแก่บุคคลที่ไม่มีหลักฐานทางทะเบียนราษฎรหรือสัญชาติไทย และออกระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยหลักฐานในการรับนักเรียนนักศึกษาเข้าเรียนในสถานศึกษา พ.ศ.2548 เพื่อแก้ไขความซ้ำซ้อนของนักเรียนเพื่อให้ความสอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน อีกทั้งครอบคลุมสถานศึกษาทั่วประเทศ โดยอาศัยอำนาจตามความมาตรา 5 และมาตรา 12 แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ.2546 ประกอบกับมาตรา 5 และมาตรา 31 แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม กระทรวงศึกษาธิการจึงออกประกาศไว้ ดังนี้

- (1) ยกเลิกประกาศกระทรวงศึกษาธิการเรื่อง การรับนักเรียน นักศึกษาที่ไม่มีหลักฐานทางทะเบียนราษฎรและไม่มีสัญชาติไทย ลงวันที่ 19 มกราคม พ.ศ.2561
- (2) ประกาศนี้ให้ใช้บังคับกับสถานศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และให้มีผลบังคับใช้ตั้งแต่ปีการศึกษา 2562 เป็นต้นไป
- (3) ให้สถานศึกษารับเด็กที่ไม่มีหลักฐานทางทะเบียนราษฎรหรือไม่มีสัญชาติไทย เข้าเรียนตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยหลักฐานในการรับนักเรียนนักศึกษาเข้าเรียนในสถานศึกษา พ.ศ.2548 และตรวจสอบเอกสาร และหลักฐานทางทะเบียนราษฎรของเด็กหรือบุคคลที่สมัครเข้าเรียน หากมีเอกสารหลักฐานทางทะเบียนราษฎรหรือเลขประจำตัว 13 หลัก ให้ดำเนินการตามขั้นตอนปกติของสถานศึกษา แต่หากไม่มีเอกสารหลักฐานทางทะเบียนราษฎรหรือเลขประจำตัว 13 หลัก ให้ปฏิบัติตามขั้นตอนในการกำหนดรหัสประจำตัวผู้เรียนในระบบกำหนดรหัสประจำตัวผู้เรียนเพื่อเข้ารับบริการการศึกษาสำหรับ ผู้ที่ไม่มีหลักฐานทางทะเบียนราษฎรตามที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด จนกว่าจะได้รับการจัดทำทะเบียนราษฎร และได้เลขประจำตัว 13 หลัก ตามกฎหมายว่าด้วยการทะเบียนราษฎร
- (4) ให้สถานศึกษาประสานผู้ปกครองของเด็กหรือบุคคลที่ไม่มีหลักฐานทางทะเบียนราษฎรหรือเลขประจำตัว 13 หลัก เพื่อรวบรวมหลักฐานเอกสารที่เกี่ยวข้อง ประสานกับสำนักทะเบียนอำเภอ/สำนักทะเบียนท้องถิ่น เพื่อแจ้งขอจัดทำเอกสารทะเบียนราษฎรตามกฎหมายว่าด้วยการทะเบียนราษฎร และนำเลขประจำตัว 13 หลักนั้น มาใช้เป็นฐานข้อมูลผู้เรียน ในกรณีตรวจสอบแล้วพบว่า เป็นบุคคลที่ไม่สามารถกำหนดสถานะและเลขประจำตัว 13 หลักได้ อาทิ กรณีภูมิลำเนาอยู่ต่างประเทศหรือเดินทางไปกลับบริเวณชายแดนหรือเป็นบุคคลมีตัวตน ให้สถานศึกษากำหนดรหัสประจำตัวผู้เรียนให้ใช้รหัสตัว G ตามที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด
- (5) เมื่อนักเรียนได้รับการจัดทำเอกสารทะเบียนราษฎรและได้รับเลขประจำตัว 13 หลักเรียบร้อยแล้ว ให้สถานศึกษาแก้ไขข้อมูลในทะเบียนนักเรียนที่เป็นตัวสีแดงออก
- (6) กรณีที่สถานศึกษารับนักเรียน นักศึกษา ที่ไม่มีหลักฐานทะเบียนราษฎร ก่อนปี พ.ศ. 2561 ที่สถานศึกษากำหนดสถานะเป็น G, P หรืออื่น ๆ ให้สถานศึกษากำหนดรหัสประจำตัวผู้เรียน ในระบบกำหนดรหัสประจำตัวผู้เรียน เพื่อเข้ารับบริการการศึกษาสำหรับผู้ที่ไม่มีหลักฐานทางทะเบียนราษฎรตามที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด

จากข้อกำหนดและระเบียบปฏิบัติต่าง ๆ ข้างต้น จะเห็นได้ว่า ปัจจุบันประเทศไทยได้เปิดโอกาสทางการศึกษาแก่เด็กที่ไม่มีสัญชาติไทยมากขึ้น (Vungsiriphisal, 2011) โดยคำนึงถึงความสำคัญของสิทธิเด็กและต้องการลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา ซึ่งที่ผ่านมาได้มีนโยบายเปิด

กว้างในการรับเด็กที่ไม่มีหลักฐานทางทะเบียนราษฎรและไม่มีสัญชาติไทยเข้าศึกษาในโรงเรียนไทยมานานหลายทศวรรษ (สำนักงานเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, 2560) ตั้งแต่ที่ประเทศไทยได้เริ่มจัดการศึกษาเพื่อปวงชน ในปี พ.ศ. 2533 ได้เข้าร่วมเป็นภาคีสัญญาวาด้วยสิทธิเด็ก ในปี พ.ศ.2535 และมีมติจากคณะรัฐมนตรี ในวันที่ 5 กรกฎาคม พ.ศ.2548 ที่กำหนดให้กระทรวงศึกษาธิการดำเนินการจัดการศึกษาแก่บุคคลที่ไม่มีหลักฐานทะเบียนราษฎรหรือไม่มีสัญชาติไทย และออกระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยหลักฐานในการรับนักเรียนและนักศึกษาเข้าเรียนในสถานศึกษารวมถึงเมื่อวันที่ 30 ตุลาคม พ.ศ.2562 ได้ออกประกาศเพื่อแก้ไขปัญหาสถานะทางทะเบียนราษฎรของนักเรียนนักศึกษาในสถานศึกษาสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2562)

ทั้งนี้ แนวทางการเปิดกว้างทางการศึกษาของไทยสอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาที่ยั่งยืนของโลกในอีก 15 ปีข้างหน้า ที่ได้กำหนดไว้ในเอกสารความร่วมมือของประเทศสมาชิกสหประชาชาติ Transforming Our World: The 2030 Agenda for Sustainable Development โดยมีเป้าหมายที่ 4 คือ การศึกษาที่มีคุณภาพอย่างครอบคลุม เท่าเทียม และสนับสนุนโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยหนึ่งในเป้าหมายที่สำคัญ ข้อ 4.1 คือ การสร้างหลักประกันว่าเด็กหญิงและเด็กชายทุกคนจะสำเร็จการศึกษาระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาที่มีคุณภาพ เท่าเทียม และไม่มีค่าใช้จ่าย (UN General Assembly, 2015) ซึ่งคณะกรรมการเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (กพย.) ได้มอบหมายให้กระทรวงศึกษาธิการเป็นหน่วยงานรับผิดชอบในการดูแลเพื่อให้บรรลุเป้าหมายนี้ภายในปี พ.ศ. 2573

2.2 รูปแบบการศึกษาสำหรับเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมืองของประเทศไทย

ปัจจุบันการจัดการศึกษาสำหรับเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมืองของประเทศไทย สามารถแบ่งได้เป็น 4 รูปแบบใหญ่ ๆ ตามหน่วยงานที่ให้การช่วยเหลือ คือ

- (1) รูปแบบการศึกษาในระบบโรงเรียน ภายใต้ความดูแลของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา (สพป.) สำนักงานการศึกษากรุงเทพมหานคร และสำนักงานการศึกษาเอกชน
- (2) รูปแบบการศึกษานอกระบบโรงเรียน ภายใต้ความดูแลของสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.)
- (3) รูปแบบศูนย์การเรียนรู้ภายใต้การดูแลขององค์กรพัฒนาเอกชน (NGOs) ซึ่งทำงานร่วมกันกับสำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยแห่งสหประชาชาติ ได้แก่ ศูนย์ช่วยเหลือผู้ลี้ภัยกรุงเทพ ฯ (BRC) และองค์กรเยสุอิตสงเคราะห์ผู้ลี้ภัย (JRS)
- (4) รูปแบบศูนย์การเรียนรู้ภายใต้การดูแลขององค์กรพัฒนาเอกชนอื่น ๆ หรือจัดตั้งโดยกลุ่มผู้ลี้ภัยในเขตเมือง เช่น St Monica Learning Center, Kiran Care Foundation, Kingdom Life เป็นต้น

ทั้งนี้ แม้ว่ากฎหมายไทยอนุญาตให้เด็กทุกคนเข้าศึกษาในโรงเรียนไทยได้ แต่ในการนำนโยบายมาปฏิบัติใช้นั้นกลับถูกจำกัดด้วยวิธีการของโรงเรียน โดยเฉพาะในประเด็นเรื่องความสามารถในการสื่อสารภาษาไทย องค์กรพัฒนาเอกชนและองค์กรทางศาสนาหลายแห่งจึงจัดสอนภาษาไทยแบบเร่งรัดเพื่อช่วยเหลือเด็กกลุ่มนี้ ซึ่งบุตรหลานของผู้ที่ขอลี้ภัยและผู้ลี้ภัยในเขตเมืองที่ลงทะเบียนกับสำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยสหประชาชาติ (UNHCR) สามารถเข้าถึงการศึกษา ทั้งหลักสูตรภาษาไทยแบบเร่งรัดและการเข้าสู่ระบบการศึกษาของไทย ผ่านทางองค์กรพันธมิตร (Urban Refugees, 2014) องค์กรพันธมิตรที่จัดการศึกษาสำหรับเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมือง ได้แก่ ศูนย์ช่วยเหลือผู้ลี้ภัยกรุงเทพ ฯ (BRC) โดยจัดการศึกษาให้แก่เด็กผู้ลี้ภัยอายุ 6-17 ปี ให้สามารถฟัง พูด อ่านและเขียนภาษาไทยเบื้องต้นได้ มีความรู้พื้นฐานในกลุ่มวิชาหลัก เช่น ภาษาอังกฤษ คณิตศาสตร์ และสังคมศึกษา รวมทั้งสามารถปรับตัวเข้ากับสังคมไทยได้ ก่อนที่จะส่งต่อเด็กเหล่านี้เข้าสู่ระบบการศึกษาของไทย ซึ่งปัจจุบันมีเด็กผู้ลี้ภัยมากกว่า 300 คนกำลังศึกษาอยู่ในโรงเรียนไทย ทั้งในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล โดยทาง BRC ยังให้ความช่วยเหลือในเรื่องอุปกรณ์การเรียน เครื่องแต่งกาย ตลอดจนค่าเดินทาง เพื่อให้เด็กเหล่านี้ได้รับการศึกษา และมีวุฒิทางการศึกษาสูงที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ในระหว่างที่รอไปตั้งรกรากใหม่ยังประเทศผู้รับปลายทาง (ข้อมูลจากการสัมภาษณ์อดีตเจ้าหน้าที่ทางการศึกษาในศูนย์ช่วยเหลือผู้ลี้ภัยกรุงเทพ ฯ)

ภาพที่ 3 กิจกรรมการเรียนการสอนในศูนย์ช่วยเหลือผู้ลี้ภัยกรุงเทพ ฯ
ที่มา: อัญชลี ศรีชมภู (ผู้วิจัย)

สำหรับเด็กและเยาวชนที่มีอายุตั้งแต่ 17-24 ปี ที่ไม่สามารถเข้าศึกษาต่อในระบบการศึกษาของไทยได้ เนื่องจากมีอายุเกินเกณฑ์ที่โรงเรียนกำหนด หรือเกิดจากปัจจัยอื่นๆ เมื่อจบการศึกษาจาก

BRC สามารถเข้ารับการศึกษาต่อที่ JRS ได้ โดยการจัดการศึกษาจะเน้นการฝึกอบรมเพื่อเพิ่มทักษะในการประกอบอาชีพและการใช้ภาษาไทยเพื่อการสื่อสารในชีวิตประจำวัน (JRS Thailand, 2018)

ภาพที่ 4 โปรแกรมการศึกษาที่จัดโดยองค์กรองค์การเยสุอิตสงเคราะห์ผู้ลี้ภัย เพื่อช่วยเหลือเด็กและเยาวชนผู้ลี้ภัยที่ไม่สามารถเข้าสู่ระบบการศึกษาของไทยได้
ที่มา: (JRS Thailand, 2018)

2.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาสำหรับเด็กข้ามชาติและเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมือง

2.3.1 งานวิจัยในต่างประเทศ

Mendenhall et al. (2017) ทำการศึกษาในประเด็นเรื่อง Urban Refugee Education: Strengthening Policies and Practices for Access, Quality and Inclusion ใน 16 เมืองทั่วโลกที่มีการจัดการศึกษาสำหรับเด็กผู้ลี้ภัย พบว่า ในการที่จะนำนโยบายมาปฏิบัติให้เกิดผลสำเร็จในการจัดการศึกษาสำหรับผู้ลี้ภัยในเขตเมืองนั้น ขึ้นอยู่กับการดำเนินงานด้านการบริหารการศึกษาในระดับชาติและระดับท้องถิ่น ทั้งนี้องค์กรภาคประชาสังคมในระดับชาติและระดับนานาชาติจำเป็นที่จะต้องเข้าไปสนับสนุนการบริหารการศึกษาของประเทศนั้น ๆ หรือให้การสนับสนุนและช่วยเหลือความจำเป็นบางอย่างของผู้ลี้ภัยในเขตเมือง อาทิ ให้ความช่วยเหลือทางด้านการปรับตัวเข้าสู่สังคม การสื่อสารด้วยภาษาท้องถิ่นนั้น ๆ การแก้ปัญหาผู้พิการไร้ความสามารถ การแก้ไขปัญหาการไม่ต่อเนื่องของการเรียน ด้วยการจัดโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนรูปแบบต่าง ๆ เพื่อรองรับ เป็นต้น (Mendenhall, 2017)

Kindler (1995) ทำการศึกษาเรื่อง Education of Migrant Children in the United States พบว่า รัฐบาลกลางสหรัฐได้จัดตั้งหน่วยงานการศึกษาเพื่อผู้ย้ายถิ่นข้ามชาติ (Migrant Education Program - MEP) โดยใช้วิธีการผสมผสานระหว่างความต้องการทางการศึกษาและความ

ต้องการในบริการของภาครัฐ ซึ่งรัฐบาลได้สนับสนุนทั้งการศึกษาในรูปแบบปกติและการศึกษานอกระบบ นอกจากนี้รัฐบาลกลางได้ให้งบประมาณแก่รัฐต่าง ๆ ที่มีเด็กย้ายถิ่นข้ามชาติอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก เพื่อจัดการศึกษาให้แก่เด็กโดยสนับสนุนการศึกษาในรูปแบบพิเศษ เช่น การศึกษาแบบทวิภาษา หรือการศึกษาพิเศษซึ่งสามารถโอนไปเรียนในโรงเรียนของรัฐในระดับชั้นที่สูงขึ้นไปได้นอกจากนี้เด็กย้ายถิ่นข้ามชาติที่มีปัญหาทางด้านภาษาอังกฤษ แต่ละรัฐจำเป็นต้องจัดบริการให้เด็กสามารถเรียนรู้ได้เท่าเทียมเด็กอื่น ๆ ในทุกระดับการศึกษา ตั้งแต่ชั้นเตรียมความพร้อม ชั้นประถมศึกษา ชั้นมัธยมศึกษา และการศึกษารูปแบบพิเศษ รวมถึงการศึกษาภาษาแม่และการศึกษาแบบทวิภาษาด้วย (Kindler, 1995)

2.3.2 งานวิจัยในประเทศไทย

เผชิญวิษณุ แสนดี (2557) ทำการศึกษาเรื่อง สถานะและสิทธิพื้นฐานของผู้ลี้ภัยในเขตเมืองของประเทศไทย ผลการศึกษาพบว่า แมวว่าประเทศไทยจะไม่ได้เข้าร่วมเป็นภาคีอนุสัญญาว่าด้วยสถานภาพผู้ลี้ภัย ค.ศ. 1951 และพิธีสารเกี่ยวกับสถานภาพผู้ลี้ภัย ค.ศ. 1967 อย่างไรก็ตาม การที่ประเทศไทยได้มีความพยายามในการปฏิบัติตามพันธกรณีของกฎหมายระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนในการรับรองสิทธิต่างๆ และสถานะบุคคลของผู้ลี้ภัยในเขตเมืองจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ส่งผลให้สิทธิมนุษยชนหลากหลายประการของผู้ลี้ภัยในเขตเมือง ได้รับการรับรองคุ้มครองภายในกรอบกฎหมายและนโยบายของรัฐไทย อีกทั้ง แมวว่ามีบางสิทธิที่รัฐไทยยังไม่มีบทบัญญัติกฎหมายที่รองรับสิทธินั้นโดยเฉพาะ แต่ก็มีแนวทางที่รัฐไทยเคยปฏิบัติในการให้ความช่วยเหลือและให้สิทธิเหล่านั้นแก่ผู้ลี้ภัย ซึ่งเป็นเพียงปัญหาในแง่ของการปรับใช้กฎหมายหรือนโยบายนั้นในทางปฏิบัติเท่านั้น

รวมทั้งที่ผ่านมาสำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยแห่งสหประชาชาติ องค์กรพันธมิตร และองค์กรพัฒนาเอกชนต่าง ๆ ดำเนินภารกิจร่วมกันในการให้ความช่วยเหลือคุ้มครองระหว่างประเทศและการให้ความช่วยเหลือด้านต่าง ๆ แก่ผู้ลี้ภัยในเขตเมือง ภายใต้การสนับสนุนและความอนุเคราะห์ของรัฐไทย แต่จะเป็นการดีมากขึ้นหากสำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยแห่งสหประชาชาติเพิ่มเติมมาตรการที่ชัดเจนในการให้ความช่วยเหลือกลุ่มบุคคลที่ไม่ใช่บุคคลในความหวงใยของตนด้วย ทั้งนี้ การสนับสนุนการให้ความอนุเคราะห์ และการรับรองสิทธิและสถานะของผู้ลี้ภัยในเขตเมืองดังกล่าวข้างต้นของรัฐไทยเปรียบเสมือนท่าทีการยอมรับของรัฐไทยในการรับรู้ถึงการมีตัวตนของผู้ลี้ภัยในเขตเมืองในประเทศไทยและความปรารถนาของรัฐไทยในการปรับใช้กฎหมายและนโยบาย เพื่อให้มีการรับรองสิทธิและสถานะบุคคลตามกฎหมายของผู้ลี้ภัยในเขตเมืองที่มีประสิทธิภาพและครอบคลุมมากขึ้น (เผชิญวิษณุ แสนดี, 2557)

Broadhead (2012) ทำการศึกษาเรื่อง การเข้าถึงการศึกษาเพื่อเด็ก: การศึกษาเฉพาะกรณีผู้ลี้ภัยในเมืองและขอผู้ลี้ภัยในกรุงเทพฯ (Access to education for children: a case study

of urban refugee and asylum seeker children) พบว่า แม่ผู้ลี้ภัยและผู้ขอลี้ภัยในวัยเรียนส่วนใหญ่จะเข้าถึงโอกาสทางการศึกษามากขึ้น แต่มากกว่าครึ่งหนึ่งของผู้ที่เข้ารับการศึกษาได้รับการศึกษาต่ำกว่ามาตรฐานระดับชาติ ซึ่งพิจารณาได้จากการเข้ารับการศึกษาที่ไม่เป็นทางการและไม่สามารถตอบสนองความต้องการทางการศึกษาขั้นพื้นฐานได้ รวมไปถึงการถูกคุกคามจากการจับกุมและคุมขังอันเกิดจากสถานะทางกฎหมายส่งผลกระทบต่อการศึกษาในระยะยาว ทั้งนี้ กลยุทธ์ในปัจจุบันที่เปิดโอกาสให้เด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมืองเข้ารับการศึกษาในโรงเรียนรัฐบาลของไทยเป็นตัวเลือกที่ดีที่สุดกับสถานการณ์ในปัจจุบัน ถึงแม้จะมีอุปสรรคทางภาษา ซึ่งทำให้เกิดช่องว่างทางการศึกษาและรบกวนการเรียนรู้ของเด็กเหล่านี้ (Broadhead, 2012)

ทวิสิทธิ์ ใจห้าว (2554) ทำการศึกษาเรื่อง การจัดการศึกษาแก่ลูกแรงงานต่างชาติด: ภารกิจที่ท้าทาย ผลการศึกษาพบว่า ประเทศไทยยังมีอุปสรรคปัญหาในการจัดการศึกษาแก่เด็กกลุ่มนี้หลายด้าน อาทิ ปัญหาการเคลื่อนย้ายแรงงานเข้าประเทศที่ทำให้การให้บริการทางการศึกษาขั้นพื้นฐานตามหลักมนุษยธรรมของไทยเพิ่มสูงขึ้น ปัญหาด้านความเชื่อ เจตคติ และความเข้าใจในนโยบายการจัดการศึกษาแก่ลูกแรงงานต่างชาติด ซึ่งพบว่ายังมีผู้บริหาร ครูผู้สอน ผู้ปกครอง และชุมชน ที่มีเจตคติทางลบต่อการจัดการศึกษาและการให้บุตรหลานเรียนร่วมกับลูกแรงงานต่างชาติด หรือเด็กที่ไม่มีสัญชาติไทย ปัญหาผู้บริหารสถานศึกษา ครู นักเรียน และผู้ปกครองยังขาดความรู้ความเข้าใจในการจัดการศึกษาตามบทบาทหน้าที่และระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยหลักฐานในการรับนักเรียนนักศึกษาเข้าเรียนในสถานศึกษา พ.ศ.2548 นอกจากนี้ปัจจุบันการจัดการศึกษาโดยบุคคลและองค์กรชุมชนหรือองค์กรเอกชนในรูปแบบศูนย์การเรียนรู้ โดยเฉพาะในพื้นที่จังหวัดตากและจังหวัดระนอง ส่วนใหญ่มีปัญหาหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ภาครัฐไม่สามารถเข้าถึง ควบคุม กำกับหรือมีส่วนร่วมในการกำหนดหลักสูตร กิจกรรมการสอน และการประเมินผลการเรียนได้ ซึ่งมีความเสี่ยงที่จะสร้างผลกระทบด้านสิทธิมนุษยชนและอาจส่งผลกระทบต่อสังคมและความมั่นคงของชาติได้ เป็นต้น (ทวิสิทธิ์ ใจห้าว, 2554)

เปรมใจ วังศิริไพศาล (2553) ทำการศึกษาเรื่อง รูปแบบและแนวทางการจัดการศึกษาสำหรับเด็กข้ามชาติ: กรณีศึกษาอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ผลการศึกษาพบว่า รูปแบบการศึกษาที่เด็กข้ามชาติหรือครอบครัวเด็กต้องการมากที่สุด คือ (1) รูปแบบการศึกษาในระบบโรงเรียน โดยที่เด็กให้เหตุผลความต้องการที่จะเรียนในโรงเรียน คือ โอกาสที่จะได้รับการศึกษาอย่างเต็มที่ สามารถเรียนต่อในระดับชั้นที่สูงขึ้นตามระบบของโรงเรียน โดยเด็กส่วนใหญ่ที่ต้องการเรียนในรูปแบบนี้จะเป็นเด็กที่ไม่ต้องทำงานช่วยเหลือครอบครัว หรือเป็นเด็กไม่ได้เป็นผู้หารายได้หลักของครอบครัว (2) รูปแบบการศึกษานอกระบบ โดยที่มีการจัดการสอนหลายวิชา มีชั้นเรียนตามลำดับขั้นแต่มีความยืดหยุ่นทางด้านเวลาเรียนมากกว่าการศึกษาในระบบ มีกฎระเบียบที่ไม่เคร่งครัดแบบในโรงเรียน ซึ่ง

สอดคล้องและเหมาะสมกับเงื่อนไขของเด็กที่ต้องทำงานช่วยครอบครัว หรือไม่มีความพร้อมในการเข้าเรียนในระบบการศึกษาปกติ (3) รูปแบบการศึกษาเฉพาะวิชา โดยส่วนใหญ่จะเป็นเด็กที่ไม่มีโอกาสได้เรียน ซึ่งเด็กต้องการเรียนเฉพาะวิชาที่เห็นว่าเป็นประโยชน์สามารถนำไปใช้ในการสื่อสาร การทำงานในชีวิตประจำวันได้ เช่น ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ และคณิตศาสตร์เบื้องต้น เด็กข้ามชาติบางคนต้องการเรียนเสริมบางวิชาเพื่อช่วยให้เข้าใจบทเรียน หรือสามารถติดตามการเรียนการสอนได้ทันสอดคล้องกับความเห็นของเจ้าหน้าที่องค์กรพัฒนาเอกชนที่ทำงานกับเด็กในชุมชน และคนในพื้นที่ที่เห็นว่าควรมีการศึกษาที่สอดคล้องกับสถานการณ์ของเด็กหรือมีรูปแบบการเรียนที่ไม่เคร่งครัดมากนัก โดยมีความยืดหยุ่นทางด้านเวลาและสถานที่ (เปรมใจ วังศิริไพศาล, 2553)

รัตนพงศ์ ตุมพสุวรรณ (2553) ทำการศึกษาเรื่อง การวิเคราะห์มุมมองของครูในการจัดการเรียนการสอนเด็กข้ามชาติในโรงเรียน: การวิจัยเชิงผสม ผลการศึกษาในเรื่องมุมมองครูต่อการสอนเด็กข้ามชาติ พบว่า ครูมีความสุขในการสอนเด็กข้ามชาติและรู้สึกว่าการสอนเด็กข้ามชาติไม่แตกต่างกับเด็กไทย ในขณะที่ครูบางกลุ่มรู้สึกกังวลกับการสอนเด็กข้ามชาติ โดยให้เหตุผลว่า สอนยาก ต้องใช้ความพยายามสูง ไม่มีความจำเป็นที่ต้องสอนและกังวลในเรื่องความมั่นคงของชาติ ทั้งนี้ได้เสนอแนวทางในการจัดการศึกษาสำหรับเด็กข้ามชาติในอนาคต ดังนี้ (1) ควรดำเนินการจัดการศึกษาให้กับเด็กข้ามชาติต่อในรูปแบบเดิม เพื่อเห็นแก่ความเป็นเพื่อนมนุษย์และความเสมอภาคในการศึกษา (2) ควรจัดโรงเรียนเฉพาะสำหรับเด็กข้ามชาติ (3) ควรปลูกฝังความรักชาติ ความกตัญญูต่อประเทศไทย และ (4) ควรมีการจัดระบบดูแลการออกเอกสารให้แก่เด็กข้ามชาติ (รัตนพงศ์ ตุมพสุวรรณ, 2553)

ตอนที่ 3 การจัดการเรียนการสอนสำหรับเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมืองของประเทศไทย

3.1 นิยามความหมายและส่วนประกอบของการจัดการเรียนการสอน

3.1.1 นิยามความหมายของการเรียนการสอน

จากที่ได้ศึกษาความหมายของการจัดการเรียนการสอน พบว่า มีนักวิชาการ การศึกษาหลายท่านได้ให้นิยามและความหมายของคำ ๆ นี้ไว้อย่างหลากหลาย อาทิ Bruner (1966) ได้ให้นิยามการเรียนการสอนไว้ว่า เป็นความพยายามในการพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึกองงาม (Bruner, 1966) ในขณะที่ สุวพร แสงรักษา (2543) ให้ความหมายไว้ว่า เป็นวิธีการที่ทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้ความเข้าใจ ความสามารถในการแก้ปัญหา ความสนุกสนานและความรู้สึกที่ดีต่อสิ่งที่เรียน การเรียนการสอนจึงเป็นหน้าที่หลักที่ครูผู้สอนทุกคนจะต้องตระหนักถึง (สุวพร แสงรักษา, 2543)

เป็รื่อง กุมุท (2517) กล่าวว่า การเรียนการสอนเป็นกระบวนการที่อาศัยความร่วมมือระหว่างครูและนักเรียน ในการมีส่วนร่วมเพื่อสร้างความสำเร็จในการเรียน ซึ่งไม่เพียงแต่ความสำเร็จในด้านปัญญา แต่ยังรวมไปถึงความสำเร็จในด้านอื่นๆ (เป็รื่อง กุมุท, 2517) นอกจากนี้ สุขมน อมร

วิวัฒน์ (2526, อ้างถึงในสุวพร แสงรักษา, 2543) กล่าวว่า การเรียนการสอน คือ สถานการณ์ที่มีความสัมพันธ์ แสดงถึงปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน นักเรียนกับนักเรียนและนักเรียนกับสิ่งแวดล้อม ซึ่งจะก่อให้เกิดการเรียนรู้และประสบการณ์ใหม่ ๆ และสุรศักดิ์ หลาบมาลา (2537) กล่าวว่า การสอนที่ดีจะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่ลึกซึ้งซึ่งเกิดความเชี่ยวชาญในเนื้อหา ซึ่งผู้เรียนจะสามารถนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ในการคิด การใช้เหตุผลเพื่อให้เกิดมโนภาพและมีความยืดหยุ่น ในการประยุกต์ใช้ความรู้และทักษะในชีวิตประจำวัน (สุรศักดิ์ หลาบมาลา, 2537)

จากนิยามและความหมายของการเรียนการสอนต่าง ๆ ข้างต้น สามารถสรุปได้ว่าการเรียนการสอน หมายถึง กระบวนการที่ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จากประสบการณ์ ซึ่งการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่มีความเหมาะสมจะช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญา และเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของตนไปในทิศทางที่ดีขึ้น

3.1.2 องค์ประกอบของการจัดการศึกษาสำหรับเด็กผู้ลี้ภัย

แนวทางการคุ้มครองและดูแลเด็กผู้ลี้ภัยของ UNHCR (1994) ได้กล่าวถึงประเด็นทางการศึกษาสำหรับเด็กผู้ลี้ภัยไว้ว่า การศึกษามีความสำคัญต่อการพัฒนาเด็กจึงได้รับการยอมรับว่าเป็นสิทธิมนุษยชนสากล ดังที่ปรากฏในข้อที่ 28 ของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ที่มีข้อผูกพันให้ผู้ลงนามในอนุสัญญา ฯ ปฏิบัติตามพันธกรณีนั้น ทั้งยังปรากฏในอนุสัญญาว่าด้วยสถานะภาพผู้ลี้ภัยปี 1951 ข้อที่ 22 ที่ระบุว่า เป็นความรับผิดชอบของรัฐบาลประเทศที่ลี้ภัยในการให้การศึกษาแก่ผู้ลี้ภัย

ทั้งนี้ แนวทางดังกล่าว ยังระบุถึงความมุ่งมั่นในการสร้างมาตรฐานการศึกษาที่เหมาะสมสำหรับเด็กผู้ลี้ภัย โดยให้ความสำคัญกับเรื่องเพศ การเข้าถึงการศึกษา คุณภาพการศึกษา หลักสูตร ความเชื่อมโยงสัมพันธ์ การศึกษาที่มีความสุขและการใช้ภาษา โดยมีรายละเอียด ดังนี้

เพศ: สนับสนุนการมีส่วนร่วมอย่างเท่าเทียมกันของทั้งเด็กชายและเด็กหญิงผู้ลี้ภัยในการศึกษาทุกระดับ มีการตรวจสอบว่าการออกแบบและการดำเนินงานให้บริการด้านการศึกษาเอื้อต่อการมีส่วนร่วมของผู้ลี้ภัย

การเข้าถึงการศึกษา: เด็กผู้ลี้ภัยและเด็กในประเทศนั้น ๆ ควรมีโอกาสในการเข้าถึงการศึกษาทั้งในระดับประถมศึกษา ระดับสูงกว่าประถมศึกษา รวมถึงระดับอาชีวศึกษา ที่เท่าเทียมกัน ทั้งนี้ ในบางสถานการณ์ที่มีผู้ลี้ภัยหลังไหลเข้ามาเป็นจำนวนมาก โรงเรียนท้องถิ่นอาจแบกรับภาระไม่ไหวจึงควรมีการจัดตั้งโรงเรียนเฉพาะสำหรับเด็กผู้ลี้ภัย ซึ่งกระทรวงศึกษาธิการอาจได้รับความช่วยเหลือจากหน่วยงานภายนอกที่เกี่ยวข้องในการเข้ามามีส่วนร่วมในการรับผิดชอบ

ในบางสถานการณ์ที่มีเด็กผู้ลี้ภัยหลังไหลเข้ามารับการศึกษาในโรงเรียนท้องถิ่นเป็นจำนวนมาก ซึ่งโรงเรียนเหล่านั้นไม่สามารถรับรองได้ทั้งหมดทันที จึงควรพยายามหาแนวทางเพื่อรับรองเด็กผู้ลี้ภัย

ทุกคน ทุกอายุ และระดับการศึกษา ให้สามารถเข้ารับการศึกษาทាំងที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการได้

คุณภาพการศึกษา: เด็กผู้ลี้ภัยควรได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพในระดับเดียวกันกับคนในชาตินั้น ๆ ในกรณี que การศึกษาในประเทศต้นทางมีคุณภาพที่สูงขึ้นก็ควรเปิดให้มีการเดินทางกลับโดยสมัครใจ ทั้งนี้ เด็กผู้ลี้ภัยควรได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพอย่างดีที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้และไม่ควรต่ำกว่าเด็กข้ามชาติกลุ่มอื่น ๆ

หลักสูตร: หากมีความเป็นไปได้ว่าเด็กผู้ลี้ภัยมีโอกาสที่จะกลับประเทศต้นทางโดยสมัครใจ โรงเรียนที่ให้การศึกษแก่เด็กผู้ลี้ภัย ควรปฏิบัติตามหลักสูตรของประเทศต้นทางเพื่ออำนวยความสะดวกในการกลับคืนสู่สังคม ทั้งนี้ ทาง UNHCR ควรช่วยให้ได้รับหนังสือจากประเทศต้นทางหรือมีการพิมพ์ซ้ำหรือแก้ไขตามความเหมาะสม หากผู้ลี้ภัยมีการคัดค้านเนื้อหาบางส่วน of หลักสูตร

ความเชื่อมโยงสัมพันธ์: ตรวจสอบให้แน่ใจว่า การศึกษาที่จัดให้นั้นมีความสัมพันธ์กับความ ต้องการและสถานการณ์เฉพาะ of เด็กผู้ลี้ภัย ควรเสริมสร้างอัตลักษณ์ส่วนบุคคลและวัฒนธรรม และ ส่งเสริมความมั่นคงทางจิตสังคม และการพัฒนา of เด็ก ครอบครัว และชุมชน of พวกเขา รวมถึง เพิ่มความสามารถ of ผู้ลี้ภัยในการปรับตัวเข้ากับสังคม of ประเทศนั้น ๆ เหมาะสม

การศึกษาที่สงบสุข: ควรสอนวิธีการแก้ไขปัญหาและข้อขัดแย้งที่อาจเกี่ยวข้องกับเด็ก ๆ ที่ ตกเป็นเหยื่อ of ความขัดแย้งต่าง ๆ

การใช้ภาษา: ให้พิจารณาอย่างรอบคอบเกี่ยวกับภาษาที่ใช้ในการเรียนการสอน ซึ่งหากเด็กได้ เรียนรู้ด้วยภาษาแม่ จะช่วยให้พวกเขาเรียนรู้ได้ดีขึ้นและเร็วขึ้น โดย UNHCR แนะนำให้ใช้ภาษาแม่ใน การสอนเป็นหลัก โดยเฉพาะในช่วงเริ่มต้นที่เด็กมีโอกาสได้เข้ามาเรียนร่วมในโรงเรียนท้องถิ่นหรือการ ตั้งถิ่นฐานใหม่ โดยการเรียนรู้ภาษาที่สองก็สามารถนำมาเริ่มต้นเรียนรู้ได้อย่างค่อยเป็นค่อยไป (UNHCR, 1994)

ในส่วน of การตรวจสอบการดำเนินงานนั้น จะตรวจสอบการเข้าถึงการศึกษา การให้บริการ ทางการศึกษาและความสำเร็จที่เกิดขึ้น โดยพิจารณาจากตัวบ่งชี้ต่าง ๆ ได้แก่ การลงทะเบียน อัตรา การเข้ารับการการศึกษา ความพร้อม of สถานศึกษา ความพร้อม of ตำราและสื่อการเรียนการสอน ความถี่ of จำนวนครูต่อ นักเรียน จำนวนครูที่ผ่านและไม่ผ่านการอบรม จำนวนครูผู้ลี้ภัยและผู้ลี้ภัยที่ เข้ารับการฝึกอบรมเป็นครู ประสิทธิภาพทางการศึกษา อัตราการลาออกกลางคันตามเพศ ระดับ การศึกษาและประเภท of การศึกษา ความสำเร็จตามอายุและเพศ และจำนวน of เด็กผู้ลี้ภัยที่ได้รับ ใบรับรองการศึกษาเพื่อใช้ในการศึกษาต่อหรือเข้าทำงาน

สำหรับใบรับรองการศึกษา ต้องตรวจสอบให้แน่ใจว่าเด็กผู้ลี้ภัยจะได้รับใบประกาศนียบัตรที่ เป็นที่ยอมรับเมื่อเรียนจบหลักสูตรนั้น ๆ แล้ว ในกรณีที่มีการจัดตั้งบริการทางการศึกษาสำหรับเด็กผู้ลี้

ภัยแยกต่างหาก ต้องตรวจสอบให้แน่ใจว่ามีการเก็บบันทึกผลการศึกษานักเรียนและเด็กเหล่านั้น ได้รับใบรับรองที่ระบุถึงความสำเร็จและอธิบายถึงเนื้อหาหลักสูตร

ทั้งนี้ ความช่วยเหลือของ UNHCR ด้านการศึกษาสำหรับเด็กผู้ลี้ภัย รวมถึงแต่การวางโครงสร้างการดำเนินงานและการดูแลช่วยเหลือสถานศึกษา ไม่ว่าจะเป็นด้านวัสดุอุปกรณ์ทางการศึกษา การฝึกอบรมครู หลักสูตรการสอนและการพัฒนาสื่อการเรียนการสอน การช่วยเหลือเรื่องค่าเล่าเรียน ค่าเดินทาง ค่าเครื่องแบบนักเรียน เงินเดือนครู ตลอดจนการสนับสนุนกิจกรรมทางการศึกษาและการทำคู่มือต่าง ๆ เป็นต้น

3.3 ข้อท้าทายในการจัดการเรียนการสอนสำหรับเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมืองของประเทศไทย

จากงานวิจัยในประเด็นเรื่อง การเปิดรับสื่อกับความรู้ ทักษะ และแนวโน้มพฤติกรรมที่มีต่อผู้ลี้ภัยในเขตเมืองของกรุงเทพมหานคร พบว่า ประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานครเปิดรับข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับผู้ลี้ภัยในเขตเมืองมากขึ้นและไม่ได้มีมุมมองด้านลบต่อคนกลุ่มนี้ รวมทั้งเห็นด้วยอย่างยิ่งในการสนับสนุนให้เด็กผู้ลี้ภัยได้รับโอกาสในการเข้าถึงการศึกษาขั้นพื้นฐานเหมือนกับเด็กคนอื่น ๆ ทั่วไปในประเทศ (ปฎิญา ขุนจันทร์, 2559)

อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันการขับเคลื่อนนโยบายการศึกษาสำหรับเด็กที่ไม่มีสัญชาติไทยไปสู่การปฏิบัตินั้นยังมีปัญหาอยู่หลายประการ อาทิ ปัญหาการมีเจตคติทางลบของผู้บริหาร ครูผู้สอน ผู้ปกครองและชุมชน ที่มีต่อการจัดการศึกษาสำหรับเด็กกลุ่มนี้ ปัญหาการขาดความรู้ความเข้าใจในการจัดการศึกษาตามบทบาทหน้าที่ที่กำหนดไว้ในระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยหลักฐานในการรับนักเรียนนักศึกษาเข้าเรียนในสถานศึกษา พ.ศ.2548 รวมไปถึงปัญหาความกังวลของผู้ที่เกี่ยวข้องเรื่องผลกระทบต่อสังคมและความมั่นคงของชาติ (ทวิสิทธิ์ ใจห้าว, 2554) จึงจำเป็นที่จะต้องมีการสร้างความรู้ความเข้าใจให้กับบุคคลกลุ่มดังกล่าว ซึ่งสอดคล้องกับผลงานการวิจัยเรื่อง อนาคตที่ถูกลืมของเด็กผู้ลี้ภัย โดยองค์กรช่วยเหลือเด็ก (Save the Children) ประจำประเทศไทย ที่ได้ให้ข้อเสนอแนะไว้ว่า ต้องการให้ภาครัฐมีการจัดอบรมและพัฒนาศักยภาพของครูและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ทั้งเจ้าหน้าที่ของโรงเรียน ตำรวจตรวจคนเข้าเมือง ตำรวจท่องเที่ยว ตำรวจทั่วไป และผู้ทำงานให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ลี้ภัย ให้เข้าใจถึงสิทธิของเด็กและการปฏิบัติต่อเด็กผู้ลี้ภัย (Save the Children, 2018)

จากที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่า แม้ประชาชนจะรับรู้ถึงการมีอยู่ของเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมือง และตระหนักถึงสิทธิต่าง ๆ ที่เขาพึงจะได้รับ โดยเฉพาะสิทธิทางการศึกษา อย่างไรก็ตาม ก็ยังคงต้องเผชิญกับความท้าทายในการนำนโยบายมาสู่ภาคปฏิบัติ ที่จำเป็นต้องให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายมาประสานความร่วมมือในการแก้ไขปัญหา ทั้งนี้ ปัจจัยสำคัญที่จะทำให้การจัดการเรียนการสอน

สำหรับเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมืองประสบความสำเร็จมากยิ่งขึ้นได้นั้น นอกเหนือจากการสร้างความตระหนักและเข้าใจให้กับประชาชน คือ การสร้างโครงสร้างในการดำเนินงานที่ชัดเจนและเป็นรูปธรรม

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ระเบียบวิธีการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยใช้การศึกษาแบบพหุกรณีศึกษา (Multiple case studies) ซึ่งผู้วิจัยได้เข้าไปเก็บข้อมูลในโรงเรียนกรณีศึกษาจำนวน 5 แห่งในเขตกรุงเทพมหานคร ทั้งโรงเรียนรัฐบาลและโรงเรียนเอกชน ในระหว่างเดือนกรกฎาคม พ.ศ.2562 ถึง มีนาคม พ.ศ.2563 โดยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร การสังเกต การสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่ม จากผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ ได้แก่ ผู้อำนวยการ รองผู้อำนวยการ ครูผู้สอน เด็กผู้ลี้ภัยเด็กไทย และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องอื่น ๆ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1.1 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลใน 4 ลักษณะ ดังนี้

- 1.1.1 การศึกษาเอกสาร (Documentary research) โดยการศึกษาเอกสารทั้งในระดับปฐมภูมิ (Primary Source) เช่น กฎหมายระหว่างประเทศ กฎหมายภายในประเทศ นโยบาย มติคณะรัฐมนตรี และระเบียบปฏิบัติการ เป็นต้น และศึกษาเอกสารในระดับทุติยภูมิ (Secondary Source) เช่น หนังสือ ตำรา บทความวิชาการ รายงานข้อเท็จจริง ผลงานวิจัย และงานเขียนอื่น ๆ ในรูปแบบเอกสาร ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ รวมไปถึงข้อมูลการสัมภาษณ์ครูผู้สอนและนักเรียนผู้ลี้ภัยในเขตเมืองของโรงเรียนเอกชนแห่งหนึ่งทางสื่อสาธารณะ เป็นต้น
- 1.1.2 การสังเกต (Observation) โดยรวบรวมจากการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนทั้งภายในและภายนอกห้องเรียน การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างเด็กผู้ลี้ภัยกับครูผู้สอน ระหว่างเด็กผู้ลี้ภัยกับเด็กไทย ระหว่างทางโรงเรียนกับผู้ปกครองของเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมือง และสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน เช่น บอร์ดให้ความรู้ ห้องสมุด ที่ตั้งของโรงเรียน ลักษณะของชุมชน โดยรอบ เป็นต้น
- 1.1.3 การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนสำหรับเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมืองในบริบทของโรงเรียนไทย ทั้งบุคลากรทางการศึกษาซึ่งเป็นผู้กำหนดแนวทางการดำเนินงานของโรงเรียนและออกแบบการจัดการเรียนการสอน สัมภาษณ์อดีตเจ้าหน้าที่ทางการศึกษาในศูนย์ช่วยเหลือผู้ลี้ภัยกรุงเทพ ฯ ซึ่งทำหน้าที่ประสานงานการจัด

การศึกษาสำหรับเด็กกลุ่มนี้ทั้งในศูนย์ช่วยเหลือ ฯ และประสานงานระหว่างศูนย์ช่วยเหลือ ฯ และโรงเรียนไทย ตลอดจนสัมภาษณ์เด็กผู้ลี้ภัยที่ออกจากโรงเรียนไทยและครอบครัว

1.1.4 การสนทนากลุ่ม (Focus group) ผู้วิจัยได้ทำการสนทนากับทั้งกลุ่มเด็กผู้ลี้ภัยและกลุ่มเด็กไทย ซึ่งเป็นผู้รับบริการทางการศึกษานี้ เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เปรียบเทียบ และตรวจสอบกับข้อมูลที่ได้รับจากส่วนอื่น ๆ

1.2 เกณฑ์ในการคัดเลือกโรงเรียนกรณีศึกษา

ผู้วิจัยได้เลือกกรณีศึกษาในการวิจัยครั้งนี้ 5 โรงเรียน ซึ่งได้รับคำแนะนำจากผู้ปฏิบัติงานด้านการศึกษาในศูนย์ช่วยเหลือผู้ลี้ภัยกรุงเทพฯ (Bangkok Refugee Center) และมีสภาพบริบทของโรงเรียนที่หลากหลาย ทั้งกรณีศึกษาที่มีผู้ลี้ภัยหลากหลายสัญชาติ และกรณีศึกษาที่มีผู้ลี้ภัยเฉพาะสัญชาติใดสัญชาติหนึ่ง โดยมีรายละเอียดดังนี้

- (1) โรงเรียนรัฐบาลขนาดใหญ่ ตั้งอยู่ใจกลางกรุงเทพมหานคร จัดการศึกษาในระดับชั้นอนุบาล 1 ถึงประถมศึกษาปีที่ 6 ปัจจุบันมีเด็กผู้ลี้ภัยหลากหลายสัญชาติและศาสนา จำนวน 15 คนกำลังศึกษาอยู่
- (2) โรงเรียนรัฐบาลขนาดกลาง ตั้งอยู่ใกล้กับแหล่งชุมชนไทยมุสลิมขนาดใหญ่ และใกล้กับแหล่งที่พักของผู้ลี้ภัยชาวปากีสถานมุสลิม จัดการศึกษาในระดับชั้นอนุบาล 1 ถึงประถมศึกษาปีที่ 6 ปัจจุบันมีเด็กผู้ลี้ภัยชาวปากีสถานจำนวน 29 คนกำลังศึกษาอยู่
- (3) โรงเรียนรัฐบาลวิถิพุทธขนาดใหญ่ ตั้งอยู่ใกล้กับแหล่งที่พักของผู้ลี้ภัยชาวเวียดนามที่นับถือศาสนาคริสต์ จัดการศึกษาในระดับชั้นอนุบาล 1 ถึงมัธยมศึกษาปีที่ 3 ปัจจุบันมีเด็กผู้ลี้ภัยชาวเวียดนามและสัญชาติอื่น ๆ มากกว่า 50 คนกำลังศึกษาอยู่ และเป็นโรงเรียนที่มีแนวทางการในการดำเนินงานเพื่อแก้ไขปัญหาทางการศึกษาสำหรับผู้ลี้ภัยในเขตเมืองที่ชัดเจน
- (4) โรงเรียนเอกชนที่ส่งเสริมการนับถือศาสนาอิสลาม ตั้งอยู่ใกล้กับแหล่งชุมชนไทยมุสลิมและใกล้กับแหล่งที่พักของกลุ่มผู้ลี้ภัยชาวโซมาเลียมุสลิม จัดการศึกษาในระดับชั้นอนุบาล 1 ถึงมัธยมศึกษาปีที่ 3 ปัจจุบันมีเด็กผู้ลี้ภัยโซมาเลียกำลังศึกษาอยู่ 2 คน ทั้งนี้ ข้อมูลของโรงเรียนกรณีศึกษาที่ 4 มาจากบทสัมภาษณ์ครูผู้สอนและเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมืองจากสื่อสาธารณะ (ThaiPBS,

2561) และจากการสอบถามอดีตเจ้าหน้าที่ทางการศึกษาในศูนย์ช่วยเหลือผู้ลี้ภัยกรุงเทพฯ ฯ

- (5) โรงเรียนนานาชาติ จัดการศึกษาในระดับชั้นอนุบาล 1 ถึงมัธยมศึกษาปีที่ 6 ที่สนับสนุนทุนการศึกษาให้แก่เด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมือง ให้เข้ามาเรียนร่วมกับเด็กต่างชาติหลากหลายสัญชาติ ปัจจุบันมีเด็กผู้ลี้ภัยกำลังศึกษาอยู่ 2 คน (ข้อมูลของโรงเรียนกรณีศึกษาที่ 5 มาจากการสอบถามเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมืองที่เคยศึกษาในโรงเรียนไทยและครอบครัว และการเขียนตอบข้อคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์ผ่านทางอีเมลในช่วงที่มีการระบาดของไวรัสโควิด 19)

1.3 เกณฑ์ในการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูล

ผู้วิจัยใช้เกณฑ์ในการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูล ดังนี้

1.3.1 เป็นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนสำหรับเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมือง

1.3.2 เป็นผู้ที่สามารถให้ข้อมูลในประเด็นดังกล่าวแก่ผู้วิจัยได้

ทั้งนี้ จากเกณฑ์การพิจารณาดังกล่าว ผู้วิจัยได้เลือกผู้ให้ข้อมูลอย่างเฉพาะเจาะจง ดังนี้

- (1) ผู้ให้บริการทางการศึกษา ประกอบด้วย ผู้อำนวยการและรองผู้อำนวยการ จำนวน 5 คน และครูผู้สอน จำนวน 7 คน
- (2) ผู้รับบริการทางการศึกษา ประกอบด้วย กลุ่มกับเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมืองจำนวน 26 คน เด็กนักเรียนไทย จำนวน 11 คน
- (3) ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ประกอบด้วย เด็กผู้ลี้ภัยที่ออกจากระบบการศึกษาของไทย 2 คน ผู้ปกครองเด็กผู้ลี้ภัย 3 คน และอดีตเจ้าหน้าที่ทางการศึกษาในศูนย์ช่วยเหลือผู้ลี้ภัยในเขตเมือง 1 คน

ตารางที่ 7 สัดส่วนผู้ให้สัมภาษณ์เชิงลึกในแต่ละโรงเรียน

ผู้ให้สัมภาษณ์	โรงเรียนที่ 1	โรงเรียนที่ 2	โรงเรียนที่ 3	โรงเรียนที่ 4	โรงเรียนที่ 5
1. ผู้อำนวยการหรือรองผู้อำนวยการ	1 คน	1 คน	2 คน	-	1 คน
2. ครูผู้สอน	1 คน	3 คน	2 คน	1 คน	1 คน

ตารางที่ 8 สัดส่วนผู้ให้ข้อมูลในการสนทนากลุ่มในแต่ละโรงเรียน

ผู้ให้สัมภาษณ์	โรงเรียนที่ 1	โรงเรียนที่ 2	โรงเรียนที่ 3	โรงเรียนที่ 4	โรงเรียนที่ 5
1. เด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมือง	9 คน	8 คน	9 คน	2 คน	-
2. เด็กไทย	4 คน	2 คน	5 คน	-	-

ตารางที่ 9 สัดส่วนผู้ให้สัมภาษณ์เชิงลึกอื่น ๆ

ผู้ให้สัมภาษณ์	จำนวน
1. เด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมืองที่ออกจากระบบการศึกษา	2 คน
2. ผู้ปกครองเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมือง	3 คน
3. อดีตเจ้าหน้าที่ทางการศึกษาของศูนย์ช่วยเหลือผู้ลี้ภัยกรุงเทพ ฯ	1 คน

2. ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้มีขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังต่อไปนี้

2.1 ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง เพื่อเตรียมประเด็นคำถามในการสัมภาษณ์เชิงลึกกับบุคลากรทางการศึกษา ประเด็นในการสนทนากลุ่มกับเด็กผู้ลี้ภัยและเด็กไทย และประเด็นในการสังเกตการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน สำหรับเก็บข้อมูลในโรงเรียนกรณีศึกษาทั้ง 5 โรงเรียน จากนั้นนำประเด็นต่าง ๆ เหล่านี้ไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้องและครบถ้วนของเนื้อหา

2.2 รวบรวมข้อมูลจากโรงเรียนกรณีศึกษาทั้ง 5 โรงเรียน และสัมภาษณ์เชิงลึกกับบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องอื่น ๆ

2.3 ทำการลดทอนข้อมูล ตรวจสอบข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูล จากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาสังเคราะห์เพื่อเขียนรายงานการวิจัย

3. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 แผนการศึกษาภาคสนาม

ผู้วิจัยได้วางแผนการเก็บรวบรวมข้อมูลก่อนลงศึกษาภาคสนามโดยกำหนดช่วงเวลาและกิจกรรมในการวิจัย ดังนี้

ตารางที่ 10 แผนการศึกษาภาคสนาม

กำหนดเวลา	กิจกรรมในการวิจัย
กรณีศึกษาที่ 1 โรงเรียนที่มีเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมืองกำลังศึกษาอยู่ 1	
กรกฎาคม 2652	1. เข้าพบผู้อำนวยการโรงเรียนเพื่อแนะนำตัว ชี้แจงวัตถุประสงค์และขอ

	<p>อนุญาตเก็บข้อมูล</p> <p>2. เก็บข้อมูลเกี่ยวกับสภาพทั่วไป</p>
กรกฎาคม 2562	<p>1. ขอสัมภาษณ์รองผู้อำนวยการ โดยใช้การบันทึกเสียงและจดบันทึกการให้สัมภาษณ์</p> <p>2. ขอเอกสารต่าง ๆ ของโรงเรียน ที่เกี่ยวข้องกับวิสัยทัศน์ นโยบายและหลักสูตรการเรียนการสอน</p> <p>3. วิเคราะห์ข้อมูลโรงเรียนและสรุปบทสัมภาษณ์</p>
สิงหาคม 2562	<p>1. สังเกตกิจกรรมการจัดการเรียนการสอนของครูผู้สอน</p> <p>2. สัมภาษณ์ครูผู้สอนในโรงเรียน โดยใช้การบันทึกเสียงและจดบันทึกการให้สัมภาษณ์</p> <p>3. วิเคราะห์การจัดการเรียนการสอนและสรุปบทสัมภาษณ์</p>
สิงหาคม 2562	<p>1. สังเกตการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอนของนักเรียน</p> <p>2. สันทนากลุ่มเด็กผู้ลี้ภัย 5 คน และเด็กไทย 5 คน โดยใช้การบันทึกเสียงและจดบันทึกการให้สัมภาษณ์ของเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมืองและเด็กไทย</p> <p>3. วิเคราะห์การจัดการเรียนการสอนและสรุปบทสัมภาษณ์</p>
กรณีศึกษาที่ 2 โรงเรียนที่มีเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมืองกำลังศึกษาอยู่ 2	
สิงหาคม 2652	<p>1. เข้าพบผู้อำนวยการโรงเรียนเพื่อแนะนำตัว ชี้แจงวัตถุประสงค์และขออนุญาตเก็บข้อมูล</p> <p>2. เก็บข้อมูลเกี่ยวกับสภาพทั่วไป</p>
กันยายน 2562	<p>1. ขอสัมภาษณ์ผู้อำนวยการ โดยใช้การบันทึกเสียงและจดบันทึกการให้สัมภาษณ์</p> <p>2. ขอเอกสารต่าง ๆ ของโรงเรียน ที่เกี่ยวข้องกับวิสัยทัศน์ นโยบายและหลักสูตรการเรียนการสอน</p> <p>3. วิเคราะห์ข้อมูลโรงเรียนและสรุปบทสัมภาษณ์</p>
สิงหาคม 2562	<p>1. สังเกตกิจกรรมการจัดการเรียนการสอนของครูผู้สอน</p> <p>2. สัมภาษณ์ครูผู้สอนในโรงเรียน โดยใช้การบันทึกเสียงและจดบันทึกการให้สัมภาษณ์</p> <p>3. วิเคราะห์การจัดการเรียนการสอนและสรุปบทสัมภาษณ์</p>
กันยายน 2562	<p>1. สังเกตการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอนของนักเรียน</p> <p>2. สันทนากลุ่มเด็กผู้ลี้ภัย 5 คน และเด็กไทย 5 คน โดยใช้การบันทึกเสียงและ</p>

	<p>จัดบันทึกการให้สัมภาษณ์ของเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมืองและเด็กไทย</p> <p>3. วิเคราะห์การจัดการเรียนการสอนและสรุปทสัมภาษณ์</p>
<p>กรณีศึกษาที่ 3 โรงเรียนที่มีเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมืองกำลังศึกษาอยู่ 3</p>	
กันยายน 2562	<p>1. เข้าพบผู้อำนวยการโรงเรียนเพื่อแนะนำตัว ชี้แจงวัตถุประสงค์และขออนุญาตเก็บข้อมูล</p> <p>2. เก็บข้อมูลเกี่ยวกับสภาพทั่วไป</p>
ตุลาคม 2562	<p>1. สังเกตกิจกรรมการจัดการเรียนการสอนของครูผู้สอน</p> <p>2. สัมภาษณ์ครูผู้สอนในโรงเรียน โดยใช้การบันทึกเสียงและจัดบันทึกการให้สัมภาษณ์</p> <p>3. วิเคราะห์การจัดการเรียนการสอนและสรุปทสัมภาษณ์</p>
ตุลาคม 2562	<p>1. สังเกตการมีส่วนร่วมกิจกรรมการเรียนการสอนของนักเรียน</p> <p>2. สทนากลุ่มเด็กผู้ลี้ภัย 5 คน และเด็กไทย 5 คน โดยใช้การบันทึกเสียงและจัดบันทึกการให้สัมภาษณ์ของเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมืองและเด็กไทย</p> <p>3. วิเคราะห์การจัดการเรียนการสอนและสรุปทสัมภาษณ์</p>
<p>กรณีศึกษาที่ 4 โรงเรียนที่มีเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมืองกำลังศึกษาอยู่ 4</p>	
พฤศจิกายน 2562	<p>1. วิเคราะห์ข้อมูลโรงเรียนและสรุปทสัมภาษณ์ครูและเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมืองที่นำเสนอผ่านทางสื่อสาธารณะ</p> <p>2. โทรสอบถามข้อมูลเบื้องต้นกับทางโรงเรียนผ่านทางโทรศัพท์</p>
<p>สัมภาษณ์ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องอื่น ๆ</p>	
พฤศจิกายน 2562	<p>1. สัมภาษณ์เด็กผู้ลี้ภัยชาวปากีสถานและผู้ปกครอง โดยใช้การบันทึกเสียงและการจัดบันทึก</p> <p>2. สรุปทสัมภาษณ์</p>
ธันวาคม 2562	<p>1. สัมภาษณ์เด็กผู้ลี้ภัยชาวปาเลสไตน์และผู้ปกครอง โดยใช้การบันทึกเสียงและการจัดบันทึก</p> <p>2. สรุปทสัมภาษณ์</p>
มกราคม 2563	<p>1. สัมภาษณ์อดีตเจ้าหน้าที่ทางการศึกษาในศูนย์ช่วยเหลือผู้ลี้ภัยในเขตเมือง โดยใช้การบันทึกเสียงและการจัดบันทึก</p> <p>2. สรุปทสัมภาษณ์</p>
<p>กรณีศึกษาที่ 5 โรงเรียนที่มีเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมืองกำลังศึกษาอยู่ 5</p>	
มีนาคม 2563	<p>1. โทรสอบถามข้อมูลเบื้องต้นกับทางโรงเรียนผ่านทางโทรศัพท์</p>

	2. ส่งหนังสือขอทำการเก็บข้อมูลให้กับผู้อำนวยการโรงเรียนผ่านทางอีเมล
มีนาคม 2563	1. ส่งข้อความที่ใช้ในการสัมภาษณ์ให้ผู้อำนวยการและครูผู้สอน ให้ช่วยตอบและส่งกลับมาทางอีเมล 2. วิเคราะห์ข้อมูลโรงเรียนและสรุปการตอบคำถามของผู้อำนวยการและครูผู้สอน

3.2 แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างสำหรับบุคลากรทางการศึกษา

แบบสัมภาษณ์ผู้อำนวยการ รองผู้อำนวยการและครูผู้สอน ครอบคลุมในประเด็นเรื่องสาเหตุที่ทำให้เด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมืองเข้ามาศึกษาในระบบการศึกษาไทย ทศนคติที่มีต่อการจัดการศึกษาสำหรับเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมือง สภาพการจัดการศึกษาสำหรับเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมือง บรรยากาศในการเรียนร่วมกันระหว่างเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมืองและเด็กไทย การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการส่งเสริมการเรียนรู้สำหรับเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมือง ปัจจัยสนับสนุนหรืออุปสรรคในการดำเนินงาน และข้อเสนอแนะต่อการจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสมสำหรับเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมือง

3.3 แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างสำหรับกลุ่มเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมืองและกลุ่มเด็กไทย

แบบบันทึกการสนทนากลุ่มของกลุ่มเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมืองและกลุ่มเด็กไทย จะครอบคลุมในประเด็นความคิดเห็นในการเข้ามาเรียนร่วมในโรงเรียนไทย วิธีการปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมและสังคมใหม่ที่ท่ามกลางความแตกต่างทางด้านภาษา สังคมและวัฒนธรรม ผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา การนำความรู้ที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน และสิ่งที่ต้องการให้หน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบนำไปแก้ไขปรับปรุง

3.4 แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างสำหรับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง

ในการสัมภาษณ์ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ทั้งในส่วนของเด็กผู้ลี้ภัยที่ออกจากระบบการศึกษาและผู้ปกครอง และอดีตเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานด้านการศึกษาเพื่อช่วยเหลือผู้ลี้ภัยในเขตเมือง จะเป็นการถามด้วยคำถามปลายเปิดที่ครอบคลุมในประเด็นเรื่องอุปสรรคปัญหาที่เกิดขึ้นจากการเข้าศึกษาในโรงเรียนไทย ปัญหาในการนำเด็กเข้าสู่ระบบการศึกษาของไทย ปัญหาแนวทางในการจัดการศึกษาของโรงเรียนไทยในปัจจุบัน และข้อเสนอแนะต่อการปรับปรุงและพัฒนาการจัดการศึกษาให้เหมาะสมกับความต้องการของเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมืองภายใต้บริบทของสังคมไทย

3.5 การสังเกต

ผู้วิจัยใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วม เช่น การสังเกตการจัดการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในห้องเรียน การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างเด็กผู้ลี้ภัยกับครูผู้สอน ระหว่างเด็กผู้ลี้ภัยกับเด็กไทย และระหว่าง

ทางโรงเรียนกับผู้ปกครองของเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมือง และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม เช่น สังเกตจากสภาพโรงเรียนและห้องเรียน เป็นต้น

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้มาจากขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล มาทำการลดทอนข้อมูล ตรวจสอบข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูล จากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาสังเคราะห์เพื่อเขียนรายงานการวิจัย

4.1 การลดทอนข้อมูล (Data Reduction) โดยผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการบันทึกข้อมูลภาคสนามจากโรงเรียนกรณีศึกษาที่ 1 มาอ่านทบทวนลงรหัสและลงความเห็นเบื้องต้น เพื่อนำมาวางแผนในการปรับปรุงการเก็บข้อมูลในครั้งต่อไป รวมถึงวิเคราะห์ในประเด็นที่น่าสนใจเพิ่มเติม เช่น แนวทางในการแก้ไขปัญหาทางการศึกษาของเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมืองในโรงเรียนไทย เป็นต้น

4.2 การตรวจสอบข้อมูล ผู้วิจัยพิจารณาความถูกต้อง ความพอเพียงและความน่าเชื่อถือ โดยใช้การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) จากข้อมูลหลาย ๆ แหล่ง เช่น เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และจากการสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ ในประเด็นเดียวกัน จนกระทั่งได้ข้อสรุปในประเด็นนั้น ๆ ออกมา

4.3 เมื่อได้ข้อสรุปสุดท้ายแล้วก็จะนำมาวิเคราะห์ ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยเน้นเนื้อหาที่อิงจากกรอบแนวคิดการวิจัยเป็นหลัก ให้สามารถตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้อย่างถูกต้อง

4.4 ผู้วิจัยนำข้อมูลจากการวิเคราะห์ มาจัดหมวดหมู่ ตีความตามวัตถุประสงค์การศึกษา นำเสนอข้อมูลโดยใช้วิธีการบรรยาย รวมทั้งยกคำพูดของผู้ให้ข้อมูลมาอ้างอิงสนับสนุนเพื่อให้เกิดความชัดเจนมากยิ่งขึ้น

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

จากการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการศึกษาเอกสาร การสังเกต การสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่มของบุคคลที่เกี่ยวข้องภายในโรงเรียนกรณีศึกษาและการสัมภาษณ์เชิงลึกบุคคลที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้มาลดทอนข้อมูล ตรวจสอบข้อมูล และนำข้อสรุปสุดท้ายมาวิเคราะห์เนื้อหาเพื่อให้สามารถตอบวัตถุประสงค์และกรอบแนวคิดของการวิจัยได้อย่างถูกต้อง โดยผู้วิจัยได้แบ่งการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลออกเป็น 4 ส่วน ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

ตอนที่ 4.1 ข้อมูลพื้นฐานของโรงเรียนกรณีศึกษา

- 4.1.1 โรงเรียนรัฐบาลขนาดใหญ่
- 4.1.2 โรงเรียนรัฐบาลขนาดกลาง
- 4.1.3 โรงเรียนรัฐบาลวิถิพุทธ
- 4.1.4 โรงเรียนเอกชนแบบอิสลาม
- 4.1.5 โรงเรียนนานาชาติ
- 4.1.6 จำนวนเด็กผู้ลี้ภัย ฯ ในโรงเรียนกรณีศึกษาทั้ง 5 แห่ง

ตอนที่ 4.2 การจัดการศึกษาสำหรับเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมืองของโรงเรียนไทยในปัจจุบัน

- 4.2.1 สภาพการศึกษาสำหรับเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมืองของโรงเรียนไทย
- 4.2.2 ข้อท้าทายในการศึกษาสำหรับเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมืองของโรงเรียนไทย

ตอนที่ 4.3 ทศนคติของบุคลากรทางการศึกษาที่มีผลต่อการจัดการศึกษาสำหรับเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมืองในโรงเรียนไทย

- 4.3.1 ความรู้ความเข้าใจต่อสถานการณ์ของผู้ลี้ภัยและเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมืองของประเทศไทย
- 4.3.2 ความคิดเห็นต่อสถานะทางกฎหมายของผู้ลี้ภัยและเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมือง
- 4.3.3 ความคิดเห็นต่อสิทธิทางการศึกษาของเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมืองในโรงเรียนไทย
- 4.3.4 ความคิดเห็นต่อการมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกันภายในโรงเรียน

ตอนที่ 4.4 แนวทางการจัดการศึกษาสำหรับเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมืองในโรงเรียนไทย

- 4.4.1 รูปแบบที่ 1 การจัดห้องเรียนพิเศษสำหรับเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมือง
- 4.4.2 รูปแบบที่ 2 การจัดตั้งโรงเรียนสำหรับเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมืองโดยเฉพาะ
- 4.4.3 รูปแบบที่ 3 การจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนไทยตามปกติ แต่ส่งเสริมการจัดตั้งหรือพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ที่มีอยู่เดิมให้มีคุณภาพและมาตรฐานมากขึ้น

ตอนที่ 4.1 ข้อมูลพื้นฐานของโรงเรียนกรณีศึกษา

ข้อมูลบริบทของโรงเรียนกรณีศึกษาทั้ง 5 แห่งนี้ ได้มาจากการเก็บรวบรวมเอกสารที่ทางโรงเรียนมอบให้และจากการค้นคว้าเพิ่มเติม โดยผู้วิจัยแบ่งการอธิบายข้อมูลออกเป็น 3 ส่วน ประกอบด้วย ข้อมูลพื้นฐานของโรงเรียน จำนวนนักเรียนไทยและนักเรียนผู้ลี้ภัยในเขตเมือง และหลักสูตรที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอน โดยมีรายละเอียด ดังนี้

4.1.1 โรงเรียนรัฐบาลขนาดใหญ่

โรงเรียนแห่งนี้เป็นโรงเรียนรัฐบาลขนาดใหญ่ สังกัดสำนักงานการศึกษากรุงเทพมหานคร ตั้งอยู่ในเขตเมือง มีความโดดเด่นในเรื่องของการเป็นโรงเรียนสีเขียว มีบรรยากาศภายในโรงเรียนที่ร่มรื่น สวยงามและน่าอยู่ ปัจจุบันจัดการเรียนการสอนตั้งแต่ระดับชั้นอนุบาล 1 ถึงประถมศึกษาปีที่ 6 และมีเด็กผู้ลี้ภัยหลากหลายสัญชาติและศาสนา จำนวน 15 คนกำลังศึกษาอยู่

ตารางที่ 11 จำนวนเด็กผู้ลี้ภัยต่อเด็กไทยและเด็กกลุ่มอื่น ๆ ในโรงเรียนกรณีศึกษาที่ 1

ระดับชั้น	จำนวนเด็กไทยและเด็กกลุ่มอื่น ๆ (คน)	จำนวนเด็กผู้ลี้ภัย ๆ (คน)
อนุบาล 1	125	0
อนุบาล 2	142	0
ประถมศึกษาปีที่ 1	164	0
ประถมศึกษาปีที่ 2	168	0
ประถมศึกษาปีที่ 3	138	2
ประถมศึกษาปีที่ 4	150	1
ประถมศึกษาปีที่ 5	129	4
ประถมศึกษาปีที่ 6	127	8
รวม	1,143	15

ที่มา: ข้อมูลจากโรงเรียนกรณีศึกษาที่ 1 สดितिเมื่อวันที่ 10 มิถุนายน พ.ศ.2562

หมายเหตุ: เด็กกลุ่มอื่น ๆ หมายถึง เด็กที่ไม่มีสัญชาติไทยและไม่ได้เป็นเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมือง เช่น เด็กต่างชาติ เด็กต่างด้าวหรือเด็กข้ามชาติ เด็กไร้สัญชาติ ฯลฯ ซึ่งในแต่ละโรงเรียนกรณีศึกษามีเด็กกลุ่มนี้กำลังศึกษาอยู่ในสัดส่วนที่น้อยมาก

ปัจจุบันโรงเรียนแห่งนี้จัดการเรียนการสอนทั้งในหลักสูตรภาษาไทย หลักสูตรสองภาษา (ไทย-อังกฤษ) หลักสูตรการศึกษาพิเศษเรียนร่วม และนาร่องการพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้รูปแบบโรงเรียนสาธิต (ปฐมวัย) โดยเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมืองถูกจัดให้เรียนในหลักสูตรปกติที่จัดการเรียนการสอนด้วย

ภาษาไทยเป็นหลัก เนื่องจากเป็นข้อตกลงร่วมกันระหว่างศูนย์ช่วยเหลือผู้ลี้ภัยกรุงเทพฯ ฯ และทางโรงเรียน ตลอดจนข้อจำกัดในเรื่องค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

4.1.2 โรงเรียนรัฐบาลขนาดกลาง

โรงเรียนแห่งนี้เป็นโรงเรียนรัฐบาลขนาดกลาง สังกัดสำนักงานการศึกษากรุงเทพมหานคร ตั้งอยู่ใกล้กับแหล่งชุมชนไทยมุสลิมขนาดใหญ่และแหล่งที่พักของผู้ลี้ภัยชาวปากีสถานมุสลิม มีความโดดเด่นในเรื่องของความหลากหลายในการนับถือศาสนาของผู้เรียนและครูผู้สอน ปัจจุบันจัดการเรียนการสอนในระดับชั้นอนุบาล 1 ถึงประถมศึกษาปีที่ 6 และมีเด็กผู้ลี้ภัยชาวปากีสถานจำนวน 29 คน กำลังศึกษาอยู่

ตารางที่ 12 จำนวนเด็กผู้ลี้ภัยต่อเด็กไทยและเด็กกลุ่มอื่น ๆ ในโรงเรียนกรณีศึกษาที่ 2

ระดับชั้น	จำนวนเด็กไทยและเด็กกลุ่มอื่น ๆ (คน)	จำนวนเด็กผู้ลี้ภัย ฯ (คน)
อนุบาล 1	57	2
อนุบาล 2	54	1
ประถมศึกษาปีที่ 1	91	0
ประถมศึกษาปีที่ 2	94	10
ประถมศึกษาปีที่ 3	85	5
ประถมศึกษาปีที่ 4	84	5
ประถมศึกษาปีที่ 5	72	3
ประถมศึกษาปีที่ 6	88	3
รวม	625	29

ที่มา: ข้อมูลจากโรงเรียนกรณีศึกษาที่ 2 สถิติเมื่อวันที่ 10 มิถุนายน พ.ศ.2562

โรงเรียนแห่งนี้จัดการเรียนการสอนด้วยหลักสูตรปกติที่อิงกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง 2560) โดยเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมืองทุกคนที่เข้ามารับการศึกษานี้จะต้องเรียนด้วยภาษาไทยเป็นหลัก

4.1.3 โรงเรียนรัฐบาลวิถิพุทธ

โรงเรียนแห่งนี้เป็นโรงเรียนรัฐบาลขนาดใหญ่ สังกัดสำนักงานการศึกษากรุงเทพมหานคร ตั้งอยู่ใกล้กับแหล่งที่พักของผู้ลี้ภัยชาวเวียดนามที่นับถือศาสนาคริสต์ ปัจจุบันจัดการศึกษาตั้งแต่ระดับชั้น

อนุบาล 1 ถึงมัธยมศึกษาปีที่ 3 และมีเด็กผู้ลี้ภัยชาวเวียดนามและสัญชาติอื่น ๆ มากกว่า 50 คนกำลังศึกษาอยู่

ตารางที่ 13 จำนวนเด็กผู้ลี้ภัย ฯ ต่อเด็กไทยและเด็กกลุ่มอื่น ๆ ในโรงเรียนกรณีศึกษาที่ 3

ระดับชั้น	จำนวนเด็กไทยและเด็กกลุ่มอื่น ๆ (คน)	จำนวนเด็กผู้ลี้ภัย ฯ (คน)
อนุบาล 1	72	34*
อนุบาล 2	69	
ประถมศึกษาปีที่ 1	141	
ประถมศึกษาปีที่ 2	129	
ประถมศึกษาปีที่ 3	134	
ประถมศึกษาปีที่ 4	114	
ประถมศึกษาปีที่ 5	104	16*
ประถมศึกษาปีที่ 6	142	
มัธยมศึกษาปีที่ 1	120	
มัธยมศึกษาปีที่ 2	102	50*
มัธยมศึกษาปีที่ 3	105	
รวม	1,232	

ที่มา: รายงานสถิติการศึกษา ปีการศึกษา 2562 โรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร

(สำนักงานการศึกษากรุงเทพมหานคร, 2562) มหาวิทยาลัย

หมายเหตุ: “*” หมายถึง โรงเรียนกรณีศึกษาที่ 3 ไม่ประสงค์ที่จะให้ข้อมูลตัวเลขที่แท้จริงของเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมืองในโรงเรียน แต่แจ้งตัวเลขประมาณการมา เนื่องจากกังวลเรื่องความปลอดภัยในชีวิตของเด็กและครอบครัว

โรงเรียนแห่งนี้จัดการเรียนการสอนด้วยหลักสูตรปกติที่อิงกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมืองทุกคนที่เข้ามารับการศึกษานี้จะต้องเรียนด้วยภาษาไทยเป็นหลักเช่นเดียวกับโรงเรียนกรณีศึกษาที่ 2 แต่มีความโดดเด่นในการเป็นโรงเรียนวิถึพุทธที่เปิดโอกาสให้เด็กหลายหลายสัญชาติและศาสนาได้เข้ารับการศึกษ และทางโรงเรียนมีแนวทางการในการดำเนินงานเพื่อแก้ไขปัญหาทางการศึกษาสำหรับเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมืองที่ชัดเจน ซึ่งจุดเริ่มต้นเกิดจากการที่อดีตผู้อำนวยการโรงเรียนซึ่งย้ายมาจากโรงเรียนกรณีศึกษาที่ 1 และประจำการที่นี่เมื่อ 2 ปีที่แล้ว ได้พาเด็กผู้ลี้ภัยที่จบการศึกษาในระดับประถมศึกษาแล้ว มาเข้ารับการศึกษต่อใน

ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นที่โรงเรียนแห่งนี้ รวมทั้งในระหว่างที่ดำรงตำแหน่งได้มีแนวทางการส่งเสริมการจัดการเรียนการสอน และการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างเด็กไทยและเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมืองในโรงเรียนอย่างชัดเจน จึงส่งผลให้มีเด็กผู้ลี้ภัยจำนวนมากย้ายเข้ามาศึกษาในโรงเรียนแห่งนี้ในหลากหลายระดับชั้นจนถึงปัจจุบัน

“ระดับม.ต้น มีเด็กผู้ลี้ภัย ๆ ประมาณ 16 กว่าคนได้ เด็กไทยประมาณ 280-290 คนผอ. คนที่แล้วเขามีนโยบายรับเด็กผู้ลี้ภัยค่ะ เขามีข้อมูลมาจากโรงเรียน....(โรงเรียนกรณีศึกษาที่ 1) แล้วเขาก็เลยเห็นว่าเราเป็นโรงเรียนที่มีมัธยมฯ เขาเลยสานต่อนโยบายของเขา ซึ่งโรงเรียนเดิมมีแต่ระดับชั้นอนุบาลและประถม ฯ”

สัมภาษณ์ครูผู้สอนคนที่ 1 ในโรงเรียนกรณีศึกษาที่ 3 (วันที่ 19 กันยายน 2562)

“ที่คุยกับเด็ก ม.3 คือ โรงเรียนไม่ได้มีปัญหาในการรับเด็กเข้ามา แล้วเขาเห็นเพื่อนเรียน เขาก็เลยมาเรียนม.ต้นตาม ทั้ง ๆ ที่จบประถมแล้วเขาจะไม่เรียนก็ได้ แต่เนื่องจากเขาอยู่กับเป็นกลุ่ม ไปไหนก็ไปด้วยกัน ก็เลยตามกันมา”

สัมภาษณ์ครูผู้สอนคนที่ 2 ในโรงเรียนกรณีศึกษาที่ 3 (วันที่ 19 กันยายน 2562)

“มันเกิดจาก ผอ..... เป็น ผอ.เก่าจากโรงเรียน..... (โรงเรียนกรณีศึกษาที่ 1) แล้วท่านเป็นผู้ที่เมตตาให้เด็กผู้ลี้ภัยชาวเวียดนามได้เข้าเรียน แล้วที่นี้พอท่านย้ายมา เด็กก็ตามมาที่นี้ต่อ ท่านก็อยากจะส่งเสริมสิ่งดีให้เด็กกลุ่มนี้ต่อ อย่างเด็กเขาชอบถักเปีย ถักเปียสวยมาก ในชมรมนาฏศิลป์ก็ให้เด็กกลุ่มนี้ถักเปียให้ และเขาจะมีชมรมถักเปียตอนเช้า เด็กที่มาตอนเช้าผมไม่รีบร้อยก็จะถักเปียหัวละ 5-10 บาทค่ะ เพื่อหาเงินกองทุน”

สัมภาษณ์รองผู้อำนวยการคนที่ 1 ในโรงเรียนกรณีศึกษาที่ 3 (วันที่ 19 กันยายน 2562)

4.1.4 โรงเรียนเอกชนแบบอิสลาม

โรงเรียนแห่งนี้เป็นโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน ตั้งอยู่ใกล้กับแหล่งชุมชนไทยมุสลิมและแหล่งที่พักของกลุ่มผู้ลี้ภัยชาวโซมาเลียมุสลิม มีความโดดเด่นในการเป็นโรงเรียนวิถีอิสลาม ปัจจุบันจัดการเรียนการสอนตั้งแต่ระดับชั้นอนุบาล 1 ถึงมัธยมศึกษาปีที่ 3 และมีเด็กผู้ลี้ภัยโซมาเลียกำลังศึกษาอยู่ 2 คน โดยได้รับการช่วยเหลือเรื่องค่าใช้จ่ายทางการศึกษาจากศูนย์ช่วยเหลือผู้ลี้ภัยกรุงเทพ ฯ และบางส่วนจากมูลนิธิศรัทธาชนเพื่อการศึกษาและเด็กกำพร้า

หลักสูตรการเรียนการสอนของโรงเรียนแห่งนี้ มีการประยุกต์ใช้หลักสูตรแกนกลางร่วมกับแนวทางของโรงเรียน โดยมุ่งเน้นการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้ทันกับการพัฒนาทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ร่วมไปกับการอนุรักษ์ขนบธรรมเนียมประเพณีของไทย และส่งเสริมการเรียนรู้หลักการและคำสอนของศาสนาอิสลาม ทั้งนี้ ข้อมูลของโรงเรียนกรณีศึกษาที่ 4 มาจากบทสัมภาษณ์ครูผู้สอนและเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมืองจากสื่อสาธารณะ (ThaiPBS, 2561) และจากการสอบถามอดีตเจ้าหน้าที่ทางการศึกษาในศูนย์ช่วยเหลือผู้ลี้ภัยกรุงเทพ ฯ

4.1.5 โรงเรียนนานาชาติ

โรงเรียนแห่งนี้เป็นโรงเรียนนานาชาติ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จัดการศึกษาในระดับชั้นอนุบาล 1 ถึงมัธยมศึกษาปีที่ 6 ปัจจุบันมีนักเรียนทั้งหมดกว่า 1,250 คน มีความโดดเด่นในการเป็นโรงเรียนที่มุ่งเน้นการพัฒนาทักษะและค้นหาพรสวรรค์ของนักเรียน และการนำประสบการณ์ในห้องเรียนไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างเข้าใจและสร้างสรรค์ โดยใช้หลักสูตรการเรียนการสอนจากประเทศอังกฤษและเพิ่มวิชาภาษาไทยเป็นหนึ่งในวิชาบังคับตามกฎหมายของกระทรวงศึกษาธิการ

ทั้งนี้ โรงเรียนแห่งนี้ได้สนับสนุนทุนการศึกษาให้แก่เด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมือง ซึ่งปัจจุบันมีเด็กผู้ลี้ภัยกำลังศึกษาอยู่ 1 คน (ข้อมูลของโรงเรียนกรณีศึกษาที่ 5 มาจากการสอบถามเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมืองที่เคยศึกษาในโรงเรียนไทยและครอบครัว และการเขียนตอบข้อความที่ใช้ในการสัมภาษณ์ผ่านทางอีเมลในช่วงที่มีการระบาดของไวรัสโควิด 19)

4.1.6 จำนวนเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมืองในโรงเรียนกรณีศึกษาทั้ง 5 แห่ง

จำนวนเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมืองในแต่ละโรงเรียนกรณีศึกษาจะแตกต่างกันออกไป ขึ้นอยู่กับปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะในประเด็นเรื่องวิสัยทัศน์และความพร้อมของโรงเรียนไทยในการรับเด็กผู้ลี้ภัยเข้าศึกษา และความรู้ความสามารถในการสื่อสารภาษาไทยและข้อจำกัดทางการศึกษาของเด็กผู้ลี้ภัยแต่ละคน โดยมีรายละเอียด ดังนี้

ตารางที่ 14 จำนวนเด็กผู้ลี้ภัยและจำนวนเด็กไทยและเด็กกลุ่มอื่น ๆ ในแต่ละโรงเรียนกรณีศึกษา

ลำดับที่	ชื่อโรงเรียน	จำนวนเด็กไทยและเด็กกลุ่มอื่น ๆ (คน)	จำนวนเด็กผู้ลี้ภัย ฯ (คน)
1.	โรงเรียนรัฐบาลขนาดใหญ่	1,143	15
2.	โรงเรียนรัฐบาลขนาดกลาง	625	29
3.	โรงเรียนรัฐบาลวิถิพุทธ	1,232	50*

4.	โรงเรียนเอกชนแบบอิสลาม	1,100*	2*
5.	โรงเรียนนานาชาติ	1,250*	1*

หมายเหตุ: “*” คือ ตัวเลขประมาณการ ซึ่งเกิดจากที่โรงเรียนกรณีศึกษาไม่ประสงค์ที่จะให้ข้อมูลตัวเลขที่แท้จริงของเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมืองในโรงเรียนไทย/เป็นตัวเลขที่ผู้ลี้ภัยได้มาจากแหล่งข้อมูลอื่น/เป็นตัวเลขจากการประมาณการของครูผู้สอน เนื่องจากกังวลเรื่องความปลอดภัยในชีวิตของเด็กและครอบครัว

จากจำนวนตัวเลขของเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมืองในโรงเรียนกรณีศึกษา ในปีการศึกษา 2562 พบว่า สัดส่วนของเด็กผู้ลี้ภัยเมื่อเปรียบเทียบกับเด็กไทยและเด็กกลุ่มอื่น ๆ นั้น มีสัดส่วนที่น้อยมากเพียงร้อยละ 2 ของเด็กในโรงเรียนทั้งหมด

ทั้งนี้ หากพิจารณาถึงตัวเลขเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมืองและเด็กไทยในแต่ละระดับ จะพบว่า จำนวนเด็กผู้ลี้ภัยที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นอนุบาลและระดับชั้นประถมศึกษาตอนต้น โดยเฉพาะชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ที่ถูกจัดให้เป็นจุดเริ่มต้นในการเข้าศึกษาในโรงเรียนไทยของเด็กผู้ลี้ภัยหลาย ๆ คน ปัจจุบันมีตัวเลขเด็กผู้ลี้ภัยที่ศึกษาอยู่ในระดับชั้นนี้น้อยหรือไม่มีเลย ซึ่งเกิดจากหลาย ๆ ปัจจัย ทั้งจากการที่เด็กกลุ่มดังกล่าวได้เข้ามาศึกษาในโรงเรียนกรณีศึกษาตั้งแต่เมื่อ 4-5 ปีที่แล้ว ปัจจุบันจึงเรียนอยู่ในระดับชั้นที่สูงขึ้น รวมถึงในแต่ละปีการศึกษา โรงเรียนกรณีศึกษาที่ 1 และ 3 ได้จัดสอบเลื่อนชั้นกลางปีให้กับเด็กผู้ลี้ภัยที่มีอายุเกินเกณฑ์และมีความรู้ความสามารถเกินกว่าระดับชั้นที่ตนกำลังศึกษาอยู่ ตลอดจนสถานการณ์ปัจจุบันที่มีผู้ลี้ภัยและผู้ติดตามเดินทางเข้ามาพักอาศัยอยู่ในเขตเมืองของไทยน้อยลง จึงส่งผลให้ตัวเลขของเด็กผู้ลี้ภัยในโรงเรียนไทยมีการกระจายตัวไปในแต่ละระดับชั้นมากขึ้น

นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาถึงสัดส่วนเชื้อชาติของเด็กผู้ลี้ภัยที่เข้ารับการการศึกษาในโรงเรียนไทยทั้ง 5 แห่ง พบว่า เด็กผู้ลี้ภัยชาวปากีสถานมีสัดส่วนมากที่สุด รองลงมา คือ เด็กผู้ลี้ภัยสัญชาติเวียดนาม ซึ่งสอดคล้องกับสถิติตัวเลขผู้ลี้ภัยในเขตเมืองของ UNHCR ในปี พ.ศ.2561 ซึ่งพบว่า มีสัดส่วนของผู้ลี้ภัยชาวสัญชาติปากีสถานและเวียดนามมากที่สุด ตามลำดับ (UNHCR, 2019c) จึงส่งผลให้เด็กทั้ง 2 สัญชาตินี้สามารถมาเข้ารับการการศึกษาจากศูนย์ช่วยเหลือผู้ลี้ภัยกรุงเทพฯ ฯ ที่จำกัดไว้สำหรับผู้ที่ได้รับสถานะผู้ลี้ภัยแล้ว และเข้ารับการการศึกษาต่อในโรงเรียนไทยได้มากกว่าสัญชาติอื่น ๆ

ตอนที่ 4.2 การจัดการศึกษาสำหรับเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมืองในโรงเรียนไทย

การวิเคราะห์มูลในหัวข้อนี้ ได้พิจารณาจากแนวปฏิบัติสำหรับการจัดการศึกษาแก่บุคคลที่ไม่มีหลักฐานทางทะเบียนราษฎรหรือไม่มีสัญชาติไทย (กระทรวงศึกษาธิการ, 2555) และจากแนวทางการ

คุ้มครองและดูแลเด็กผู้ลี้ภัยในประเด็นด้านการจัดการศึกษาของ UNHCR (UNHCR, 1994) โดยนำเสนอข้อมูลใน 2 ส่วน ประกอบด้วย สภาพการจัดการศึกษาสำหรับเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมืองของโรงเรียนไทย และข้อท้าทายที่กำลังเผชิญ ดังนี้

4.2.1 สภาพการจัดการศึกษาสำหรับเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมืองในโรงเรียนไทย

ในหัวข้อนี้ ผู้วิจัยต้องการนำเสนอทั้งในส่วนของขั้นตอนการสนับสนุนการจัดการศึกษาสำหรับเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมืองในโรงเรียนไทย และอุปสรรคที่เกิดขึ้นระหว่างการดำเนินงาน โดยมีรายละเอียด ดังนี้

4.2.1.1 การกำหนดเกณฑ์ในการรับเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมืองเข้าศึกษา

ในการกำหนดเกณฑ์การรับเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมืองเข้าศึกษาในโรงเรียนไทย แต่ละโรงเรียนกรณีศึกษาดำเนินการโดยศึกษาจากเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง อาทิ คู่มือและแนวปฏิบัติสำหรับการจัดการศึกษาแก่บุคคลที่ไม่มีหลักฐานทางทะเบียนราษฎรหรือไม่มีสัญชาติไทย เอกสารการจัดการศึกษาของกรุงเทพมหานคร และหลักเกณฑ์การเทียบโอนผลการเรียนรู้และประสบการณ์ของกระทรวงศึกษาธิการ เป็นต้น เพื่อกำหนดเกณฑ์ในการรับเข้าศึกษา การสอบวัดระดับความรู้ การเทียบโอนความรู้ ฯลฯ ซึ่งที่ผ่านมาได้มีการตั้งคณะกรรมการในการทดสอบความรู้ทางวิชาการ ตลอดจนความสามารถในการใช้ภาษาไทยทั้ง 4 ทักษะของเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมือง เพื่อเทียบวัดระดับขั้นที่เด็กสามารถเข้าเรียนได้ ซึ่งพบว่า เด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมืองเกือบทั้งหมดต้องเริ่มเรียนในระดับชั้นอนุบาลหรือประถมศึกษาปีที่ 1 เนื่องจากไม่สามารถสื่อสารภาษาไทยในระดับที่สามารถเรียนรู้ตามเกณฑ์อายุจริงได้

“ของเรามีระบบในการคัดกรองเด็กในการเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของโรงเรียน คือ นักเรียนที่เป็น BRC ทั้งหมด รวมถึงนักเรียนที่ไม่สามารถกำหนดสถานะทางทะเบียนได้ โดยการคัดกรองเด็กตามความสามารถและศักยภาพของเด็กว่า นักเรียนมีความรู้ความสามารถในการใช้ภาษาไทยเพื่อการสื่อสารได้มากน้อยแค่ไหน มีความสามารถในการอ่านการเขียนได้มากเท่าไร โดยจะมีคุณครูที่เป็นคณะกรรมการในการประเมินเด็กนักเรียนกลุ่มนี้ เพื่อที่จะจัดส่งนักเรียนให้เข้าไปอยู่ในระดับชั้นที่ตนเองมีความสามารถหรือมีศักยภาพอยู่ เพราะฉะนั้นเด็ก BRC มีหลายคนที่อาจจะอายุเยอะ แต่ว่ายังอยู่ในชั้นเรียนระดับล่าง ๆ เช่น อายุ 9 ปีก็ยังอยู่ ป.1 หรืออายุ 12 ปีก็ยังอยู่ ป.3”

สัมภาษณ์ครูผู้สอนในโรงเรียนกรณีศึกษาที่ 1 (วันที่ 18 กรกฎาคม 2562)

ทั้งนี้ เด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมืองหลายคนที่ไม่ได้เข้ารับการศึกษาระบบโรงเรียนมาเป็นเวลานาน แต่ผ่านการทดสอบความรู้พื้นฐานของโรงเรียนจนสามารถเข้าศึกษาในระดับชั้นที่สูงกว่าระดับประถมศึกษาปีที่ 1 ได้ ทางโรงเรียนต้องจัดสอบเทียบโอนความรู้เพื่อให้เด็กกลุ่มนี้มีคะแนน

ความรู้ความสามารถในระดับชั้นที่หายไป โดยให้เด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมืองทำข้อสอบ 9 วิชาหลัก จากนั้นทางโรงเรียนกำหนดเกณฑ์ในการวัดผลเทียบกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่ว่าด้วยเรื่องของการกำหนดค่าของระดับคะแนน ในขณะที่เดียวกันก็ประสานไปยังศูนย์ช่วยเหลือผู้ลี้ภัยกรุงเทพ ฯ เพื่อขอหลักฐานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง อาทิ ข้อมูลการจัดการเรียนการสอน การวัดประเมินผล หลักฐานทางการศึกษาของเด็กจากประเทศต้นทาง เป็นต้น เพื่อที่ทางโรงเรียนจะใช้ประกอบการขอยื่นเทียบโอนความรู้และประสบการณ์ของเด็กแต่ละคน

“ตอนที่เด็กเขาเข้ามา เขาได้ทดสอบการอ่านโดยคุณครู เพื่อเลือกว่าจะส่งเด็กไปเรียนที่ชั้นไหน เช่น ส่งไป ป.2 เด็กก็จะไม่มีเกรด ป.1 ใช่ไหมครับ โรงเรียนก็จะมีการแต่งตั้งคณะกรรมการสอบวัดระดับความรู้ แล้วก็ศึกษาเกณฑ์เรื่องของการเทียบโอนความรู้ของกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งมันจะมีแนวทางบอกเลยว่า กลุ่มเด็กที่มา มาจากไหน เช่น home school หรือศูนย์การเรียนต่าง ๆ เราก็ให้มันตรงกับเงื่อนไข จากนั้นเราก็กำหนดรายละเอียดการทดสอบ ซึ่งก็จะเตรียมข้อสอบให้นักเรียนทำ เพื่อที่จะวัดออกมาเป็นระดับคะแนน และเขียนลงไปใบ ป.พ. แล้วก็ต้องมีลงหมายเหตุไว้ว่า เด็กคนนี้มีสัญชาติไทย และลงวันที่ไว้ว่า รับเข้ามาเมื่อไหร่ ใส่ที่มาที่ไปอธิบายเหตุผลครับ”

สัมภาษณ์รองผู้อำนวยการคนที่ 2 ในโรงเรียนกรณีศึกษาที่ 3 (วันที่ 19 กันยายน 2562)

ภาพที่ 5 การคัดเลือกเด็กผู้ลี้ภัยชาวเวียดนามเข้าศึกษาในภาคการศึกษาที่ 1/2560
ของโรงเรียนกรณีศึกษาที่ 3
ที่มา: อัญชลี ศรีชมภู (ผู้วิจัย)

“เด็กพอเขาเข้ามาปีนี้ ปีการศึกษา 62 เขาเข้ามาก็มาเรียนป.2 เลย มันจะมีผลการเรียนป.2 ปี 62 แต่ว่าในขณะที่เดียวกัน มันก็มีผลการเรียน ป.1 ปี 62 ด้วย เพราะพอเขาเข้ามามันก็

ต้องมีการเทียบเกณฑ์ สอบวัดระดับความรู้ ก็คือเอาข้อสอบวิชาหลัก ของเราก็มีทั้งหมด 9 วิชาให้เด็ก เข้าสอบ และกำหนดเกณฑ์ขึ้นมาซึ่งเราก็เทียบกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่ว่าด้วย เรื่องของการกำหนดค่าของระดับคะแนน เกรด 1 ได้คะแนนเท่าไร 1.5 ได้เท่าไร เราก็อิงกับเขา เลย”

สัมภาษณ์รองผู้อำนวยการคนที่ 2 ในโรงเรียนกรณีศึกษาที่ 3 (วันที่ 19 กันยายน 2562)

4.2.1.2 การสอบเลื่อนชั้นกลางปี

จากประเด็นปัญหาด้านทักษะทางภาษาไทยของเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมือง และผลสืบเนื่อง จากการที่เด็กกลุ่มนี้ต้องเข้าศึกษาในระดับชั้นที่ต่ำกว่าเกณฑ์อายุจริง ทางโรงเรียนกรณีศึกษาที่ 3 จึง ได้พยายามหาแนวทางในการช่วยเหลือ โดยการจัดสอบเลื่อนชั้นกลางปีภายหลังจากที่เด็กเข้ามา ศึกษาแล้ว 1 ภาคเรียน

“ที่ผ่านมา เรามีปัญหาในเรื่องของนักเรียนผู้ลี้ภัยชาวเวียดนาม เนื่องจากพวกเขา ค่อนข้างจะมีอายุมาก ทางโรงเรียนและคณะครูก็มีแนวทางการแก้ปัญหา โดยการสอบเลื่อนชั้นในภาค เรียนที่ 2 ค่ะ โดยวัด 9 สารการเรียนรู้ เพื่อจะได้มีคะแนนเป็นเกรดไปกรอกให้เขาให้สมบูรณ์ที่สุด เราก็อยากจะช่วยให้เขาเรียนจบเร็ว ๆ เพราะพวกเขาอายุเยอะแล้ว”

สัมภาษณ์รองผู้อำนวยการคนที่ 1 ในโรงเรียนกรณีศึกษาที่ 3 (วันที่ 19 กันยายน 2562)

4.2.1.3 การเบิกจ่ายเงินอุดหนุนนักเรียนรายหัว

ทุกโรงเรียนกรณีศึกษาได้นำข้อมูลเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมืองทุกคนเข้าสู่ระบบการเบิก จ่ายเงินอุดหนุนนักเรียนรายหัวของโรงเรียน ตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 5 กรกฎาคม พ.ศ.2548 ข้อที่ 2 “จัดสรรงบประมาณอุดหนุนเป็นค่าใช้จ่ายรายหัวให้แก่สถานศึกษาที่จัดการศึกษาแก่กลุ่ม บุคคลที่ไม่มีหลักฐานทางทะเบียนราษฎรหรือไม่มีสัญชาติไทย ตั้งแต่ระดับก่อนประถมศึกษาถึงระดับ มัธยมศึกษาตอนปลายในอัตราเดียวกับค่าใช้จ่ายรายหัวที่จัดสรรให้แก่เด็กไทย โดยจะต้องใช้ งบประมาณเพิ่มเติมเพื่ออุดหนุนจัดการศึกษาแก่นักเรียนนักศึกษาที่ไม่มีหลักฐานทะเบียนราษฎร หรือไม่มีสัญชาติไทย ในความดูแลของสำนักบริหารงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน ” (กระทรวงศึกษาธิการ, 2555) ส่งผลให้เด็กกลุ่มนี้มีสิทธิ์ที่จะได้รับสวัสดิการทางการศึกษาตามแผนงาน ยุทธศาสตร์พัฒนาการศึกษาเพื่อยั่งยืน โครงการสนับสนุนค่าใช้จ่ายในการจัดการศึกษา ตั้งแต่ระดับ อนุบาลจนจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน เฉกเช่นเดียวกันกับเด็กไทย ใน 5 รายการ ได้แก่ (1) ค่าจัดการ เรียนการสอน (2) ค่าหนังสือเรียน (3) ค่าอุปกรณ์การเรียน (4) ค่าเครื่องแบบนักเรียน และ (5) ค่า กิจกรรมพัฒนาคุณภาพผู้เรียน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2562)

อย่างไรก็ตาม การนำเด็กกลุ่มนี้เข้าสู่ระบบการเบิกจ่ายเงินอุดหนุนรายหัว ก็ส่งผลให้ทางโรงเรียนต้องประสบกับปัญหาการคิ๊งงบประมาณ ในกรณีที่เด็กลาออกหรือออกจากโรงเรียนกลางคัน ทั้งโดยที่ทราบสาเหตุและไม่ทราบสาเหตุ

“ที่โรงเรียนให้เด็กเข้าระบบหมดเลย ได้รับสวัสดิการเหมือนเด็กไทย”

สัมภาษณ์ผู้อำนวยการโรงเรียนกรณีศึกษาที่ 2 (วันที่ 6 สิงหาคม 2562)

“เขามีสิทธิ์ที่จะได้รับทุกอย่างตามสิทธิ์ของนักเรียนปกติ ไม่ว่าจะเป็นโครงการเรียนดี เรียนฟรี 15 ปีอย่างมีคุณภาพ เด็กพวกนี้ก็จะมืสิทธิ์ได้รับสิทธิ์ตรงนี้ด้วยครับ”

สัมภาษณ์ครูผู้สอนในโรงเรียนกรณีศึกษาที่ 1 (วันที่ 18 กรกฎาคม 2562)

“เราของบประมาณในการเรียนไปแล้ว และชื่อของให้เด็กตามรายคนแล้ว ที่นี้พอเด็กอยู่ไม่ถึงหลัง 10 มิถุนายน ที่ทางโรงเรียนส่งสถิตินักเรียนให้ต้นสังกัด ก็ทำให้ยุ่งยากต่อการคิ๊งงบประมาณมาก”

สัมภาษณ์รองผู้อำนวยการคนที่ 2 ในโรงเรียนกรณีศึกษาที่ 3 (วันที่ 19 กันยายน 2562)

ทั้งนี้ ประเด็นเรื่องการนำเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมืองเข้าสู่ระบบการเบิกจ่ายเงินอุดหนุนนักเรียนรายหัวของโรงเรียน ส่วนใหญ่จะทำได้ในโรงเรียนที่รับเด็กเล็กเข้าศึกษา หรือเด็กที่สามารถปรับพื้นฐานความรู้ให้เท่ากับเพื่อน ๆ ในห้องเรียนได้ด้วยระยะเวลาหนึ่ง แต่เด็กโต (อายุ 15 ปีขึ้นไป) ที่ต้องลี้ภัยและออกจากระบบการศึกษามาเป็นเวลานาน รวมถึงไม่มีทักษะทางภาษาไทยหรือความรู้ความสามารถที่เพียงพอที่จะสอบเทียบโอนเพื่อเข้าศึกษาในเกณฑ์อายุจริงได้ หลายโรงเรียนจึงเลือกที่จะรับเด็กเหล่านี้เข้าศึกษา โดยที่ไม่ได้นำข้อมูลของเด็กเข้าระบบการเบิกจ่ายเงินอุดหนุนนักเรียนรายหัว เพียงแค่หวังให้เด็กได้รับความรู้ได้เข้าสังคมและมีกลุ่มเพื่อน และทางศูนย์ผู้ลี้ภัยกรุงเทพฯ เป็นผู้รับผิดชอบค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นภายในโรงเรียน

“โรงเรียนไทยมีปัญหาในเรื่องของการให้เด็กเข้าเรียนในชั้นเรียนที่ไม่ตรงกับอายุจริง เพราะพวกเขาขาดการเรียนมาหลายปีและพูดภาษาไทยไม่ได้ เพื่อที่จะสามารถนำเด็กกลุ่มนี้เข้าระบบและเบิกค่าใช้จ่ายต่อหัว รวมถึงได้รับวุฒิการศึกษา ครูจึงให้นักเรียนเกือบทุกคนเริ่มเรียนจากระดับชั้น ป.1 ก่อน บางโรงเรียนที่รับเด็กโตก็แก้ปัญหานี้โดยการให้เด็กเข้าเรียนตามเกณฑ์อายุจริง แต่ไม่ได้เอาชื่อเข้าระบบ ไม่ได้รับวุฒิทางการศึกษา และทาง UNHCR จะเป็นผู้รับผิดชอบค่าใช้จ่ายรายหัว ค่าอุปกรณ์การเรียนและค่าเดินทาง”

สัมภาษณ์อดีตเจ้าหน้าที่ทางการศึกษาในศูนย์ช่วยเหลือผู้ลี้ภัยกรุงเทพฯ ฯ (วันที่ 14 มกราคม 2563)

4.2.1.4 การวัดและประเมินผลของโรงเรียน

แม้เด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมืองจะมีโอกาสเข้าสู่ระบบการศึกษาของไทยมากขึ้น และได้รับสิทธิในการเบิกจ่ายงบประมาณรายหัว และการออกหลักฐานการศึกษาเมื่อสำเร็จการศึกษาแต่ละระดับ เช่นเดียวกันกับเด็กไทย แต่เมื่อมีการวัดประเมินผลของโรงเรียนผ่านการสอบของนักเรียน เช่น การสอบการอ่าน (Reading Test) การสอบระดับชาติ (National Test) และการทดสอบโอเน็ต (O-Net) ซึ่งเป็นการทดสอบหลักของโรงเรียนใน 1 ปีการศึกษา และเป็นตัวบ่งชี้ถึงคุณภาพการจัดการศึกษาของแต่ละโรงเรียน โรงเรียนกรณีศึกษาที่ 1 จะคัดเลือกเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมืองที่สามารถอ่านและเขียนภาษาไทยได้ดีเข้าสอบ ในขณะที่โรงเรียนกรณีศึกษาที่ 2 และ 3 ให้เด็กผู้ลี้ภัยทุกคนเข้าสอบโดยระบุหมายเหตุว่า เป็นกลุ่มเด็กที่ไม่มีสัญชาติไทย ทั้งนี้เพื่อไม่ให้ผลคะแนนที่เกิดจากทักษะทางภาษาไทยที่ยังไม่ดีเพียงพอของเด็กกลุ่มนี้มีผลต่อคะแนนภาพรวมของโรงเรียน

“เราก็จะมองและโฟกัสไปที่ว่า นี่คือข้อสอบมาตรฐานที่ชี้วัดว่า โรงเรียนมีการพัฒนาคุณภาพการศึกษามากน้อยแค่ไหน แต่ในทางกลับกันนะครับ ทางโรงเรียนก็มองว่า นักเรียน BRC เนี่ยทุกคนต่างมีความแตกต่างระหว่างบุคคล หลายคนเข้ามาอยู่เป็นส่วนหนึ่งกับเราแล้ว แต่ก็ยังไม่สามารถที่จะปรับตัวและสามารถใช้ภาษาไทยเพื่อการสื่อสารและการทำแบบทดสอบร่วมกับผู้อื่นได้ดีเท่าที่ควร หรือจนไปสามารถทำข้อสอบมาตรฐานที่กระทรวงศึกษาธิการหรือหน่วยงานที่เหนือกว่าเราเนี่ยกำหนดไว้ได้ เราก็จะแบ่งแยกเด็กกลุ่มนี้ออกมาเป็นเด็กพิเศษเฉพาะกลุ่มหนึ่งที่ไม่เข้ารับการทดสอบครับ”

สัมภาษณ์ครูผู้สอนในโรงเรียนกรณีศึกษาที่ 1 (วันที่ 18 กรกฎาคม 2562)

“เหมือนเขาจะมีหมายเหตุไว้เนาะ ว่าเป็นเด็กปากก็สถาน อย่างเช่น การสอบอ่านของโรงเรียนก็จะเขียนไว้ว่าเป็นต่างด้าว อย่างเด็กเขมรอะไรที่มาก็จะตีต่างด้าว”

สัมภาษณ์ครูผู้สอนคนที่ 1 ในโรงเรียนกรณีศึกษาที่ 2 (วันที่ 6 สิงหาคม 2562)

“คุณครูบางโรงเรียนให้เหตุผลว่า ถ้าเด็กมีพื้นความรู้ทางภาษาไทยไม่เพียงพอ เมื่อมีการสอบวัดคะแนนระดับชาติ เช่น สอบ NT เด็กกลุ่มนี้ก็จะไปดึงคะแนนของโรงเรียนลง”

สัมภาษณ์อดีตเจ้าหน้าที่ทางการศึกษาในศูนย์ช่วยเหลือผู้ลี้ภัยกรุงเทพ ฯ (วันที่ 14 มกราคม 2563)

4.2.1.5 การวัดและประเมินผลในชั้นเรียน

การวัดและประเมินผลการเรียนของเด็กผู้ลี้ภัยในชั้นเรียนจะใช้เกณฑ์เดียวกันกับเด็กไทย โดยมีความยืดหยุ่นตามความเห็นของครูผู้สอน เนื่องจากในความเป็นจริงคะแนนที่ได้จากเด็กทั้ง 2

กลุ่มในห้องเรียนเดียวกันและจากข้อสอบชุดเดียวกัน ไม่สามารถบ่งชี้ความสามารถที่แท้จริงของเด็กผู้ ลี้ภัย ๆ แต่ละคนและสามารถนำคะแนนของเด็กทั้ง 2 กลุ่มมาเปรียบเทียบกันได้ เนื่องด้วยข้อจำกัดใน หลาย ๆ ด้าน เช่น พื้นฐานความรู้เดิม ทักษะทางภาษาไทยของเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมืองในระยะแรกที่ เข้ามาเรียน ความรู้ความสามารถของเด็กผู้ลี้ภัยที่มีอายุมากกว่าเด็กไทยที่เรียนในระดับชั้นเดียวกัน เป็นต้น

“ในเรื่องของการประเมินเราว่ายากเลย คือ เรื่องของเชื้อชาติ พื้นฐานความรู้มันก็ ต่างกัน อย่างเด็กปากีสถานบางคน เขาไ้ร้ร่มาก เขาโตแล้ว อายุมากกว่า แล้วความรู้เขามีมากกว่า เด็กของเรา พอเอามาเทียบกันเขาก็ต้องอยู่เหนือกว่า อย่างปีที่แล้ว ป.4 เป็นเด็กปากีสถานเหมือนกัน แต่อายุเยอะกว่า ป.4 ของเรา ซึ่งสมองในเรื่องของคณิตศาสตร์เขาจะเก่งมาก คิดเลขเร็ว คะแนนเต็ม ร้อยอะไรแบบนี้ ส่วนป.4 ของเราก็จะดรอปลงมา”

สัมภาษณ์ครูผู้สอนคนที่ 1 ในโรงเรียนกรณีศึกษาที่ 2 (วันที่ 6 สิงหาคม 2562)

“การให้นักเรียนได้เลื่อนชั้นก็เป็นไปตามความคิดเห็นของครูประจำชั้น และผลคะแนน จากการวัดผลประเมินผลปลายปี ว่านักเรียนมีความสามารถในการปรับตัวและก็มีศักยภาพในการ ขึ้นสู่ชั้นเรียนใหม่ในปีการศึกษาต่อไปได้หรือไม่”

สัมภาษณ์ครูผู้สอนคนที่ 1 ในโรงเรียนกรณีศึกษาที่ 3 (วันที่ 19 กันยายน 2562)

“วิชาภาษาไทยไม่ใช่วิชาที่เด็กทั้ง 2 คนถนัด แต่วิชาภาษาอังกฤษและภาษาอาหรับ พวกเขาทำได้ดีไม่แพ้เด็กคนอื่น ๆ”

บทสัมภาษณ์ครูผู้สอนในโรงเรียนกรณีศึกษาที่ 4 จากสื่อสาธารณะ

4.2.1.6 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ของเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมือง

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมืองจะมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับระยะเวลาที่ เด็กได้เข้ามาเรียนในโรงเรียนไทยและศักยภาพในการเรียนรู้ของเด็กแต่ละคน โดยในระยะแรกซึ่งเป็น ระยะปรับตัว เด็กจะเข้าไปเรียนในลักษณะที่ยังไม่พร้อมในการเรียนรู้ ไม่สามารถสื่อสารภาษาไทยได้ดี ส่งผลให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ต่ำกว่าเกณฑ์ เด็กหลายคนจึงเลือกที่จะลาออกจากโรงเรียนไทย หรือหยุดเรียนกลางคัน แล้วไปเรียนในโรงเรียนนานาชาติที่ค่าเล่าเรียนไม่สูงมาก หรือศูนย์การเรียนรู้ที่ จัดโดยองค์กรทางศาสนา องค์กรพัฒนาเอกชน (NGO) หรือจัดโดยกลุ่มผู้ลี้ภัยในแต่ละชุมชน (Community School) ซึ่งใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาหลักในการจัดการเรียนการสอน ทั้งนี้จากการ สัมภาษณ์เด็กผู้ลี้ภัยชาวปากีสถานที่ออกจากระบบการศึกษาของไทยและครอบครัว พบว่า เด็กเคย

เรียนในโรงเรียนไทยเกือบ 1 ปีการศึกษา แต่ในระหว่างที่เรียนนั้นเด็กไม่เข้าใจในเนื้อหาที่ครูสอนเนื่องด้วยปัญหาเรื่องทักษะทางภาษาไทย จึงเลือกที่จะลาออกมาและเข้าศึกษาในโรงเรียนนานาชาติแห่งหนึ่ง ซึ่งให้การช่วยเหลือผู้ลี้ภัย ฯ และคิดค่าเล่าเรียนเพียงเดือนละ 4,000 บาท

อย่างไรก็ตาม สำหรับเด็กที่เลือกเรียนในโรงเรียนไทยต่อไป เมื่อเด็กเรียนไปได้ระยะเวลาหนึ่ง ประมาณ 1-2 ภาคการศึกษา เด็กจะเริ่มปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมใหม่ได้ สามารถสื่อสารภาษาไทยได้ ส่งผลให้เด็กเรียนรู้ได้ดีขึ้นและมีความสุขกับการเรียนมากขึ้น ท้ายที่สุดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ของเด็กกลุ่มนี้ก็จะเพิ่มขึ้นตามไปด้วย ในขณะที่เดียวกันเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมืองที่มีอายุมากกว่าเด็กไทยที่ในชั้นเรียนเดียวกัน เด็กสามารถเรียนรู้ได้เร็วกว่าเพื่อนและมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ที่สูงมาก

“ตอนป.4 หนูก็พูดไม่ได้นะ ทำข้อสอบยังไม่ได้ ได้คะแนนน้อยมาก แต่ป.5 หนูก็ไปเรียนภาษาไทยที่บ้าน หนูก็ได้ภาษาไทยเยอะขึ้นกว่าป.4 ภาษาไทยก็เลยง่ายค่ะ”

สนทนากลุ่มเด็กผู้ลี้ภัยในโรงเรียนกรณีศึกษาที่ 1 (วันที่ 18 กรกฎาคม 2562)

“(เพื่อนผู้ลี้ภัยฯ เรียนได้เกรดดีใหม่) ดีค่ะ (วิชาไหนที่เขาเรียนได้ดี ได้เกรดเยอะ) ภาษาอังกฤษค่ะ (มีวิชาอื่นอีกไหม) ภาษาไทยก็ได้เยอะอยู่ค่ะ”

สนทนากลุ่มเด็กไทยในโรงเรียนกรณีศึกษาที่ 3 (วันที่ 19 กันยายน 2562)

4.2.2 ข้อท้าทายในการจัดการเรียนการสอนสำหรับเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมืองในโรงเรียนไทย

ในการจัดการเรียนการสอนสำหรับเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมืองในโรงเรียนไทยที่ผ่านมา ต้องเผชิญกับข้อท้าทายจากอุปสรรคปัญหาในหลาย ๆ ด้าน ทั้งที่เกิดจากตัวเด็กผู้ลี้ภัยและครอบครัว และเกิดจากการดำเนินงานของทางโรงเรียน ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

4.2.2.1 ข้อท้าทายต่อตัวเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมืองและครอบครัว

(1) ทักษะทางภาษาไทย

เด็กกลุ่มนี้จะถูกบังคับให้ต้องสื่อสารภาษาไทยเบื้องต้นให้ได้ในระยะเวลาอันสั้น เนื่องจากปัจจัยข้อนี้เป็นเกณฑ์ที่สำคัญในการคัดเลือกเพื่อเข้าศึกษาในโรงเรียนไทย ซึ่งแม้ว่าเด็กกลุ่มนี้จะได้รับการปูพื้นฐานความรู้ในวิชาต่าง ๆ รวมทั้งทักษะด้านภาษาไทยมาจากศูนย์ช่วยเหลือผู้ลี้ภัยกรุงเทพ ฯ แล้ว แต่ด้วยระยะเวลาเรียนที่สั้นเพียง 2 ภาคการศึกษาจึงยังไม่เพียงพอ

“เด็กผู้ลี้ภัย ฯ เกือบทั้งหมดที่อยู่ตึกนี้ไม่ได้ไปโรงเรียน มีแค่บางคนที่ไม่ไปโรงเรียนไทยใกล้ๆ นี้ ก็จะเป็นกลุ่มเด็กที่พูดภาษาไทยได้ดี เพราะการเข้าเรียนในโรงเรียนไทยเป็นเรื่องที่ยาก เด็ก

จะต้องพูดภาษาไทยได้ ซึ่งจะต้องติดต่อผ่านทาง BRC และเข้ารับการปรับพื้นฐานที่ BRC ก่อน จากนั้นจึงจะถูกส่งไปเข้าโรงเรียนไทยใกล้บ้าน” (แปลจากข้อความภาษาอังกฤษ)

สัมภาษณ์เด็กผู้ลี้ภัยชาวปากีสถานที่ออกจากโรงเรียนไทย (วันที่ 10 ตุลาคม 2562)

อย่างไรก็ตาม ภายหลังจากที่เด็กผู้ลี้ภัย ๆ เข้ารับการปรับพื้นฐานความรู้จากศูนย์ช่วยเหลือผู้ลี้ภัยกรุงเทพ ฯ เด็กที่ผู้ปกครองเต็มใจให้เข้าเรียนในโรงเรียนไทยจะถูกพาไปทดสอบทักษะในการสื่อสารภาษาไทย เพื่อพิจารณาว่า เด็กเหล่านั้นควรจะเริ่มเรียนในระดับชั้นใด ซึ่งเด็กผู้ลี้ภัย ๆ เกือบทั้งหมดจะได้เริ่มเรียนในระดับชั้นที่ต่ำกว่าเกณฑ์อายุจริง โดยบุคลากรทางการศึกษาให้เหตุผลว่า การให้เรียนในระดับชั้นที่ต่ำกว่าเกณฑ์ดังกล่าว ทั้งนี้ เพื่อให้เด็กได้ปรับพื้นฐานความรู้หรือทักษะทางภาษาไทยก่อนที่จะเรียนในระดับชั้นที่สูงขึ้นไป ทั้งโดยการเลื่อนชั้นแบบปกติและการเลื่อนชั้นกลางปี ตลอดจนมีการสอนซ่อมเสริมเพื่อให้เด็กกลุ่มนี้เรียนรู้ภาษาไทยได้เร็วมากยิ่งขึ้นด้วย

“แรก ๆ ส่งผลมากเลย เพราะเขาก็สื่อสารกันคนละภาษากับเรา เราไทย เขาก็ภาษาของเขา มันก็จูนกันยาก ตั้งแต่เบสิกในเรื่องของเนื้อหาเบื้องต้นมันก็ได้แล้ว มันก็ต้องมาจับแยก มาซ่อมเสริมไปอีก อย่างเราสอนป.4 ก็จะมีเด็กไทยที่อ่อน อ่านหนังสือไม่ออก เราก็ต้องแยกออกมา ก็ต้องเอาเด็กพวกนี้มาด้วย เพราะถ้าเกิดเอาแต่ในชั่วโมงมันก็ไม่พอ มันมีเนื้อหามาประดังด้วยใจ ภาษาไทยตัวชี้วัดมันเยอะ เนื้อหามันเยอะ”

สัมภาษณ์ครูผู้สอนคนที่ 2 ในโรงเรียนกรณีศึกษาที่ 2 (วันที่ 6 สิงหาคม 2562)

“จากที่เคยพาเด็กผู้ลี้ภัย ๆ ไปสมัครเรียนในโรงเรียนไทย เด็กมักจะเรียนไม่รู้เรื่อง มีน้อยมากที่จะประสบความสำเร็จ หรืออดทนไปจนกว่าจะปรับตัวได้ เพราะเด็กต้องเข้าไปนั่งเรียนตัวหลักสูตรภาษาไทย 7-8 ชั่วโมงต่อวัน เป็นเทอม ๆ ในขณะที่เพื่อน ๆ เรียนรู้เรื่อง ตอบคำถามครูได้ แต่พวกเขากลับทำไม่ได้ มันทำให้เขารู้สึกกดดัน”

สัมภาษณ์อดีตเจ้าหน้าที่ทางการศึกษาในศูนย์ช่วยเหลือผู้ลี้ภัยกรุงเทพ ฯ (วันที่ 14 มกราคม 2563)

(2) ความแตกต่างของช่วงวัย

เป็นปัญหาที่ต่อเนื่องมาจากการที่เด็กได้เริ่มต้นเรียนในระดับชั้นที่ต่ำกว่าเกณฑ์อายุจริง จึงส่งผลให้เด็กขาดแรงจูงใจในการเรียนรู้ รวมถึงไม่สามารถเรียนร่วมกับเพื่อน ๆ คนอื่น ๆ ในห้องเรียนได้ ดังกรณีของเด็กผู้ลี้ภัย ๆ ที่อายุอยู่ในเกณฑ์ที่ต้องเข้าเรียนในระดับชั้นประถมศึกษา แต่ด้วยอุปสรรคด้านความรู้และทักษะทางภาษาไทยทำให้ต้องเริ่มเรียนในระดับอนุบาล ซึ่งต้องมีการ

นอนพักกลางวัน เมื่อเด็กเรียนไปได้ระยะเวลาหนึ่งแล้วหยุดเรียนไปโดยปริยาย ทั้งนี้ อาจเกิดจากการที่เด็กรู้สึกเบื่อหน่ายและขัดกับพัฒนาการตามช่วงวัยของเขา

“ในปีแรก ๆ ที่พวกเขาเข้ามา เขามีอายุมากแล้ว แต่ที่นี้ด้วยระบบการศึกษาของไทย เรา ก็ต้องให้เขาไปเรียนตั้งแต่ระดับอนุบาล ไปอยู่กับอนุบาล ช่วงแรก ๆ ก็จะมีปัญหา ก็คือว่าบางครั้ง เขาก็จะ ไม่ค่อยปฏิบัติได้ดีนัก อย่างเช่นว่า บางครั้งเด็กอนุบาลถึงเวลานอนก็ต้องนอน แต่ที่นี้เขาโตแล้วเขาก็ไม่ได้ที่จะอยากนอน บางคนก็เลยหยุดเรียนไป”

สัมภาษณ์ครูผู้สอนคนที่ 1 ในโรงเรียนกรณีศึกษาที่ 2 (วันที่ 6 สิงหาคม 2562)

(3) การไม่เห็นคุณค่าของการเรียนในโรงเรียนไทย

มีผู้ลี้ภัยและเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมืองจำนวนไม่น้อยที่มองว่า การพักอาศัยอยู่ในประเทศไทย เป็นเพียงแค่การพักอาศัยชั่วคราวในระยะเวลาที่สั้น เพื่อยื่นขอสถานะผู้ลี้ภัยและเดินทางไปยังประเทศผู้รับปลายทาง ซึ่งส่งผลให้พวกเขา รู้สึกว่า การเข้าศึกษาในโรงเรียนไทยโดยใช้ภาษาไทยเป็นภาษาหลักในการจัดการเรียนการสอน เป็นสิ่งที่ไม่เหมาะสม ไม่ใช่สิ่งที่พวกเขาต้องการและจำเป็นต่อการนำไปใช้ประโยชน์ในอนาคต

“ที่โรงเรียนไทยสอนแต่ภาษาไทยเป็นหลักซึ่งไม่สามารถนำไปใช้ในประเทศที่ 3 ได้ พวกเราต้องการที่จะเรียนวิชาต่าง ๆ เป็นภาษาอังกฤษ แต่ก็ไม่มีเงินมากพอที่จะไปเรียนในโรงเรียนนานาชาติ จึงลองลาออกมาและพยายามเรียนรู้ด้วยตนเองที่บ้าน ผ่านสื่อออนไลน์และหนังสือที่ได้จากทาง BRC” (แปลจากบทสัมภาษณ์ภาษาอังกฤษ)

สัมภาษณ์เด็กผู้ลี้ภัยชาวปาเลสไตน์ที่ออกจากโรงเรียนไทย (วันที่ 8 พฤศจิกายน 2562)

(4) ความแตกต่างทางวัฒนธรรม

ในช่วงแรกที่เด็กผู้ลี้ภัย ๆ เข้ามารับการศึกษานในโรงเรียนไทย พบว่า เด็กเหล่านี้จะจับกลุ่มกันเองและไม่ได้เข้าไปมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกับเพื่อน ๆ คนอื่น ๆ เนื่องด้วย ความแตกต่างทางด้านภาษาและวัฒนธรรม ครูจึงแก้ปัญหาโดยการกระจายนักเรียนในแต่ละระดับชั้นไปเรียนในห้องต่าง ๆ ซึ่งปัจจุบัน พบว่า ปัญหาเหล่านี้ก็ลดน้อยลงแต่ก็ยังพบเห็นอยู่บ้าง หรืออย่างในกรณีของเด็กมุสลิมที่เข้าไปศึกษาในโรงเรียนไทยวิถียุทธ ทางโรงเรียนก็จะจัดอาหารให้กับเด็กกลุ่มนี้เป็นพิเศษ ทั้งนี้ทั้งนั้น เด็กจะเริ่มปรับตัวเข้ากับเพื่อน ๆ ในวัฒนธรรมที่แตกต่างกันได้เมื่อเวลาผ่านไประยะหนึ่ง

“หนึ่งเลยคือเรื่องของการสื่อสาร ภาษาคุยกันคนละภาษากัน พอที่นี้เขามาเป็นชนกลุ่มน้อย เขาสื่อสารกันได้ เขาก็จะอยู่กับแต่พวกเขา เขาก็จะไม่ค่อยอยู่กับเด็กไทย ประกอบกับเด็กไทยก็

ไม่คุ้นกับต่างชาติ ทีเนี้ยมันก็จะจูนกันยาก พอจูนกันยากปั๊บ มันจะมีบางส่วนเหมือนมีช่องโหว่งอยู่ เหมือนกับว่า ทะเลาะกันง่าย”

สัมภาษณ์ครูผู้สอนคนที่ 2 ในโรงเรียนกรณีศึกษาที่ 2 (วันที่ 6 สิงหาคม 2562)

“เรื่องของ การปรับตัวในห้องเรียนเนี้ย ภาษาเป็นเรื่องที่มีความสำคัญมาก ๆ ปัญหาที่เราพบคือ เด็กพวกนี้จะจับกลุ่มกันเอง ไม่เปิดโอกาสให้ทั้งตนเองและเพื่อนได้เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของการมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกัน จึงทำให้พวกเขาแปลกแยกออกไป”

สัมภาษณ์ครูผู้สอนในโรงเรียนกรณีศึกษาที่ 1 (วันที่ 18 กรกฎาคม 2562)

“เราก็ปฏิเสธไม่ได้ว่าความแตกต่างทางวัฒนธรรมและวิถีในการดำเนินชีวิตของเขาเนี้ย ก็ค่อนข้างจะมีความแตกต่างกับนักเรียนปกติของเรา อาหารการกินก็ไม่เหมือนกัน ทางโรงเรียนก็ดูแลให้ดีที่สุดเท่าที่เราจะสามารถทำได้ เช่น อาหารสำหรับเด็กที่เป็นเด็กกลุ่มเนี้ย ส่วนใหญ่ก็จะเป็นอาหารมุสลิม เราก็จะจัดให้พิเศษสำหรับเขาโดยเฉพาะ”

สัมภาษณ์ครูผู้สอนในโรงเรียนกรณีศึกษาที่ 1 (วันที่ 18 กรกฎาคม 2562)

“แรก ๆ เขาจะไม่ค่อยพูด พอมาอยู่ก็จะมีสังคมมากขึ้น ก็จะไปคุยกับเพื่อนในห้อง ได้มากขึ้น ยิ้มแย้มแจ่มใสมากกว่าเดิมก็คือ ลดความตึงเครียดที่พวกเขาเคยประสบมา”

สัมภาษณ์ครูผู้สอนในโรงเรียนกรณีศึกษาที่ 4 จากสื่อสาธารณะ

(5) สภาพเศรษฐกิจและสังคมของครอบครัวเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมือง

กลุ่มผู้ลี้ภัยในเขตเมืองแม้จะมีบัตรยืนยันรับรองอย่างเป็นทางการจากทางสำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยแห่งสหประชาชาติให้เป็นผู้ที่มีสถานะผู้ลี้ภัย แต่เมื่ออยู่ในประเทศไทยโดยไม่มีวีซ่าหรืออยู่เกินกว่าที่วีซ่ากำหนด (Overstay) ก็เท่ากับว่า กลุ่มคนเหล่านี้อาศัยอยู่ในประเทศไทยอย่างผิดกฎหมาย ทำให้เสี่ยงต่อการถูกจับกุมได้ทุกเมื่อ ซึ่งเป็นอุปสรรคสำคัญที่ทำให้คนกลุ่มนี้ต้องอยู่อย่างหลบ ๆ ซ่อน ๆ และไม่สามารถทำงานได้ หรือหากทำได้ก็ต้องเป็นงานที่ไม่เปิดเผยตัวตน ซึ่งแม้ว่ากฎหมายเหล่านี้จะรับรองที่จะไม่จับเด็ก แต่ความกังวลของพ่อแม่ที่จะถูกจับตัวไปก็ส่งผลต่อความสม่ำเสมอในการเข้าเรียนและพัฒนาการเรียนรู้อันของเด็ก รวมถึงหากพ่อแม่หรือญาติพี่น้องของเด็กถูกจับตัวไป ก็ส่งผลให้เด็กเหล่านี้ต้องอาศัยอยู่เพียงลำพังอย่างยากลำบาก และหลายครั้งต้องหยุดพักการเรียนไปโดยปริยาย

“เคยมีคนพาไปสมัครเข้าเรียนในโรงเรียนไทยใกล้บ้าน โดยที่ไม่ได้ผ่านการปูพื้นฐานความรู้และทักษะภาษาไทยมาจาก BRC ก่อน เนื่องจากว่าต้องเดินทางไกลและพ่อแม่กังวลว่าจะถูกตำรวจจับระหว่างทางไปส่งที่ BRC ทำให้ไม่มีพื้นฐานทางภาษาไทย เมื่อเรียนไปได้ช่วงหนึ่งก็ลาออก เพราะเรียนไม่รู้เรื่อง”

สัมภาษณ์เด็กผู้ลี้ภัย ฯ ชาวปาเลสไตน์ที่ออกจากโรงเรียนไทย (วันที่ 8 พฤศจิกายน 2562)

“ต้องทำความเข้าใจด้วยว่า วิถีชีวิตของเขาไม่เหมือนเรา ที่เขาขโมยนมโรงเรียน เพราะเขาเอาไปกินกับขนมปัง เอาไปให้ครอบครัว มันก็โยงไปถึงปัญหาทางการเงินของครอบครัว”

สัมภาษณ์ผู้อำนวยการโรงเรียนประถมศึกษาที่ 2 (วันที่ 6 สิงหาคม 2562)

ทั้งนี้ จากอุปสรรคปัญหาดังกล่าวข้างต้น ส่งผลให้เด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมืองหลายคน เลือกที่จะลาออกจากโรงเรียนไทยแล้วไปเข้าเรียนในโรงเรียนนานาชาติ (ในกรณีที่เด็กและครอบครัวสามารถจ่ายค่าเทอมด้วยตนเองได้) และในศูนย์การเรียนที่สอนโดยกลุ่มผู้ลี้ภัย หรือศูนย์การเรียนที่จัดโดยองค์กรศาสนาและองค์กรพัฒนาเอกชน ซึ่งแม้ว่าองค์กรเหล่านั้นจะให้การศึกษาที่ตรงกับความต้องการของเด็ก คือ ใช้ภาษาอังกฤษในการเรียนการสอนเป็นหลัก แต่เด็กจะไม่ได้รับการช่วยเหลือจากทางศูนย์ช่วยเหลือผู้ลี้ภัยกรุงเทพ ฯ ไม่ได้รับใบรับรองผลการศึกษา และไม่สามารถนำไปต่อยอดการเรียนในระบบโรงเรียนในอนาคตได้

4.2.2.2 ข้อท้าทายที่เกิดจากบุคลากรทางการศึกษาและการดำเนินงานของโรงเรียน

(1) ทักษะคติของบุคลากรทางการศึกษา

ปัจจุบันยังมีบุคลากรทางการศึกษาบางท่านที่มองว่า การให้การศึกษาสำหรับเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมือง ส่งผลกระทบทางลบต่อเด็กไทย ซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายหลักที่ต้องได้รับบริการทางการศึกษานี้ รวมถึงการรับเด็กผู้ลี้ภัยเข้ามาเรียนยังยากต่อการบริหารจัดการของโรงเรียน อาทิ เมื่อครูต้องพยายามอธิบายเนื้อหาให้เด็กผู้ลี้ภัยที่ยังสื่อสารภาษาไทยได้ไม่คล่องแคล่ว ทำให้เพื่อน ๆ คนอื่น ๆ ต้องเรียนหนังสือซ้ำไปด้วย หรือบางครั้งทำให้ครูต้องทำงานหนักกว่าเดิม โดยการเสียสละเวลาส่วนตัว เพื่อนัดซ่อมเสริมให้แก่เด็กกลุ่มนี้ รวมไปถึงในกรณีที่โรงเรียนได้ทำเรื่องเบิกจ่ายงบประมาณรายหัวให้กับนักเรียนกลุ่มนี้เรียบร้อยแล้ว แต่เด็กมาเรียนได้ระยะเวลาหนึ่งแล้วหายไป ไม่มาเรียนอีก ทั้งที่ทราบสาเหตุและไม่ทราบสาเหตุ ก็ทำให้ทางโรงเรียนต้องยุ่งยากทำเรื่องยกเลิกงบประมาณนั้น ๆ ปัจจุบันเหล่านี้ล้วนส่งผลให้ครูและผู้บริหารโรงเรียนรู้สึกไม่ดีต่อการจัดการเรียนการสอนสำหรับเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมือง

“...อย่างครูเรายังมีความคิดที่หลากหลาย เช่น จะมาเรียนทำไม เปลือง ซึ่งพอเด็กได้ ยินเด็กก็เสียใจนะ หรือลำบากเขาก็คงต้องมาปูพื้นฐานใหม่ให้เด็กเหล่านี้”

สัมภาษณ์รองผู้อำนวยการคนที่ 1 ในโรงเรียนกรณีศึกษาที่ 3 (วันที่ 19 กันยายน 2562)

“สำหรับตัวคุณนะ ก่อนหน้านี้เหมือนเคยได้ยินว่า เขาไม่ได้อยากอยู่ประเทศไทย เขามา ประเทศไทยเพื่อเป็นทางผ่านไปประเทศที่ 3 ตัวเราไม่ได้ซีเรียส โอเคเพราะมันเป็นสิทธิมนุษยชน แต่ ตอนหลังเรารู้สึกว่า เราดูแลเขา ให้การช่วยเหลือเขา แต่เขาไม่ตอบแทนหรือรู้สึกถึงบุญคุณ ของเรา อันนี้ครูก็จะไม่ค่อยโอเคเท่าไร ไม่ต้องตอบแทนอะไรมากมายหรอกแค่ออยู่แล้วไม่สร้างความ เดือดร้อนแบบเนี่ย”

สัมภาษณ์ครูผู้สอนคนที่ 2 ในโรงเรียนกรณีศึกษาที่ 3 (วันที่ 19 กันยายน 2562)

(2) ข้อจำกัดในเรื่องของบุคลากรทางการศึกษา

ปัจจุบันแม้ว่าจะมีนโยบายและแนวทางในการดำเนินการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่ไม่มี หลักฐานทางทะเบียนราษฎรและสัญชาติไทย ตลอดจนรายละเอียดในเรื่องของงบประมาณรายหัว สำหรับเด็กกลุ่มนี้ แต่อย่างไรก็ตาม ก็ยังไม่ได้มีการพูดถึงในเรื่องของการบริหารจัดการบุคลากร ทางการศึกษาเพื่อรองรับเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมือง ซึ่งมีข้อจำกัดในการศึกษาหลายประการและส่งผลให้ การจัดการเรียนการสอนในห้องเรียนปกติเป็นไปได้ยากมากขึ้น ที่ผ่านมารองเรียนต้องบริหารจัดการ แก้ไขปัญหานี้ด้วยแนวทางของโรงเรียนเอง โดยการใช้เรื่องทักษะในการสื่อสารภาษาไทยเป็นเกณฑ์ใน การรับนักเรียน หรือให้เด็กผู้ลี้ภัยเริ่มเรียนในระดับชั้นที่ต่ำกว่าเกณฑ์อายุจริง ทั้งนี้ ก็เพื่อลดปัญหา การเรียนร่วมกันระหว่างเด็กไทยและเด็กผู้ลี้ภัยและลดภาระของครูผู้สอนในการสอนซ่อมเสริมแก่ เด็กนอกเวลาเรียนปกติ รวมถึงปัญหาอื่น ๆ ที่เกิดขึ้น เช่น เด็กเรียนไม่รู้เรื่อง ครูไม่สามารถอธิบาย เนื้อหาด้วยภาษาอังกฤษให้เด็กเข้าใจได้ โรงเรียนไม่สามารถจ้างครูผู้ช่วยสอนที่สามารถสื่อสารภาษา เดียวกันได้กับเด็กผู้ลี้ภัยมาช่วยสอนในห้องเรียนได้ เป็นต้น การบริหารจัดการภายใต้ข้อจำกัดของ บุคลากรทางการศึกษา ด้วยการปรับเด็กให้เข้ากับสภาพแวดล้อมของโรงเรียนไทย ที่จัดการเรียนการ สอนด้วยภาษาไทยเป็นหลัก จึงเป็นสิ่งที่ทุกโรงเรียนกรณีศึกษาใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงาน

“ที่ผ่านมามีนโยบายแต่ไม่ได้พูดถึงเรื่องงบประมาณ และบุคลากร ให้โรงเรียนบริหารจัดการ เอง ...ตามที่บอกค่ะ ถ้ามันมีครูที่ดูแลเขาโดยตรง ปัญหาต่าง ๆ รายละเอียดต่าง ๆ มันก็จะได้ ถูกแก้ แล้วเราก็มีรายงานต่าง ๆ ให้เห็นถึงปัญหา”

สัมภาษณ์รองผู้อำนวยการคนที่ 1 ในโรงเรียนกรณีศึกษาที่ 3 (วันที่ 19 กันยายน 2562)

“เราไม่สามารถตอบโจทย์ในเรื่องของกระบวนการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กกลุ่มนี้ได้โดยตรง เพราะเรายังคงต้องดูแลนักเรียนในหลักสูตรปกติ และเราก็ไม่มีคุณครูหรือบุคลากรที่มากพอที่จะสามารถเปิดห้องเรียนพิเศษ”

สัมภาษณ์ครูผู้สอนในโรงเรียนกรณีศึกษาที่ 1 (วันที่ 18 กรกฎาคม 2562)

4.2.2.3 ข้อท้าทายที่เกิดจากการขาดการประสานความร่วมมือของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ปัจจุบันนโยบายในการบริหารจัดการผู้ลี้ภัยและเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมืองของประเทศไทย ยังไม่มีความชัดเจน และขาดความเชื่อมโยงในการทำงานอย่างเป็นระบบเพื่อแก้ไขปัญหาาร่วมกันของแต่ละหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะในเรื่องของความปลอดภัยในการใช้ชีวิตของเด็กและผู้ปกครองผู้ลี้ภัยในเขตเมืองซึ่งที่ผ่านมาต้องอาศัยอยู่อย่างหลบ ๆ ซ่อน ๆ หรือเปลี่ยนที่อยู่อาศัยเพื่อหลีกเลี่ยงการถูกจับ จึงส่งผลให้ทางโรงเรียนมีข้อจำกัดในเรื่องการประสานงาน ติดตาม และบังคับให้เด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมืองมาเรียนอย่างสม่ำเสมอ และหลายครั้งทางโรงเรียนก็ไม่ทราบสาเหตุในกรณีที่เกิดหยุดเรียนกลางคัน เนื่องจากไม่สามารถพบเจอหรือติดต่อกับผู้ปกครองที่แท้จริงของเด็กได้ และการประสานงานต่าง ๆ จะดำเนินการผ่านทางศูนย์ช่วยเหลือผู้ลี้ภัยกรุงเทพ ฯ เท่านั้น

นอกจากนี้ยังพบว่า ศูนย์การเรียนเพื่อเตรียมความรู้และความพร้อมให้กับเด็กผู้ลี้ภัยก่อนเข้าสู่โรงเรียนไทยนั้นมีข้อจำกัดหลาย ๆ ประการ ที่ผ่านมาศูนย์การเรียนที่ผ่านการรับรองให้เป็นศูนย์ให้ความรู้แก่เด็กผู้ลี้ภัยเพื่อส่งต่อเข้าสู่โรงเรียนไทยและจะได้รับความช่วยเหลือจากองค์กรข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยแห่งสหประชาชาติ มีเพียงแห่งเดียว คือ ศูนย์ช่วยเหลือผู้ลี้ภัยกรุงเทพ ฯ ซึ่งมีข้อจำกัดในเรื่องของสถานที่ บุคลากร และงบประมาณ ทำให้เด็กผู้ลี้ภัยแต่ละคนมีโอกาสที่ได้ศึกษาเพื่อเตรียมความพร้อมในสถานที่แห่งนี้เพียง 1 ปีการศึกษา ด้วยหลักสูตรการเรียนแบบเร่งรัด ส่งผลให้เด็กส่วนใหญ่ไม่มีพื้นฐานความรู้และทักษะทางภาษาไทยที่ดีเพียงพอที่จะต่อยอดในมรรษาเรียนไทยได้ ทั้งเด็กที่ต้องลี้ภัยสงครามและถูกใช้ความรุนแรงมาจากประเทศต้นทาง หลายคนก็ยังไม่ได้รับการรักษาเยียวยาทางจิตใจให้หายดีก่อน ทำให้เมื่อเด็กเหล่านี้ถูกส่งไปเข้าเรียนในโรงเรียนไทย เด็กกลุ่มนี้ก็สร้างปัญหา มีการใช้ความรุนแรงและการล่วงละเมิดทางเพศเพื่อน ทั้งยังทำให้การจัดการเรียนการสอนและการบริหารงานภายในโรงเรียนไทยเป็นไปได้อย่างยากลำบาก

“การที่เราผลักดันเขาให้เข้าสู่ระบบการศึกษาของไทยอย่างเดียวมันไม่ใช่ทางออกที่ดีที่สุด มันต้องมีทางแก้ไขปัญหาคือดีกว่านี้ ...เพราะที่ผ่านมาก็มีกรณีของเด็กที่ผ่านประสบการณ์ที่ร้ายแรงมา แต่ปัญหาสภาพจิตใจไม่ได้ถูกแก้ไข เมื่อพาไปเข้าโรงเรียนไทยก็มีปัญหาตามมา มีการใช้ความรุนแรงในโรงเรียน หรือมีการล่วงละเมิดทางเพศจนถูกไล่ออก หรือกรณีของแม่ชาวซีเรีย ที่ส่งลูกเข้าโรงเรียนไทย ลูกสาวคนกลางกับลูกชายคนเล็กให้ความสนใจในการเรียนหนังสือและเข้ากันกับ

เพื่อนได้ดี ในขณะที่ลูกชายคนโต ชอบนั่งคนเดียว ไม่คุยกับใคร ไม่สูงลิ้งกับใคร ทั้งที่อายุห่างกับน้องสาวคนกลางแค่ 1 ปี สาเหตุเกิดจากการที่เด็กเห็นแม่ของตนเองถูกข่มขืนโดยกลุ่ม IS และปัญหาในใจนี้ของเขาไม่ได้รับการเยียวยารักษา”

สัมภาษณ์อดีตเจ้าหน้าที่ทางการศึกษาในศูนย์ช่วยเหลือผู้ลี้ภัยกรุงเทพฯ ฯ (วันที่ 14 มกราคม 2563)

ตอนที่ 4.3 ทศนคติของบุคลากรทางการศึกษาที่มีผลต่อการจัดการศึกษาสำหรับเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมืองในโรงเรียนไทย

4.3.1 ความรู้ความเข้าใจต่อสถานการณ์ของผู้ลี้ภัยและเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมืองของประเทศไทย

สถานการณ์ผู้ลี้ภัยและเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมืองเป็นประเด็นที่บุคลากรทางการศึกษาหลาย ๆ ท่านไม่เคยรับรู้มาก่อน จนกระทั่งได้เข้ามาทำงานในโรงเรียนที่มีเด็กผู้ลี้ภัยกำลังศึกษาอยู่ หรือรับรู้ต่อเมื่อมีเด็กกลุ่มนี้ถูกส่งเข้ามารับการศึกษานในโรงเรียน ซึ่งทำให้คณะผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนต้องหารือร่วมกันกับเจ้าหน้าที่จากศูนย์ช่วยเหลือผู้ลี้ภัยกรุงเทพฯ ฯ (BRC) ซึ่งเป็นหน่วยปฏิบัติการของสำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยแห่งสหประชาชาติ ที่ให้บริการด้านการศึกษาแก่เด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมือง (Buddhist Tzu Chi Foundation, 2015) ทั้งนี้ เพื่อให้ทุกฝ่ายเข้าใจถึงสถานการณ์ ตลอดจนหาแนวทางบริหารจัดการการศึกษาของโรงเรียนให้สามารถรองรับการเข้าศึกษาของเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมืองได้ โดยในทุกขั้นตอนของการดำเนินงานของโรงเรียนจะต้องเป็นไปตามมาตรฐานบริหารการศึกษาของไทย

ภาพที่ 6 การหาแนวทางการจัดการเรียนการสอนร่วมกันระหว่างเจ้าหน้าที่ศูนย์ช่วยเหลือผู้ลี้ภัยกรุงเทพฯ ฯ และครูผู้สอนจากโรงเรียนกรณีศึกษาที่ 1
ที่มา: อัญชลี ศรีชมภู (ผู้วิจัย)

“ตั้งแต่ที่ครูเข้ามาอยู่ในโรงเรียนนี้ เมื่อปีการศึกษา 2556 เรามีกระบวนการพูดคุยกันก่อนในโรงเรียนว่า เด็กกลุ่มนี้บางคนมีที่มา บางคนมีที่มาไม่ชัดเจน หรือบางคนไม่ทราบที่มาเลย แต่ด้วยคำว่าสิทธิมนุษยชนก็ต้องให้เขาอยู่ตรงนี้ แต่ทั้งหมดทั้งมวลเราก็เคารพในการคัดกรองของทาง BRC ถ้า BRC รับผู้คนเหล่านี้เข้ามา แสดงว่า BRC ต้องรู้จักที่มาของเขาไม่มากนักน้อย ถึงดำเนินการจัดส่งเขามาเป็นส่วนหนึ่งของการร่วมเรียนรู้กับเพื่อน ๆ ในโรงเรียนครับ”

สัมภาษณ์ครูผู้สอนในโรงเรียนกรณีศึกษาที่ 1 (วันที่ 18 กรกฎาคม 2562)

“ถ้ารู้จักตั้งแต่เมื่อ 3 ปีที่แล้วที่โรงเรียนรับเด็กกลุ่มนี้เข้ามา ก็เลยรู้ว่ามี ถ้าก่อนหน้านี้มันก็ไม่ทราบเลยคะ”

สัมภาษณ์ครูผู้สอนคนที่ 1 ในโรงเรียนกรณีศึกษาที่ 3 (วันที่ 19 กันยายน 2562)

“พอทราบคะ กลุ่มนี้เขาจะเป็นชาวเขาของเวียดนามที่นับถือศาสนาคริสต์ แล้วทางประเทศเวียดนามเขาเป็นคอมมิวนิสต์และไม่ให้นำถือศาสนาอื่น เขาจึงโดยทำร้ายและต้องลี้ภัยมาประเทศไทยหนีความรุนแรงมา มาพักแถว....คะ”

สัมภาษณ์รองผู้อำนวยการคนที่ 1 ของโรงเรียนกรณีศึกษาที่ 3 (วันที่ 19 กันยายน 2562)

อย่างไรก็ตาม การพูดคุยเพื่อทำความเข้าใจร่วมกันเกี่ยวกับประเด็นผู้ลี้ภัยและเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมือง จะดำเนินการเฉพาะในช่วงที่ทางศูนย์ช่วยเหลือผู้ลี้ภัยกรุงเทพ ฯ ส่งเด็กผู้ลี้ภัยกลุ่มแรกเข้าศึกษาในแต่ละโรงเรียน แต่เมื่อเวลาผ่านไปผู้บริหารหรือครูผู้สอนที่เข้ามาทำงานภายหลังและไม่ได้เข้าร่วมพูดคุยกับทางช่วยเหลือผู้ลี้ภัยกรุงเทพ ฯ ก็จะไม่มีความรู้ความเข้าใจต่อสถานการณ์ดังกล่าว

“ไม่ทราบเรื่องผู้ลี้ภัยในเขตเมืองมาก่อน แต่พอมาอยู่ที่นี้ 3 ปี ก็เลยได้รู้จัก แต่ก็ยังไม่รู้ว่ามายังไง แบบถูกกฎหมายหรือผิดกฎหมาย”

สัมภาษณ์ผู้อำนวยการโรงเรียนกรณีศึกษาที่ 2 (วันที่ 6 สิงหาคม 2562)

4.3.2 ความคิดเห็นต่อสถานะทางกฎหมายของผู้ลี้ภัยและเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมือง

ปัจจุบันประเทศไทยไม่ได้เป็นภาคีอนุสัญญาว่าด้วยสถานภาพผู้ลี้ภัย ค.ศ.1951 และพิธีสารเกี่ยวกับสถานภาพผู้ลี้ภัย ค.ศ.1967 จึงส่งผลให้ไม่มีนโยบายหรือแนวทางการแก้ไขปัญหาผู้ลี้ภัยที่ชัดเจน ที่ผ่านมามากหลายสิบปี รัฐบาลแต่ละยุคสมัยใช้กฎหมาย มาตรการ และนโยบายในการดำเนินงานต่าง ๆ ในประเด็นที่ใกล้เคียงกัน มาแก้ไขปัญหาคนกลุ่มนี้ อาทิ ใช้พระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ.2522 เป็นบรรทัดฐานในการคัดกรองผู้ลี้ภัยในเขตเมืองทุกคน ในการจะเข้า-ออก หรือ

อาศัยอยู่ในประเทศ (เผชิญวิชัย แซนดี, 2557) ซึ่งในความเป็นจริงแล้วข้อกฎหมายดังกล่าว ไม่สามารถนำมาใช้กับสถานการณ์ของผู้หนีภัยประหัตประหารและไม่สามารถเดินทางกลับประเทศต้นทางได้

รวมทั้งแม้ว่า ที่ผ่านมาประเทศไทยจะมีมาตรการยกเว้นการจับกุมเด็กอายุต่ำกว่า 18 ปี บริบูรณ์ที่อาศัยอยู่ในประเทศอย่างผิดกฎหมาย และมีนโยบายทางการศึกษาที่เปิดกว้างให้เด็กกลุ่มนี้สามารถเข้าศึกษาในโรงเรียนไทยได้ แต่ด้วยการไม่มีแนวทางในการบริหารจัดการเด็กผู้ลี้ภัยในด้านอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง อาทิ การประสานความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับผู้ปกครองและชุมชนผู้ลี้ภัย หรือการติดตามเด็กในกรณีที่ขาดเรียนเป็นเวลานานหรือออกจากโรงเรียนกลางคัน เป็นต้น ส่งผลให้การดำเนินงานของโรงเรียนเป็นไปอย่างยากลำบาก รวมทั้งทำให้บุคลากรทางการศึกษามีความกังวลต่อความปลอดภัยและความมั่นคงของชาติ

“ประเทศไทยควรตรวจสอบหรือว่าทำอะไรให้มันถูกต้องกฎหมาย เพราะรู้สึกว่าเขามาอยู่เยอะ จากแต่ก่อนแถว...ไม่มีคนปากีสถานเยอะขนาดนี้ แล้วหลัง ๆ 4-5 ปีที่ผ่านมา มันก็มีจำนวนเยอะขึ้น เราก็ไม่รู้ว่าเขามาอย่างไรกัน ก็อยากให้ช่วยตรวจสอบก่อนที่จะส่งมาที่โรงเรียนหรือเขตนี้”

สัมภาษณ์ครูผู้สอนคนที่ 1 ในโรงเรียนกรณีศึกษาที่ 2 (วันที่ 6 สิงหาคม 2562)

“ถ้าจะบอกว่า ไม่ให้รับพวกเขาเลยมันก็ทำไม่ได้อีกเพราะเขาลี้ภัยมา แต่ถ้ารับมาแล้วก็ต้องคุ้มครองเขาและติดตามดูแลเขา เหมือนมีกฎหมายที่บอกว่า ทำกับคนปากีสถานกลุ่มนี้ยังไง แล้วถ้าเขาสร้างความเดือดร้อน เราก็ต้องวางแผนว่าจะแก้ปัญหาตรงนี้ยังไงเพื่อไม่ให้ไปเป็นภัยต่อสังคม”

สัมภาษณ์ครูผู้สอนคนที่ 2 ในโรงเรียนกรณีศึกษาที่ 2 (วันที่ 6 สิงหาคม 2562)

ในประเด็นเรื่องการบริหารจัดการเด็กผู้ลี้ภัยในด้านอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง แม้ว่าจะมีการระบุไว้อย่างชัดเจนในข้อที่ 4 ของระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 5 กรกฎาคม พ.ศ.2548 ว่าด้วยการจัดการศึกษาแก่บุคคลที่ไม่มีหลักฐานทะเบียนราษฎรหรือไม่มีสัญชาติไทย ความว่า “...ให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของเด็ก เช่น กระทรวงมหาดไทย กรุงเทพมหานคร กระทรวงกลาโหม สำนักงานตำรวจแห่งชาติ กระทรวงวัฒนธรรม กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา กระทรวงคมนาคม กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และสภากาชาด รับไปพิจารณาดำเนินการออกระเบียบให้สอดคล้องกับระเบียบของกระทรวงศึกษาธิการด้วย ” (กระทรวงศึกษาธิการ, 2555) แต่ในภาคปฏิบัติยังคงต้องเผชิญกับปัญหาในเรื่องของการวางแผนการดำเนินงานของแต่ละภาคส่วนให้สอดคล้องกันอย่างเป็นระบบ

4.3.3 ความคิดเห็นต่อสิทธิทางการศึกษาของเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมืองในประเทศไทย

บุคลากรในโรงเรียนกรณีศึกษาต่างมองว่า สิทธิทางการศึกษาเป็นสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน ที่เด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมืองทุกคนพึงจะได้รับโดยไม่มีข้อจำกัดเรื่องเชื้อชาติ สัญชาติ หรือสถานะทางกฎหมาย ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายการศึกษาเพื่อปวงชนของประเทศไทย ที่เปิดโอกาสให้เด็กที่ไม่มีหลักฐานทางทะเบียนราษฎรหรือไม่มีสัญชาติไทย สามารถเข้าศึกษาในโรงเรียนไทยมานานับทศวรรษ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2554) ซึ่งนอกจากจะเป็นสิทธิที่พวกเขาพึงจะได้รับ ยังเป็นการให้เครื่องมือในการพัฒนาตนเองแก่เด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมือง ซึ่งจะช่วยให้พวกเขาและครอบครัวสามารถใช้ชีวิตประจำวันระหว่างอยู่ในประเทศไทยได้อย่างมีความสุข รวมทั้งมีความรู้และทักษะที่สามารถนำไปต่อยอดการทำงานในอนาคตได้

“คิดว่าดีนะ ก็เหมือนกับว่า ตามหลักกฎหมายแล้วเราก็ต้องให้ความเสมอภาคกับเด็ก เด็กก็ต้องมีโอกาสได้เข้าเรียน ในเมื่อเขาเข้ามาแล้วเราก็ต้องดูแลเขาให้เหมือนกับเด็กของประเทศไทย เด็กของเราคนหนึ่ง”

สัมภาษณ์ครูผู้สอนคนที่ 2 ในโรงเรียนกรณีศึกษาที่ 2 (วันที่ 6 สิงหาคม 2562)

“เห็นตั้งแต่เมื่อ 4-5 ปีที่แล้วที่มีนักเรียนกลุ่มนี้เข้า ก็คิดว่าเป็นการสร้างโอกาสที่ดีที่เด็กไทยของเราจะได้เรียนรู้วัฒนธรรมหรือว่าความเป็นอยู่นิสัยใจคอของเพื่อนอีกชาติหนึ่งค่ะ”

สัมภาษณ์ครูผู้สอนคนที่ 1 ในโรงเรียนกรณีศึกษาที่ 2 (วันที่ 6 สิงหาคม 2562)

“พ่อแม่ของเขาอาจจะไม่ได้มีโอกาสมานั่งเรียน แต่เมื่อเขาถูกส่งมาก็จะต้องเป็นตัวแทนของครอบครัวที่จะต้องนำความรู้เหล่านี้ไปดูแลครอบครัวในบ้านของเขาต่อไป ไม่ให้เกิดการถูกหลอกลวง ไม่ให้เกิดการดำเนินการที่ผิดทำนองคลองทำ ผิดไปจากคุณธรรมจริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ของคนไทย แล้วก็สามารถเป็นส่วนหนึ่งของสมาชิกภาพของคนไทยต่อไปครับ”

สัมภาษณ์ครูผู้สอนในโรงเรียนกรณีศึกษาที่ 1 (วันที่ 18 กรกฎาคม 2562)

ทั้งนี้ แม้ว่าในปัจจุบันเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมืองจะได้รับสิทธิทางการศึกษาที่มากขึ้น แต่อย่างไรก็ตาม ก็ยังคงต้องเผชิญกับอุปสรรคในหลาย ๆ ด้าน โดยเฉพาะอุปสรรคจากทัศนคติของบุคลากรทางการศึกษาและทักษะในการสื่อสารภาษาไทยของเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมือง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Broadhead (2012) ที่ระบุว่า แม้ผู้ลี้ภัยและผู้ขอลี้ภัยในวัยเรียนส่วนใหญ่จะเข้าถึงโอกาสทางการศึกษามากขึ้น และกลยุทธ์ในปัจจุบันที่เปิดโอกาสให้เด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมืองเข้ารับการศึกษานี้

รัฐบาลของไทยก็ยังเป็นตัวเลือกที่ดีที่สุดกับสถานการณ์ในปัจจุบัน ถึงแม้จะมีอุปสรรคทางภาษา ซึ่งทำให้เกิดช่องว่างทางการศึกษาและระบบการเรียนรู้อันของเด็กเหล่านี้

“ให้การศึกษาที่เป็นเรื่องที่ดี แต่ต้องหาโรงเรียนที่เหมาะสมกับเขาเพราะที่นี้เกิดปัญหาในหลาย ๆ อย่าง ทางโรงเรียนจะรับเด็กพวกนี้ก็ต้องเมื่อผ่านเงื่อนไขที่กำหนด คือ ต้องพูดหรือสื่อสารภาษาไทยพอได้ ถ้าเด็กคนไหนมีพฤติกรรมไม่โอเคก็ส่งกลับ”

สัมภาษณ์ผู้อำนวยการโรงเรียนกรณีศึกษาที่ 2 (วันที่ 6 สิงหาคม 2562)

4.3.4 ความคิดเห็นต่อการมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกันภายในโรงเรียน

จากการสัมภาษณ์บุคลากรทางการศึกษา การสนทนากลุ่มเด็กไทยและกลุ่มเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมือง ตลอดจนการสังเกตการจัดการเรียนการสอนและสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนกรณีศึกษา พบว่า ข้อมูลทุกส่วนมีความสอดคล้องกัน ซึ่งชี้ให้เห็นว่า การมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกันของบุคคลหลายฝ่ายภายในโรงเรียนเป็นไปได้ในทิศทางที่ดี โดยมีรายละเอียด ดังนี้

(1) การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูและเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมือง

ครูผู้สอนส่วนใหญ่ปฏิบัติต่อเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมืองไม่ต่างจากเด็กไทย โดยไม่มีการเลือกปฏิบัติหรือให้ความสำคัญกับเด็กกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเป็นพิเศษ หากเด็กผู้ลี้ภัยปฏิบัติตัวดีก็จะได้รับคำชมเชยและถูกมอบหมายให้รับผิดชอบงานหรือหน้าที่บางอย่างในห้องเรียน เช่น การเป็นหัวหน้าห้องหรือรับผิดชอบตามการบ้านจากเพื่อน ๆ มาส่งครู เป็นต้น แต่หากกระทำความผิดก็จะถูกว่ากล่าวตักเตือนเช่นเดียวกันกับเด็กไทย แต่ทั้งนี้ทั้งนั้น ยังพบว่า มีครูผู้สอนบางท่านที่มีอคติต่อเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมือง ทำให้เด็กผู้ลี้ภัยบางกลุ่มหรือบางคนรู้สึกว่าตนเองแปลกแยกและถูกเลือกปฏิบัติ

“ไม่มีปัญหาอะ เขาค่อนข้างช่วยเหลือครูดี มีบุคลิกเป็นผู้นำ ดูแลเพื่อนในห้อง เนื่องจากว่าเขาเป็นเด็กโต”

สัมภาษณ์ครูผู้สอนคนที่ 1 ในโรงเรียนกรณีศึกษาที่ 2 (วันที่ 6 สิงหาคม 2562)

“บางคนก็แก๊งเพื่อน ชวนกันแก๊งเพื่อน ชวนกันออกนอกกลุ่มนอกรวมก็มี เหมือนเด็กไทยที่มีทั้งดีและไม่ดี ครูก็ต้องควบคุมให้ได้ คุบบ้าง อบรมบ้าง เขาก็เชื่อฟังนะ ไม่ถึงกับว่าออกไปเลย ก็ยังอยู่ในความเคารพของเรา”

สัมภาษณ์ครูผู้สอนคนที่ 2 ในโรงเรียนกรณีศึกษาที่ 2 (วันที่ 6 สิงหาคม 2562)

ภาพที่ 7 บรรยากาศในชั้นเรียนของการเรียนของการเรียนร่วมกันระหว่าง
เด็กผู้ลี้ภัยชาวปากีสถานและเด็กไทยในโรงเรียนกรณีศึกษาที่ 2
ที่มา: อัญชลี ศรีชมภู (ผู้วิจัย)

“เราจะจัดกิจกรรมเด็กไทยกับเด็กผู้ลี้ภัยเวียดนามที่เหมือนกันหมด ไม่มีการแยก
อย่างเช่นเรามีค่ายพุทธบุตรเพราะโรงเรียนเราเป็นวิถีพุทธ เราก็มักจะบอกเขาว่า ทำอะไรไม่ได้ที่มันผิด
หลักศาสนาก็ไม่ต้องทำ อย่างนั่งสมาธิมันทำได้เราก็ให้เขานั่ง ถ้าสวดมนต์ไหว้พระเขาก็นั่งเฉย ๆ เรา
จะให้เขานั่งท้ายและนั่งอย่างสงบ”

สัมภาษณ์ครูผู้สอนคนที่ 2 ในโรงเรียนกรณีศึกษาที่ 3 (วันที่ 19 กันยายน 2562)

“ครูส่วนใหญ่ใจดี สอนสนุก แต่บางคนก็ไม่ดี”

สนทนากลุ่มเด็กผู้ลี้ภัยในโรงเรียนกรณีศึกษาที่ 2 (วันที่ 6 สิงหาคม 2562)

“ไม่ชอบวิชาดนตรีเพราะครูแกเลี้ยงเด็กต่างชาติ ถ้ามีคนคุยในห้อง ครูก็บอกว่า เด็ก
ต่างชาติคุย แล้วก็เตะทุกครั้งเลย แต่พวกเราไม่ได้คุย ในห้องทุกคนขำ นอกนั้นก็ชอบหมดเลย ครูใจดี
มากเลย”

สนทนากลุ่มเด็กผู้ลี้ภัยในโรงเรียนกรณีศึกษาที่ 1 (วันที่ 18 กรกฎาคม 2562)

(2) การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างเด็กผู้ลี้ภัย ๆ และเด็กไทย

จากการแยกสนทนากลุ่มระหว่างกลุ่มเด็กไทยและกลุ่มเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมือง พบว่า เด็ก
ทั้ง 2 กลุ่มให้ข้อมูลในประเด็นเรื่องการมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกัน เป็นไปในทิศทางเดียวกัน คือ มี

ความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันและต่างฝ่ายต่างช่วยเหลือเกื้อกูลกัน โดยเด็กไทยไม่รู้สึกว่า ตนเองมีความเป็นใหญ่หรือเหนือกว่าเพื่อนผู้ลี้ภัย ๖ ในขณะที่เด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมืองก็ไม่รู้สึกว่าแปลกแยกหรือด้อยต่ำกว่าเพื่อนคนไทย

“เวลาไม่เข้าใจการบ้าน เพื่อนก็มาช่วยสอน เราช่วยภาษาอังกฤษ แล้วเพื่อนเขาก็ช่วยภาษาไทย”

สนทนากลุ่มเด็กผู้ลี้ภัยในโรงเรียนกรณีศึกษาที่ 1 (วันที่ 18 กรกฎาคม 2562)

ภาพที่ 8 การสนทนากลุ่มเด็กผู้ลี้ภัยสัญชาติเวียดนามและสัญชาติอื่น ๆ ในโรงเรียนกรณีศึกษาที่ 3
ที่มา: อัญชลี ศรีชมภู (ผู้วิจัย)

“ไม่ค่อยทะเลาะกัน แต่บางครั้งก็มีบ้าง เถียงกันแบบว่า คำนี้อ่านว่าไร บางทีเขาออกสำเนียงผิด เราก็บอกว่า ไม่ใช่ ๖ ให้ออกใหม่ เขาก็บอกว่าได้เท่านี้ละ มันก็แบบว่า ไม่ได้ทะเลาะกันเรื่องใหญ่”

สนทนากลุ่มเด็กไทยในโรงเรียนกรณีศึกษาที่ 2 (วันที่ 6 สิงหาคม 2562)

“(นักเรียนชอบไหมที่เพื่อนเขามาเรียนกับเรา) ชอบค่ะ/ชอบครับ เหมือนกับว่าได้ฝึกภาษากับเพื่อนไปในตัวด้วยค่ะ แล้วก็จะได้สอนเขาพูดภาษาไทยด้วย เพราะบางครั้งเขาก็ไม่รู้ว่ภาษาไทยคำนี้อ่านว่าอะไร เราก็บอกว่าช่วยกันและกัน”

สนทนากลุ่มเด็กไทยในโรงเรียนกรณีศึกษาที่ 3 (วันที่ 19 กันยายน 2562)

“ถ้าเป็นมัธยมมันจะไม่มีปัญหา แต่ในส่วนของประถมอันนี้ก็ไม่ทราบเหมือนกัน แต่เท่าที่ดูเขาก็สามารถเข้ากับเด็กไทยได้นะคะ บุคลิกของเขาค่อนข้างจะมีความรับผิดชอบ ชยัน ชยันกว่าเด็กไทยเยอะ”

สัมภาษณ์ครูคนที่ 2 ในโรงเรียนกรณีศึกษาที่ 3 (วันที่ 19 กันยายน 2562)

(3) การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนและผู้ปกครองเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมือง

จากการที่เด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมืองเข้ามาศึกษาในโรงเรียนผ่านการประสานงานจากศูนย์ช่วยเหลือผู้ลี้ภัยกรุงเทพ ฯ ที่เป็นเสมือนผู้ปกครองของเด็กกลุ่มนี้ทุกคน จึงทำให้โรงเรียนกรณีศึกษาเกือบทั้งหมดไม่เคยพบเจอหรือพูดคุยกับพ่อแม่ของพวกเขา ทั้งนี้ สาเหตุที่พ่อแม่ของเด็กต้องมอบหมายหน้าที่การประสานงานกับทางโรงเรียนให้กับศูนย์ช่วยเหลือผู้ลี้ภัยกรุงเทพ ฯ เนื่องจากกังวลเรื่องสถานะทางกฎหมายของตนเองที่เสี่ยงต่อการถูกจับกุม ซึ่งไม่เหมือนกันกับกรณีของเด็กผู้ลี้ภัยฯ ที่กฎหมายไทยมีความยืดหยุ่น ไม่จับกุมเด็กที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปีแม้จะมีสถานะทางกฎหมายอย่างไรก็ตาม

“ในส่วนของเด็ก BRC เราได้รับการประสานข้อมูลจากทางเจ้าหน้าที่ของ BRC โดยเฉพาะ ในส่วนของผู้ปกครองรายคนเนี่ย เราได้มีโอกาสในการปฏิสัมพันธ์กับทางผู้ปกครองค่อนข้างน้อยหรืออาจจะไม่มีโอกาสได้รู้จักเลย ผู้ปกครองไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในส่วนของกระบวนการบริหารจัดการและการส่งเสริมการจัดการศึกษาของโรงเรียนเลยนะครับ แต่ว่าเวลาที่เกิดปัญหา ข้อสงสัย การประสานงานข้อมูลข่าวสารพวกนี้จะถูกดำเนินการผ่านทางเจ้าหน้าที่ของ BRC ทั้งหมดครับ”

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
สัมภาษณ์ครูผู้สอนคนในโรงเรียนกรณีศึกษาที่ 1 (วันที่ 18 กรกฎาคม 2562)

ในขณะที่โรงเรียนกรณีศึกษาที่ 3 เป็นเพียงโรงเรียนเดียวที่ให้ข้อมูลว่า ทางโรงเรียนมีปฏิสัมพันธ์โดยตรงกับพ่อแม่ของเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมือง รวมถึงเคยไปเยี่ยมบ้านของเด็กนักเรียนเหล่านี้ ซึ่งทำให้เข้าใจถึงสถานการณ์ที่ครอบครัวของเด็กผู้ลี้ภัย ฯ กำลังเผชิญอยู่มากขึ้น

“ที่เคยไปเยี่ยมเขาที่บ้าน เขาจะอยู่กัน 2-3 ครอบครัวต่อ 1 ห้อง เพราะค่าเช่ามันต่ำ พ่อบ้านก็จะออกไปหางานทำ งานที่พวกเขาทำจะต้องไม่แสดงตัว ก็คือไปแอบทำ เพราะทางหน่วยงานไม่ให้ทำ ไม่ให้ไปไหน แต่เขาบอกเขาอยู่ไม่ได้ เขาต้องออกไปหาตัง ไปหาเงินบ้าง”

สัมภาษณ์รองผู้อำนวยการคนที่ 1 ในโรงเรียนกรณีศึกษาที่ 3 (วันที่ 19 กันยายน 2562)

จากความคิดเห็นของบุคลากรทางการศึกษาต่อประเด็นต่าง ๆ ข้างต้น สะท้อนให้เห็นว่า การดำเนินงานจำเป็นที่จะต้องมีการประชุมหารือและอบรมให้ความรู้ เกี่ยวกับสถานการณ์ผู้ลี้ภัยและเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมือง และแนวทางการจัดการศึกษาสำหรับเด็กผู้ลี้ภัยในโรงเรียนไทยแก่บุคคลหลายฝ่ายที่เกี่ยวข้องอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับผลงานการวิจัยเรื่อง “อนาคตที่ถูกลืมของเด็กผู้ลี้ภัย” โดยองค์กรช่วยเหลือเด็ก ประจำประเทศไทย ที่ได้ให้ข้อเสนอแนะไว้ว่า ต้องการให้ภาครัฐมีการจัดอบรมและพัฒนาศักยภาพของครูและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ทั้งเจ้าหน้าที่ของโรงเรียน ตำรวจตรวจคนเข้าเมือง ตำรวจท่องเที่ยว ตำรวจทั่วไป ผู้ทำงานให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ลี้ภัย และประชาชนทั่วไป ให้เข้าใจถึงสิทธิของเด็กและการปฏิบัติต่อเด็กผู้ลี้ภัย (Save the Children, 2018)

ตอนที่ 4.4 รูปแบบการจัดการศึกษาที่เหมาะสมสำหรับเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมืองในโรงเรียนไทย

จากมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 5 กรกฎาคม พ.ศ.2548 ว่าด้วยแนวปฏิบัติการจัดการศึกษาแก่บุคคลที่ไม่มีหลักฐานทะเบียนราษฎรหรือไม่มีสัญชาติไทย ข้อที่ 4 ความว่า ให้กระทรวงศึกษาธิการจัดการศึกษาในรูปแบบที่เหมาะสมแก่เด็กและเยาวชนที่หนีภัยจากการสู้รบ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต และการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ ระเบียบดังกล่าวนี้ถือเป็นรูปธรรมของนโยบายด้านความมั่นคงของมนุษย์ที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์การจัดการปัญหาสถานะและสิทธิของบุคคลตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 18 มกราคม พ.ศ.2548 มาสู่การพิจารณาแนวทางการจัดการเรียนการสอนตามความต้องการทางการศึกษาและสภาพปัญหาของเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมือง ผ่านมุมมองของบุคลากรทางการศึกษาและบุคคลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งผู้วิจัยได้สรุปและขอเสนอแนวทางการจัดการศึกษาที่เหมาะสมใน 3 รูปแบบ ดังนี้

4.4.1 รูปแบบที่ 1 การจัดห้องเรียนพิเศษสำหรับเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมือง

การจัดห้องเรียนพิเศษสำหรับเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมือง เพื่อเน้นการศึกษาที่เหมาะสมกับบริบทสภาพแวดล้อมของเด็กกลุ่มนี้ คือ สื่อสารด้วยภาษาอังกฤษเป็นหลัก เนื่องจากว่าเมื่อต้องเดินทางไปยังประเทศผู้รับปลายทางจะได้สื่อสารภาษาอังกฤษได้อย่างคล่องแคล่ว และเข้าใจเนื้อหาในวิชาหลัก ๆ เป็นภาษาอังกฤษได้ ในขณะที่วิชาอื่น ๆ ก็สามารถเรียนร่วมกับเด็กไทยได้เช่นเดิม เช่น วิชาพลศึกษา ศิลปะ คอมพิวเตอร์ เป็นต้น ซึ่งก็สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของประเทศไทยในการแก้ไขปัญหาผู้ลี้ภัยในเขตเมืองที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อเป็นประเทศทางผ่านเท่านั้น และการรู้ภาษาไทยเพื่อให้เข้าใจในวัฒนธรรมและใช้สื่อสารในชีวิตประจำวันก็เพียงพอแล้ว และสอดคล้องกับแนวทางของ UNHCR ที่ระบุว่า หากเด็กผู้ลี้ภัยได้เรียนรู้ด้วยภาษาแม่ จะช่วยให้พวกเขาเรียนรู้ได้ดีขึ้นและเร็วขึ้น และแนะนำให้ใช้ภาษาแม่ในการสอนเป็นหลัก โดยเฉพาะในช่วงเริ่มต้นที่เด็กมีโอกาสดูแลเข้ามาเรียนร่วมในโรงเรียนท้องถิ่นหรือการตั้งถิ่นฐานใหม่ โดยการเรียนรู้ภาษาที่สองก็สามารถนำมาเริ่มต้นเรียนรู้ได้

อย่างค่อยเป็นค่อยไป (UNHCR, 1994) แต่เมื่อพิจารณาแล้วจะพบว่า ปัญหาที่โรงเรียนต้องเผชิญหากจัดการศึกษาในรูปแบบนี้ คือ การขาดแคลนงบประมาณ สถานที่ และบุคลากรที่จะมาให้การศึกษแก่เด็กกลุ่มนี้ในห้องเรียนพิเศษ ทั้งยังอาจสร้างความรู้สึกละเลยและเหลื่อมล้ำให้กับเด็กไทย เมื่อพวกเขาารู้สึกว่า ผู้ลี้ภัยกลุ่มนี้ได้สิทธิประโยชน์ที่มากกว่าตน รวมไปถึงอาจก่อให้เกิดการเรียกร้องในลักษณะเดียวกันนี้จากเด็กที่ไม่มีสัญชาติไทยกลุ่มอื่น ๆ

“เราไม่สามารถตอบโจทย์ในเรื่องของกระบวนการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กกลุ่มนี้ได้โดยตรง เพราะเรายังคงต้องดูแลนักเรียนในหลักสูตรปกติ และเราก็ไม่มีคุณครูหรือบุคลากรที่มากพอที่จะสามารถเปิดห้องเรียนพิเศษ ให้กับเด็กกลุ่มนี้ได้แน่ครับ แต่เคยมีการพูดคุยระหว่างทางโรงเรียนกับทาง BRC ว่า เราอยากจะให้มีห้องเรียนนวัตกรรมเกิดขึ้น มีห้องเรียนแห่งความร่วมมือระหว่างโรงเรียนวิชาการกับทาง BRC ที่ตั้งใจจะทำให้เป็นห้องเรียนเฉพาะเด็กกลุ่มนี้ แต่ว่าเราอาจจะต้องขอความร่วมมือในเรื่องของงบประมาณ ค่าใช้จ่าย รวมถึงบุคลากรที่จะต้องมาซัพพอร์ตให้กับเรานะครับ การพูดคุยเกิดขึ้นแต่ยังไม่เข้าสู่การดำเนินการ เพราะทาง BRC ก็มีข้อจำกัดของเขาเองในหลาย ๆ เรื่อง เพราะฉะนั้นสิ่งที่เรายังคงเป็นอยู่ในทุก ๆ วันนี้นะ”

สัมภาษณ์ครูผู้สอนในโรงเรียนกรณีศึกษาที่ 1 (วันที่ 18 กรกฎาคม 2562)

4.4.2 รูปแบบที่ 2 การจัดตั้งโรงเรียนสำหรับเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมืองโดยเฉพาะ

การจัดตั้งโรงเรียนที่ได้รับการรับรองจากกระทรวงศึกษาธิการสำหรับเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมือง โดยเฉพาะ ให้สามารถใช้หลักสูตรการศึกษาแบบนานาชาติหรือหลักสูตรการศึกษาที่มีความเหมาะสมกับบริบทของพวกเขา ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางของ UNHCR ที่ระบุว่า หากมีความเป็นไปได้ว่าเด็กผู้ลี้ภัยมีโอกาสที่จะกลับประเทศต้นทางโดยสมัครใจ โรงเรียนที่ให้การศึกษแก่เด็กผู้ลี้ภัยควรปฏิบัติตามหลักสูตรของประเทศต้นทางเพื่ออำนวยความสะดวกในการกลับคืนสู่สังคม รวมทั้งการศึกษาที่จัดให้ นั้นมีความสัมพันธ์กับความต้องการและสถานการณ์เฉพาะของเด็กผู้ลี้ภัย ควรเสริมสร้างอัตลักษณ์ส่วนบุคคลและวัฒนธรรม และส่งเสริมความมั่นคงทางจิตสังคม และการพัฒนาของเด็ก ครอบครัว และชุมชนของพวกเขา (UNHCR, 1994) ทั้งนี้ก็เพื่อเป็นอีกทางเลือกหนึ่งให้กับสังคมไทย ในการแก้ไขปัญหาโรงเรียนไทย ที่ต้องใช้ภาษาไทยในการสื่อสารเป็นหลัก และต้องรับภาระการสอนทั้งเด็กไทย และเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมืองไปพร้อม ๆ กัน ซึ่งทำให้ครูไม่สามารถจัดการเรียนการสอนได้อย่างเต็มที่ หรือต้องมีหน้าที่มากขึ้นในการจัดเรียนซ่อมเสริมให้กับเด็กกลุ่มนี้

“นอกจากอุปสรรคเรื่องภาษา เด็ก ๆ ผู้ลี้ภัยมีความตั้งใจที่จะเดินทางไปประเทศที่ 3 คงจะดีกว่าถ้าหากให้เด็ก ๆ เหล่านี้ได้เรียนภาษาอังกฤษเป็นหลัก เพราะสามารถเอาไปใช้ในอนาคตได้ และ

คิดว่าการเรียนภาษาไทยจะดีสำหรับเด็กกลุ่มนี้ในกรณีที่เรียนเพื่อเป็นภาษาที่ 3” (แปลมาจากภาษาอังกฤษ)

สัมภาษณ์เด็กผู้ลี้ภัยชาวปากีสถานที่ออกจากโรงเรียนไทย (วันที่ 10 ตุลาคม 2562)

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าปัจจุบันจะไม่มีโรงเรียนสำหรับเด็กกลุ่มนี้โดยเฉพาะ แต่จากการสัมภาษณ์เด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมืองที่ออกจากโรงเรียนไทยและครอบครัว และอดีตเจ้าหน้าที่ทางการศึกษาในศูนย์ช่วยเหลือผู้ลี้ภัยกรุงเทพฯ พบว่า มีเด็กผู้ลี้ภัยหลายคนที่ออกจากโรงเรียนไทยและได้ไปเข้าศึกษาต่อในโรงเรียนนานาชาติหรือโรงเรียนเอกชนที่จัดตั้งโดยองค์กรทางศาสนาหลายแห่งในเขตกรุงเทพมหานคร ที่ได้รับการรับรองจากกระทรวงศึกษาธิการ โดยจะมีลักษณะเป็นโรงเรียนที่เก็บค่าเล่าเรียนไม่สูงเท่าโรงเรียนเอกชนหรือโรงเรียนนานาชาติทั่วไป รวมทั้งมีทุนการศึกษาสำหรับเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมืองโดยเฉพาะ ซึ่งสามารถตอบโจทยความต้องการทางการศึกษาของพวกเขาได้ แต่อย่างไรก็ตาม เมื่อระยะเวลาผ่านไปช่วงหนึ่งเด็กผู้ลี้ภัย ๆ หลายคน que เข้าศึกษาในรูปแบบนี้ก็ต้องออกจากโรงเรียน เนื่องจากครอบครัวไม่สามารถจ่ายค่าใช้จายส่วนต่างอื่น ๆ ที่นอกเหนือจากการช่วยเหลือของทางโรงเรียนและทางศูนย์ช่วยเหลือผู้ลี้ภัยกรุงเทพฯ ได้

“ก่อนหน้านี้มีเด็กผู้ลี้ภัย ๆ หลายคนไปเข้าเรียนโรงเรียนนานาชาติ..... ซึ่งจะเก็บค่าเรียนต่อคนเดือนละ 4,000 บาท แต่ตอนนี้มีเด็กผู้ลี้ภัย ๆ เรียนอยู่ที่นั่นน้อยลงเพราะไม่มีเงินจ่ายค่าเรียน” (แปลมาจากภาษาอังกฤษ)

สัมภาษณ์เด็กผู้ลี้ภัยชาวปากีสถานที่ออกจากโรงเรียนไทย (วันที่ 10 ตุลาคม 2562)

“เด็กผู้ลี้ภัยบางส่วนตัดสินใจลาออกจากโรงเรียนไทย แล้วไปเข้าเรียนโรงเรียนที่สอนด้วยภาษาอังกฤษเป็นหลัก แต่ค่าใช้จายไม่สูงเท่ากับโรงเรียนนานาชาติ เพราะได้รับการสนับสนุนจากองค์กรศาสนา เช่น โรงเรียน..... ที่เก็บค่าเล่าเรียนเทอมละ 4,000 บาท”

สัมภาษณ์อดีตเจ้าหน้าที่ทางการศึกษาในศูนย์ช่วยเหลือผู้ลี้ภัยกรุงเทพฯ (วันที่ 14 มกราคม 2563)

4.4.3 รูปแบบที่ 3 การจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนไทยตามปกติ แต่ส่งเสริมการจัดตั้งหรือพัฒนาศูนย์การเรียนที่มีอยู่เดิมให้มีประสิทธิภาพและมีมาตรฐานเดียวกัน

การจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนไทยตามปกติ แต่ประสานความร่วมมือไปยังหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดตั้งศูนย์การเรียนสำหรับเด็กที่ไม่มีสัญชาติไทย ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม รวมถึงกลุ่มต่าง ๆ ทางสังคมที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้จัดตั้งหรือพัฒนาศูนย์การเรียนในชุมชนที่มีอยู่เดิม นอกเหนือจากศูนย์ช่วยเหลือผู้ลี้ภัยกรุงเทพฯ ๆ ให้สามารถจัดการเรียนการสอนเพื่อปรับพื้น

ฐานความรู้และทักษะทางภาษาไทยที่จำเป็นอย่างเพียงพอให้กับเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมือง ก่อนที่จะส่งพวกเขาเข้ารับการศึกษาคือในโรงเรียนไทย เพื่อลดภาระของศูนย์ช่วยเหลือผู้ลี้ภัยกรุงเทพ ฯ และมีเวลาให้เด็กกลุ่มนี้ได้ปรับตัวเข้ากับสังคมไทยก่อนเข้าสู่ระบบโรงเรียนมากขึ้น หรืออาจจะต่อยอดมากกว่านั้น คือ ทำการสอนภาษาไทยในศูนย์การเรียนรู้ชุมชนไปพร้อม ๆ กันภายหลังจากที่เด็กกลุ่มนี้เข้ารับการศึกษาคือในโรงเรียนไทยแล้วเพื่อให้มีทักษะที่ดีมากยิ่งขึ้น โดยศูนย์เหล่านี้จะต้องอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของภาครัฐให้มีมาตรฐานทางการศึกษาเดียวกัน

ทั้งนี้ แนวทางดังกล่าวสามารถแก้ไขปัญหาที่โรงเรียนไทยต้องเผชิญมาโดยตลอด ทั้งเรื่องเด็กไม่มีพื้นฐานความรู้ที่เพียงพอ ปัญหาการเรียนร่วมกันระหว่างเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมืองและเด็กไทย ปัญหาในเรื่องการจัดการเรียนการสอนของครู อย่างไรก็ตาม แม้ว่ารูปแบบการจัดการเรียนการสอนสำหรับเด็กผู้ลี้ภัยในโรงเรียนไทยในรูปแบบนี้จะมีเหมาะสมและเป็นไปได้มากที่สุด แต่ก็ยังคงต้องเผชิญกับความท้าทายในเรื่องการประสานความร่วมมือของหลายหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะเรื่องงบประมาณในการดำเนินงาน

บทที่ 5

อภิปรายผล

5.1 สภาพปัญหาและข้อท้าทายในการจัดการศึกษาสำหรับเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมืองในโรงเรียนไทย

จากการศึกษา พบว่า สภาพการจัดการศึกษาสำหรับเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมืองในโรงเรียนไทย ใช้รูปแบบเดียวกันกับการจัดการศึกษาสำหรับเด็กไทยทุกประการ เนื่องจากสัดส่วนของเด็กผู้ลี้ภัย ๗ เมื่อเทียบกับสัดส่วนของเด็กไทยในโรงเรียนถือว่ามีน้อยมาก การจัดการเรียนการสอนโดยให้เด็กกลุ่มนี้เข้าไปเรียนร่วมกับเด็กไทยในห้องเรียนปกติและใช้ภาษาไทยในการสื่อสารเป็นหลัก จึงถูกมองว่าง่ายและสะดวกต่อการบริหารจัดการของโรงเรียน ตลอดจนช่วยให้เขาเหล่านั้นสามารถเรียนรู้ภาษาไทยได้เร็วขึ้นและสามารถนำความรู้ที่ได้ไปใช้ในสื่อสารในชีวิตประจำวันระหว่างที่พักอาศัยอยู่ในประเทศไทยเป็นการชั่วคราวได้

อย่างไรก็ตาม แนวทางการจัดการศึกษาสำหรับเด็กผู้ลี้ภัย ๗ ในโรงเรียนไทยในปัจจุบัน ยังคงต้องเผชิญกับข้อท้าทายหลายประการ ซึ่งเกิดจากความคลุมเครือในนโยบายการจัดการผู้ลี้ภัยและเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมือง ที่ส่งผลกระทบต่อกระบวนการนำนโยบายทางการศึกษามาปฏิบัติใช้ให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด ทั้งยังส่งผลกระทบต่อการศึกษาของเด็กผู้ลี้ภัย ๗ และต่อการดำเนินงานของโรงเรียนไทย โดยมีรายละเอียด ดังนี้

5.1.1 ข้อท้าทายด้านทักษะทางภาษาไทย เด็กกลุ่มนี้ถูกบังคับให้ต้องสื่อสารภาษาไทยเบื้องต้นให้ได้ในระยะเวลาอันสั้น เนื่องจากปัจจัยข้อนี้เป็นเกณฑ์ที่สำคัญในการคัดเลือกเพื่อเข้าศึกษาในโรงเรียนไทย ซึ่งแม้ว่าเด็กกลุ่มนี้จะได้รับการปูพื้นฐานความรู้ทางวิชาการต่าง ๆ รวมทั้งทักษะด้านภาษาไทยมาจากศูนย์ช่วยเหลือผู้ลี้ภัยกรุงเทพฯ ๗ แต่ด้วยระยะเวลาเรียนที่สั้นจึงยังไม่เพียงพอสำหรับการศึกษาต่อในโรงเรียนไทย ทำให้ต้องเข้าเรียนในระดับชั้นที่ต่ำกว่าเกณฑ์อายุจริง

5.1.2 ข้อท้าทายด้านความแตกต่างของช่วงวัย เป็นปัญหาที่ต่อเนื่องมาจากการที่เด็กได้เริ่มต้นเรียนในระดับชั้นที่ต่ำกว่าเกณฑ์อายุจริง ทำให้ให้เด็กขาดแรงจูงใจในการเรียนรู้ รวมถึงไม่สามารถเรียนร่วมกับเพื่อน ๆ คนอื่น ๆ ในห้องเรียนได้ ท้ายที่สุดเมื่อเด็กเรียนไปได้ระยะเวลาหนึ่งแล้วก็จะหยุดเรียนไป หรือไปเข้าเรียนในโรงเรียนหรือศูนย์การเรียนต่าง ๆ ที่เขาสามารถเข้าเรียนได้ตามเกณฑ์อายุจริง แม้จะไม่ได้รับในรับรองทางการศึกษาก็ตาม

5.1.3 ข้อท้าทายเรื่องการไม่เห็นคุณค่าของการเรียนในโรงเรียนไทย มีผู้ลี้ภัยและเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมืองจำนวนไม่น้อยที่มองว่า การพักอาศัยอยู่ในประเทศไทยเป็นเพียงแค่การพักอาศัยชั่วคราวในระยะเวลาที่สั้น เพื่อยื่นขอสถานะผู้ลี้ภัยและเดินทางไปยังประเทศผู้รับปลายทาง ซึ่งส่งผลให้พวกเขา รู้สึกว่า การเข้าศึกษาในโรงเรียนไทยโดยใช้ภาษาไทยเป็นภาษาหลักในการจัดการเรียนการสอน เป็น

สิ่งที่ไม่เหมาะสม ไม่ใช่สิ่งที่พวกเขาต้องการและจำเป็นต่อการนำไปใช้ประโยชน์ในอนาคต ซึ่งตรงข้ามกับสถิติของสำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยแห่งสหประชาชาติ ในปี พ.ศ.2561 ที่พบว่า สัดส่วนผู้ลี้ภัย 4 ใน 5 คน ต้องพลัดถิ่นเป็นเวลาอย่างน้อย 5 ปี โดยที่ 1 ใน 5 คนนั้นต้องพลัดถิ่นเป็นเวลานานถึง 20 ปี หรือมากกว่านั้น (สำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยแห่งสหประชาชาติ, 2562) การส่งเสริมให้เด็กผู้ลี้ภัยฯ ได้รับการศึกษาที่มีมาตรฐานระหว่างที่ลี้ภัยอยู่ในประเทศทางผ่าน จึงยังเป็นเรื่องที่หลายฝ่ายมองว่าจำเป็นแม้จะมีอุปสรรคหรือข้อจำกัดในการดำเนินงาน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Sharonne Simone Broadhead (2012) ที่พบว่า กลยุทธ์ในการส่งเสริมการศึกษาสำหรับเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมือง โดยการเข้าศึกษาในโรงเรียนของไทยยังคงเป็นตัวเลือกที่ดีที่สุด สถานการณ์ปัจจุบัน ถึงแม้จะมีอุปสรรคทางด้านภาษาที่รบกวนการเรียนของเด็กกลุ่มนี้ก็ตาม

5.1.4 ข้อท้าทายเรื่องความแตกต่างทางวัฒนธรรม ในช่วงแรกที่เด็กผู้ลี้ภัยฯ เข้ามาเรียนในโรงเรียนไทย เด็กเหล่านี้จะจับกลุ่มกันเองและไม่เข้าไปมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกับเพื่อน ๆ คนอื่น ๆ รวมถึงมีเด็กบางคนเลือกที่จะลาออกหรือหยุดเรียนกลางคัน เนื่องจากไม่สามารถปรับตัวเข้ากับวัฒนธรรมใหม่ในโรงเรียนไทยได้ แต่อย่างไรก็ตาม เมื่อเวลาผ่านไปได้ระยะเวลาหนึ่ง เด็กที่ยังคงเรียนในโรงเรียนไทยจะเริ่มปรับตัวเข้ากับเพื่อน ๆ ในวัฒนธรรมที่แตกต่างกันได้เป็นอย่างดี

5.1.5 ข้อท้าทายเรื่องสภาพเศรษฐกิจและสังคมของครอบครัวเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมือง การที่กลุ่มคนเหล่านี้อาศัยอยู่ในประเทศไทยอย่างผิดกฎหมาย ทำให้เสี่ยงต่อการถูกจับกุมได้ทุกเมื่อ ทำให้ต้องอยู่อย่างหลบ ๆ ซ่อน ๆ และไม่สามารถทำงานได้ หรือหากทำได้ก็ต้องเป็นงานที่ไม่เปิดเผยตัวตน ซึ่งแม้ว่ากฎหมายเหล่านี้จะรับรองที่จะไม่จับเด็ก แต่ความกังวลของพ่อแม่ที่จะถูกจับตัวไปก็ส่งผลกระทบต่อความสม่ำเสมอในการเข้าเรียนและพัฒนาการเรียนรู้อุปกรณ์ของเด็ก รวมถึงหากพ่อแม่หรือญาติพี่น้องของเด็กถูกจับตัวไป ก็ส่งผลให้เด็กเหล่านี้ต้องอาศัยอยู่เพียงลำพังอย่างยากลำบากและหลายครั้งต้องหยุดพักการเรียนไปโดยปริยาย

5.1.6 ข้อท้าทายเรื่องทัศนคติของบุคลากรทางการศึกษา ปัจจุบันยังมีบุคลากรทางการศึกษาบางท่านที่มองว่า การให้การศึกษาสำหรับเด็กผู้ลี้ภัยฯ ส่งผลกระทบต่อเด็กไทยซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายหลักที่ต้องได้รับบริการทางการศึกษานี้ ดังกรณีของเด็กผู้ลี้ภัยฯ ที่ยังสื่อสารภาษาไทยได้ไม่คล่องแคล่ว ทำให้เพื่อน ๆ คนอื่น ๆ ต้องเรียนหนังสือเข้าไปด้วย รวมถึงการรับเด็กผู้ลี้ภัยฯ เข้ามาเรียนยังถูกมองว่า ยากต่อการบริหารจัดการของโรงเรียน อย่างไรก็ตามที่โรงเรียนได้ทำเรื่องเบิกจ่ายงบประมาณรายหัวให้กับนักเรียนกลุ่มนี้เรียบร้อยแล้ว แต่เมื่อเด็กมาเรียนได้ระยะเวลาหนึ่งแล้วหายไปไม่มาเรียนอีก ก็ทำให้ทางโรงเรียนต้องยุ่งยากทำเรื่องยกเลิกและคืนงบประมาณนั้น ๆ

5.1.7 ข้อท้าทายจากข้อจำกัดของจำนวนบุคลากรทางการศึกษา ปัจจุบันแม้ว่าจะมีนโยบายและแนวทางในการดำเนินการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่ไม่มีหลักฐานทางทะเบียนราษฎรและสัญชาติ

ไทย ตลอดจนมีรายละเอียดในเรื่องของงบประมาณรายหัวสำหรับเด็กกลุ่มนี้ แต่อย่างไรก็ตาม ก็ยังไม่ได้มีการพูดถึงในเรื่องของการบริหารจัดการบุคลากรทางการศึกษาให้เพียงพอเพื่อรองรับกับการจัดการศึกษาแก่เด็กกลุ่มนี้ในโรงเรียนไทย ซึ่งมีข้อจำกัดในการศึกษาหลายประการและส่งผลให้การจัดการเรียนการสอนในห้องเรียนปกติเป็นไปได้ยากมากขึ้น รวมทั้งที่ผ่านมาโรงเรียนต้องบริหารจัดการแก้ไขปัญหานี้ด้วยแนวทางของโรงเรียนเอง เพื่อลดปัญหาการเรียนร่วมกันระหว่างเด็กไทยและเด็กผู้ลี้ภัย ๆ และลดภาระของครูผู้สอนในการสอนซ่อมเสริมแก่เด็กกลุ่มนี้นอกเวลาเรียนปกติ รวมถึงปัญหาอื่น ๆ ที่เกิดขึ้น เช่น เด็กเรียนไม่รู้เรื่อง ครูไม่สามารถอธิบายเนื้อหาด้วยภาษาอังกฤษให้เด็กเข้าใจได้ โรงเรียนไม่สามารถจ้างครูผู้ช่วยที่สามารถสื่อสารภาษาเดียวกันกับเด็กผู้ลี้ภัย ๆ มาช่วยสอนในห้องเรียนได้ เป็นต้น

5.2 ทศนคติของบุคลากรทางการศึกษาที่มีผลต่อการจัดการเรียนการสอนสำหรับเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมือง

จากการศึกษา พบว่า บุคลากรทางการศึกษาส่วนใหญ่รับรู้และเข้าใจสถานการณ์ของผู้ลี้ภัยและเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมืองเมื่อรับเด็กกลุ่มนี้เข้ามาศึกษาในโรงเรียน และมีการประสานงานร่วมกันกับศูนย์ช่วยเหลือผู้ลี้ภัยกรุงเทพ ฯ โดยมองว่า การให้โอกาสทางการศึกษาแก่เด็กกลุ่มนี้อย่างเท่าเทียมกันกับเด็กไทยเป็นสิทธิที่พวกเขาพึงจะได้รับ แต่ก็มีบุคลากรทางการศึกษาบางท่านที่มองว่า การให้การศึกษาสำหรับเด็กกลุ่มนี้ส่งผลกระทบต่อเด็กไทย ทำให้ยากต่อการบริหารจัดการของโรงเรียน ไม่เห็นถึงประโยชน์ที่โรงเรียนจะได้รับ ตลอดจนกังวลในเรื่องความมั่นคงของประเทศชาติ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงปัญหาในเชิงโครงสร้างของการดำเนินงานทางการศึกษา ดังต่อไปนี้

5.2.1 การไม่มีความรู้ความเข้าใจในสถานการณ์และนโยบายทางการศึกษาสำหรับเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมืองของบุคลากรทางการศึกษา

- (1) การขาดข้อมูลที่ถูกต้องเกี่ยวกับจำนวนและความต้องการพื้นฐานของเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมือง ทำให้ยากต่อการเข้าใจถึงขอบเขตทั้งหมดของปัญหา
- (2) บุคลากรทางการศึกษาบางท่าน ยังขาดความรู้ความเข้าใจในการนำระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยหลักฐานในการรับนักเรียนนักศึกษาเข้าเรียนในสถานศึกษา พ.ศ. 2548 รวมถึงประกาศเพื่อแก้ไขปัญหาสถานะทางทะเบียนราษฎรของนักเรียนนักศึกษาในสถานศึกษาสังกัด กระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ.2560 มาปฏิบัติใช้อย่างถูกต้อง
- (3) การขาดความตระหนักถึงโอกาสทางการศึกษาของเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมือง รวมไปถึงความรู้สึกลัวว่าแบ่งแยกและการเลือกปฏิบัติ ทำให้บุคลากรทางการศึกษาบางส่วน

ยังคงมีเจตคติทางลบต่อการจัดการศึกษาสำหรับเด็กกลุ่มนี้ และมองว่าสิทธิทางการศึกษาควรสงวนไว้ให้เฉพาะเด็กไทยเท่านั้น

5.2.2 การขาดการประสานความร่วมมือระหว่างหน่วยงานทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม เป็นอุปสรรคขัดขวางที่สำคัญที่ทำให้ไม่สามารถนำนโยบายไปปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม

- (1) นโยบายในการบริหารจัดการผู้ลี้ภัยในเขตเมืองและผู้ติดตามของประเทศไทย ยังไม่มีความชัดเจน เป็นระบบ และขาดความเชื่อมโยงการทำงานเพื่อแก้ไขปัญหาด้วยกันของแต่ละหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
- (2) ข้อจำกัดของการจัดการศึกษาที่ไม่สามารถติดตามและบังคับนักเรียนผู้ลี้ภัยในเขตเมืองให้มาเรียนได้อย่างสม่ำเสมอ เนื่องจากไม่สามารถพอเจอหรือติดต่อกับผู้ปกครองที่แท้จริงของเด็กได้ และการประสานงานต่าง ๆ จะดำเนินผ่านทางศูนย์ช่วยเหลือผู้ลี้ภัยกรุงเทพฯ เท่านั้น

อย่างไรก็ตาม บุคลากรทางการศึกษาได้สะท้อนให้เห็นถึงข้อดีของการจัดการศึกษาสำหรับเด็กกลุ่มนี้ อาทิ แม้ว่าเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมืองที่เข้ามาเรียนจะมีอายุที่มากกว่าเพื่อนร่วมชั้น แต่กลับส่งผลให้มีวิวุฒิต่ำกว่าคนอื่น ๆ มีความรับผิดชอบที่มากกว่า มีความตั้งใจเรียนและผลการเรียนที่ดีกว่า ทั้งยังให้การช่วยเหลือเพื่อน ๆ และครูเป็นอย่างดี สอดคล้องกับผลจากการสนทนากลุ่มเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมืองและกลุ่มเด็กไทย ที่สะท้อนให้เห็นว่า เขาเหล่านั้นมีทัศนคติที่ดีต่อบุคลากรทางการศึกษาและการจัดการศึกษาของไทย รวมทั้งมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันระหว่างเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมืองและเด็กไทย เขาเหล่านั้นจะสามารถปรับตัวเข้ากับโรงเรียนไทยและวัฒนธรรมไทยได้ภายหลังจากอยู่มาได้สักระยะหนึ่ง และการที่มีความสัมพันธ์ที่ดีนี้ก็นำมาสู่การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เช่น เด็กไทยสอนภาษาไทยและอธิบายศัพท์ยาก ๆ ให้แก่เด็กผู้ลี้ภัย ในขณะที่เด็กผู้ลี้ภัยชาวปากีสถานสอนภาษาอังกฤษและคณิตศาสตร์ให้แก่เด็กไทย เป็นต้น

5.3 แนวทางในการจัดการศึกษาที่เหมาะสมสำหรับเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมืองในโรงเรียนไทย

การจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนไทยตามปกติ โดยประสานความร่วมมือไปยังหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดตั้งศูนย์การเรียนสำหรับเด็กที่ไม่มีสัญชาติไทย ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม รวมถึงกลุ่มต่าง ๆ ทางสังคมที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้จัดตั้งหรือพัฒนาศูนย์การเรียนในชุมชนที่มีอยู่เดิม นอกเหนือจากศูนย์ช่วยเหลือผู้ลี้ภัยกรุงเทพฯ ฯ ให้สามารถจัดการเรียนการสอนเพื่อปรับพื้นฐานความรู้และทักษะทางภาษาไทยที่จำเป็นอย่างเพียงพอให้กับเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมือง ก่อนที่จะส่งพวกเขาเข้ารับการศึกษาต่อในโรงเรียนไทย เพื่อลดภาระของศูนย์ช่วยเหลือผู้ลี้ภัยกรุงเทพฯ ฯ และมีเวลาให้เด็กกลุ่มนี้ได้ปรับตัวเข้ากับสังคมไทยก่อนเข้าสู่ระบบโรงเรียนมากขึ้น หรืออาจจะต่อยอด

มากกว่านั้น คือ ทำการสอนภาษาไทยในศูนย์การเรียนรู้คู่ขนานไปพร้อม ๆ กันภายหลังจากที่เด็กกลุ่มนี้เข้ารับการศึกษานในโรงเรียนไทยแล้ว เพื่อให้มีทักษะที่ตีมากยิ่งขึ้นในระยะเวลาอันสั้น โดยจะต้องใช้เกณฑ์ความสามารถทางภาษาไทยเป็นตัวแบ่งกลุ่มเด็กที่จะเข้ารับการปรับภาษาแทนการใช้เกณฑ์อายุตามที่ศูนย์การเรียนรู้เคยปฏิบัติกันมา เพื่อให้เด็กได้พัฒนาทักษะของตนอย่างเหมาะสมมากขึ้น รวมทั้งศูนย์เหล่านี้จะต้องอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของภาครัฐให้มีมาตรฐานทางการศึกษาเดียวกัน

ทั้งนี้ แนวทางดังกล่าวสามารถแก้ไขปัญหาที่โรงเรียนไทยต้องเผชิญมาโดยตลอด ทั้งเรื่องเด็กไม่มีพื้นฐานความรู้ที่เพียงพอ ปัญหาการเรียนร่วมกันระหว่างเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมืองและเด็กไทย ปัญหาในเรื่องการจัดการเรียนการสอนของครู อย่างไรก็ตาม แม้ว่ารูปแบบการจัดการเรียนการสอนสำหรับเด็กผู้ลี้ภัยในโรงเรียนไทยในรูปแบบนี้ จะมีความเหมาะสมและเป็นไปได้มากที่สุด แต่ก็ยังคงต้องเผชิญกับความท้าทายในเรื่องการประสานความร่วมมือของหลายหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะเรื่องงบประมาณในการดำเนินงานและบริหารจัดการภายในศูนย์การเรียนรู้ เนื่องจากที่ผ่านมาศูนย์การเรียนรู้ต่าง ๆ จำเป็นต้องพึ่งพาเงินบริจาค ซึ่งอาจจะเพิ่มขึ้นหรือลดลงตามการให้ความสำคัญของผู้ให้ทุน การสร้างความยั่งยืนให้กับศูนย์เรียนก่อนส่งเด็กมาเข้ารับการศึกษาในโรงเรียนไทย จึงยังคงเป็นหนึ่งในทางเลือกด้านการศึกษาที่เหมาะสมและยั่งยืนที่สุดในระยะยาวสำหรับเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมืองของประเทศไทย

5.4 ข้อเสนอแนะ

5.4.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการศึกษาไปปฏิบัติใช้

5.4.1.1 สื่อมวลชนหรือองค์กรที่ให้การช่วยเหลือผู้ลี้ภัยทำหน้าที่ประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างความรู้และเข้าใจให้กับประชาชนในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล โดยเฉพาะบุคลากรทางการศึกษา และเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานกับผู้ลี้ภัยในเขตเมืองและบุตรหลาน ได้เข้าใจถึงนโยบายการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่ไม่มีสัญชาติไทยและการนำมาปฏิบัติใช้

5.4.1.2 ประสานความร่วมมือระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อดำเนินงานแก้ไขปัญหา ดังนี้

- (1) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรจัดทำข้อมูลสถานการณ์การเคลื่อนย้ายของผู้ลี้ภัยในเขตเมืองและจัดทำแผนยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาแก่เด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมือง
- (2) ควรมีการบูรณาการกฎหมายและระเบียบร่วมกันระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งหน่วยงานด้านความมั่นคง (กระทรวงมหาดไทย สภาความมั่นคง และ กอ.รมน.) หน่วยงานด้านสาธารณสุข และหน่วยงานด้าน

เศรษฐกิจ (กระทรวงแรงงาน และสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ) โดยปรับระเบียบข้อบังคับด้านการช่วยเหลือเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมืองให้มีความสอดคล้องกันและมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างกัน เพื่อให้สามารถสร้างความมั่นคงได้ทุกด้าน

5.4.1.3 ส่งเสริมให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม โดยเฉพาะองค์กรระหว่างประเทศที่ให้การช่วยเหลือผู้ลี้ภัย เช่น UNHCR ได้เข้ามาสนับสนุนและช่วยเหลือการจัดการศึกษาสำหรับเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมือง ทั้งในระบบโรงเรียนและศูนย์การเรียนรู้ ให้สามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ดังนี้

- (1) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรเข้ามาสนับสนุนงบประมาณ บุคลากรทางการศึกษา และอุปกรณ์การเรียนให้แก่สถานศึกษา ทั้งในระบบโรงเรียนและศูนย์การเรียนรู้ที่จัดการศึกษาแก่เด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมือง เพราะแม้ว่ารัฐจะเป็นผู้สนับสนุนค่าเล่าเรียน แต่ค่าใช้จ่ายอื่น ๆ นั้น เด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมืองและครอบครัวอาจยังไม่สามารถจ่ายได้ เช่น ค่าเดินทางและค่าชุดนักเรียนที่เกินจากงบประมาณรายหัวของรัฐบาลและงบประมาณที่ทางศูนย์ช่วยเหลือผู้ลี้ภัยกรุงเทพฯ ฯ ให้การช่วยเหลือ เป็นต้น ทั้งนี้ จากแนวทางการคุ้มครองและดูแลเด็กผู้ลี้ภัยของ UNHCR ได้ระบุว่า ความช่วยเหลือของ UNHCR ด้านการศึกษาสำหรับเด็กผู้ลี้ภัยรวมถึงแต่การวางโครงสร้างการดำเนินงานและการดูแลช่วยเหลือสถานศึกษา ไม่ว่าจะเป็นด้านวัสดุอุปกรณ์ทางการศึกษา การฝึกอบรมครู หลักสูตรการสอนและการพัฒนาสื่อการเรียนการสอน การช่วยเหลือเรื่องค่าเล่าเรียน ค่าเดินทาง ค่าเครื่องแบบนักเรียน เงินเดือนครู ตลอดจนการสนับสนุนกิจกรรมทางการศึกษาและการทำคู่มือต่าง ๆ เป็นต้น (UNHCR, 1994) ทาง UNHCR จึงสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานส่วนนี้เพิ่มเติมได้
- (2) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรร่วมมือกับชุมชนของกลุ่มผู้ลี้ภัยในเขตเมืองในแต่ละพื้นที่ของกรุงเทพมหานครและปริมณฑล เพื่อจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้สำหรับเด็กเล็ก เพื่อเตรียมความพร้อมทางด้านภาษาและวัฒนธรรมให้แก่เด็กข้ามชาติที่มีความประสงค์จะเข้าศึกษาในโรงเรียนไทย โดยเฉพาะสถานศึกษาสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้แก่ เทศบาลและองค์การบริหารส่วนจังหวัดซึ่งมีความพร้อมด้านงบประมาณควรเร่งดำเนินการก่อน เพื่อลด

ปัญหาเรื่องทักษะทางด้านภาษาไทยของเด็ก และลดความยุ่งยากในการดำเนินงานให้กับโรงเรียนไทย

- (3) ผู้ให้ทุนริเริ่มปฏิบัติการส่งเสริมความยั่งยืนทางการเงินในศูนย์การเรียนรู้ ผู้ให้ทุนควรสนับสนุนให้ผู้รับเงินทุนทุกฝ่ายจัดทำแผนยุทธศาสตร์และกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อลดการพึ่งพาแหล่งเงินบริจาค และพิจารณาถึงวิธีการรับผิดชอบค่าใช้จ่ายร่วมกันระหว่างพ่อแม่และสมาคมครูและผู้ปกครอง กิจกรรมระดมทุนภายในชุมชน กิจกรรมของโรงเรียน การใช้ทรัพยากร ร่วมกันการสร้างรายได้รวมถึงความเป็นไปได้ในการผนวกเข้ากับศูนย์การเรียนรู้อื่น ๆ
- (4) คณะกรรมการเขตพื้นที่การศึกษาควรให้ความสำคัญกับการกำกับ ติดตาม ผลการจัดการศึกษาสำหรับเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมืองในสถานศึกษาของไทย รวมทั้งศูนย์การเรียนรู้ ทั้งนี้เพื่อให้การจัดการศึกษาเป็นไปตามระเบียบ กฎหมาย มาตรฐานการศึกษาและไม่มีผลกระทบต่อความมั่นคงของชาติ และคุณภาพชีวิตบนพื้นฐานของวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดีงามของไทย

5.4.1.4 กระทรวงมหาดไทย กระทรวงแรงงาน ร่วมกับกระทรวงศึกษาธิการ พิจารณาการให้สัญชาติหรือโอกาสในการทำงานในประเทศไทยอย่างถูกต้องตามกฎหมาย แก่กลุ่มเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมืองที่มีผลการเรียนอยู่ในระดับดีมากหรือสร้างผลงานหรือชื่อเสียงให้กับประเทศไทย ซึ่งนับเป็นโอกาสที่ดีที่จะได้คนเก่งและมีความสามารถมาทำงานให้กับประเทศชาติต่อไป รวมทั้งยังเป็นการลงทุนทางการศึกษาสำหรับเด็กที่ไม่มีสัญชาติไทยที่ไม่สูญเปล่า

5.4.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ทำวิจัยเพิ่มเติมและนำร่องการพัฒนาจัดการเรียนการสอนในศูนย์การเรียนรู้ต่าง ๆ ที่ให้การศึกษาแก่เด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมือง ให้สามารถปูพื้นฐานความรู้และทักษะที่จำเป็นได้อย่างเพียงพอ และมีมาตรฐานเดียวกัน และต้องได้รับการทดสอบและประเมินผลว่า แนวทางการดำเนินงานดังกล่าว ทำได้ดีแล้วสร้างการเปลี่ยนแปลงที่ดีต่อตัวเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมืองหรือไม่ ทั้งในเรื่องของการเพิ่มพูนทักษะความรู้ การปรับตัวเข้ากับสภาพสังคมใหม่ ตลอดจนพิจารณาว่า สามารถลดปัญหาที่เกิดขึ้นในโรงเรียนไทยได้หรือไม่

ภาคผนวก ก จดหมายขอความอนุเคราะห์ข้อมูลและสัมภาษณ์

ที่ อว 64.25/พมส. 158 /2562

บัณฑิตวิทยาลัย
หลักสูตรสหสาขาวิชาพัฒนามนุษย์และสังคม
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ถ. พญาไท กรุงเทพฯ 10330

๒๘ มิถุนายน 2562

เรื่อง ขออนุญาตเผยแพร่ข้อมูลและสัมภาษณ์

เรียน ผู้อำนวยการ

เนื่องด้วย นางสาวอัญชลี ศรีชมภู เลขประจำตัว 608 72804 20 นิสิตในหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนามนุษย์และสังคม (สหสาขาวิชา) บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อวิทยานิพนธ์เรื่อง "ทัศนคติของบุคลากรทางการศึกษา ที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนสำหรับเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมืองในโรงเรียนไทย" โดยมี ดร.เปรมใจ วัจนศิริไพศาล เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ การศึกษาในประเด็นดังกล่าวมีความจำเป็น ดังนี้

1. ขออนุญาตเข้าพบสัมภาษณ์ท่านผู้อำนวยการโรงเรียน และครูผู้สอนจำนวน 4 ท่าน ประเด็นเกี่ยวกับทัศนคติของบุคลากรทางการศึกษาที่มีผลต่อการจัดการเรียนการสอนสำหรับเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมืองในโรงเรียนไทย
2. ขออนุญาตสนทนากลุ่ม โดยขอให้ท่านจัดกลุ่มสนทนาแบ่งกลุ่มออกเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มที่ 1 เด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมือง 10 คน กลุ่มที่ 2 กลุ่มเด็กไทยที่เรียนร่วมกับเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมือง 10 คน จะศึกษาในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการเข้ามศึกษาในโรงเรียนไทย
3. ขออนุญาตสังเกตสภาพโรงเรียน ห้องเรียน และบรรยากาศการเรียนการสอนภายในโรงเรียน

หลักสูตรฯ จึงใคร่ขออนุญาตท่านโปรดให้ นางสาวอัญชลี ศรีชมภู ได้ทำการสัมภาษณ์และเก็บข้อมูล เพื่อนำมาจัดทำวิทยานิพนธ์และเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดอนุญาต จักเป็นพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อุ้นเรือน เล็กน้อย)

ผู้อำนวยการหลักสูตรสหสาขาวิชาพัฒนามนุษย์และสังคม

ฝ่ายประสานงานนิสิต

นางสาวอรรณ สุเกษม โทรศัพท์ 02-218-7327

นิสิตปริญญาโท

นางสาวอัญชลี ศรีชมภู โทรศัพท์ 09-6841-8244

ภาพที่ 9 จดหมายขออนุญาตเผยแพร่ข้อมูลและสัมภาษณ์ในโรงเรียนรัฐบาลขนาดใหญ่

ที่ อว 64.25/พมส.158 /2562

บัณฑิตวิทยาลัย
หลักสูตรสหสาขาวิชาพัฒนามนุษย์และสังคม
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ถ. พญาไท กรุงเทพฯ 10330

๒๘ มิถุนายน 2562

เรื่อง ขออนุญาตเผยแพร่ข้อมูลและสัมภาษณ์

เรียน ผู้อำนวยการ

เนื่องด้วย นางสาวอัญชลี ศรีชมภู เลขประจำตัว 608 72804 20 นิสิตในหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนามนุษย์และสังคม (สหสาขาวิชา) บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อวิทยานิพนธ์เรื่อง "ทัศนคติของบุคลากรทางการศึกษา ที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนสำหรับเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมืองในประเทศไทย" โดยมี ดร.เปรมใจ วังศิริไพศาล เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ การศึกษาในประเด็นดังกล่าวมีความจำเป็น ดังนี้

1. ขออนุญาตเข้าพบสัมภาษณ์ท่านผู้อำนวยการโรงเรียน และครูผู้สอนจำนวน 4 ท่าน ประเด็นเกี่ยวกับทัศนคติของบุคลากรทางการศึกษาที่มีผลต่อการจัดการเรียนการสอนสำหรับเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมืองในประเทศไทย
2. ขออนุญาตสนทนากลุ่ม โดยขอให้ท่านจัดกลุ่มสนทนาแบ่งกลุ่มออกเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มที่ 1 เด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมือง 10 คน กลุ่มที่ 2 กลุ่มเด็กไทยที่เรียนร่วมกับเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมือง 10 คน จะศึกษาในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการเข้ามาศึกษาในประเทศไทย
3. ขออนุญาตสังเกตสภาพโรงเรียน ห้องเรียน และบรรยากาศการเรียนการสอนภายในโรงเรียน

หลักสูตรฯ จึงใคร่ขออนุญาตท่านโปรดให้ นางสาวอัญชลี ศรีชมภู ได้ทำการสัมภาษณ์และเก็บข้อมูล เพื่อนำมาจัดทำวิทยานิพนธ์และเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดอนุญาต จักเป็นพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อُنเรื้อน เล็กน้อย)

ผู้อำนวยการหลักสูตรสหสาขาวิชาพัฒนามนุษย์และสังคม

ฝ่ายประสานงานนิสิต

นางสาวอรรณม สุขเกษม โทรศัพท์ 02-218-7327

นิสิตปริญญาโท

นางสาวอัญชลี ศรีชมภู โทรศัพท์ 09-6841-8244

ภาพที่ 10 จดหมายขออนุญาตเผยแพร่ข้อมูลและสัมภาษณ์ในโรงเรียนรัฐบาลขนาดกลาง

ที่ อว 64.25/พมส.ว.188 /2562

บัณฑิตวิทยาลัย
หลักสูตรสาขาวิชาพัฒนามนุษย์และสังคม
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ถ. พญาไท กรุงเทพฯ 10330

5 สิงหาคม 2562

เรื่อง ขออนุญาตเผยแพร่ข้อมูลและสัมภาษณ์

เรียน ผู้อำนวยการ

เนื่องด้วย นางสาวอัญชลี ศรีชมภู เลขประจำตัว 608 72804 20 นิสิตในหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
พัฒนามนุษย์และสังคม (สหสาขาวิชา) บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อวิทยานิพนธ์เรื่อง “ทัศนคติของ
บุคลากรทางการศึกษา ที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนสำหรับเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมืองในประเทศไทย” โดยมี ดร.เปรมใจ วัจศิริไพศาล
เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ การศึกษาในประเด็นดังกล่าวมีความจำเป็น ดังนี้

1. ขออนุญาตเข้าพบสัมภาษณ์ท่านผู้อำนวยการโรงเรียน และครูผู้สอนจำนวน 4 ท่าน
2. ขออนุญาตจัดสนทนากลุ่มกับนักเรียนผู้ลี้ภัยและนักเรียนไทย จำนวน 2 กลุ่ม กลุ่มละ 5 คน
3. ขออนุญาตสังเกตสภาพโรงเรียน ห้องเรียน และบรรยากาศการเรียนการสอนภายในโรงเรียน
4. ขออนุญาตข้อมูลโรงเรียนและข้อมูลนักเรียนผู้ลี้ภัย

หลักสูตรฯ จึงใคร่ขออนุญาตท่านโปรดให้ นางสาวอัญชลี ศรีชมภู ได้ทำการสัมภาษณ์และเก็บข้อมูล เพื่อนำมา
จัดทำวิทยานิพนธ์และเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดอนุญาต จักเป็นพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปุ่นเรือน เล็กน้อย)

ผู้อำนวยการหลักสูตรสาขาวิชาพัฒนามนุษย์และสังคม

ฝ่ายประสานงานนิสิต

นางสาวอรรณ สุชเกษม โทรศัพท์ 02-218-7327

นิสิตปริญญาโท

นางสาวอัญชลี ศรีชมภู โทรศัพท์ 09-6841-8244

ภาพที่ 11 จดหมายขออนุญาตเผยแพร่ข้อมูลและสัมภาษณ์ในโรงเรียนรัฐบาลวิถีพุทธ

ที่ อว 64.25/พมส.ว.188 /2562

บัณฑิตวิทยาลัย
หลักสูตรสหสาขาวิชาพัฒนามนุษย์และสังคม
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ถ. พญาไท กรุงเทพฯ 10330

5 สิงหาคม 2562

เรื่อง ขออนุญาตเผยแพร่ข้อมูลและสัมภาษณ์

เรียน ผู้อำนวยการ [REDACTED]

เนื่องด้วย นางสาวอัญชลี ศรีชมภู เลขประจำตัว 608 72804 20 นิสิตในหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา พัฒนามนุษย์และสังคม (สหสาขาวิชา) บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อวิทยานิพนธ์เรื่อง “ทัศนคติของ บุคลากรทางการศึกษา ที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนสำหรับเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมืองในประเทศไทย” โดยมี ดร.เปรมใจ วั่งศิริไพศาล เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ การศึกษาในประเด็นดังกล่าวมีความจำเป็น ดังนี้

1. ขออนุญาตเข้าพบสัมภาษณ์ท่านผู้อำนวยการโรงเรียน และครูผู้สอนจำนวน 4 ท่าน
2. ขออนุญาตจัดสนทนากลุ่มกับนักเรียนผู้ลี้ภัยและนักเรียนไทย จำนวน 2 กลุ่ม กลุ่มละ 5 คน
3. ขออนุญาตสังเกตสภาพโรงเรียน ห้องเรียน และบรรยากาศการเรียนการสอนภายในโรงเรียน
4. ขออนุญาตข้อมูลโรงเรียนและข้อมูลนักเรียนผู้ลี้ภัย

หลักสูตรฯ จึงใคร่ขออนุญาตท่านโปรดให้ นางสาวอัญชลี ศรีชมภู ได้ทำการสัมภาษณ์และเก็บข้อมูล เพื่อนำมา จัดทำวิทยานิพนธ์และเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดอนุญาต จักเป็นพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อุนเรือน เล็กน้อย)

ผู้อำนวยการหลักสูตรสหสาขาวิชาพัฒนามนุษย์และสังคม

ฝ่ายประสานงานนิสิต

นางสาวอรรณ สุเกษม โทรศัพท์ 02-218-7327

นิสิตปริญญาโท

นางสาวอัญชลี ศรีชมภู โทรศัพท์ 09-6841-8244

ภาพที่ 12 จดหมายขออนุญาตเผยแพร่ข้อมูลและสัมภาษณ์ในโรงเรียนเอกชนแบบอิสลาม

ที่ อว 64.25/พมส. 36 /2563

บัณฑิตวิทยาลัย
 หลักสูตรสาขาวิชาพัฒนามนุษย์และสังคม
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
 ถ. พญาไท กรุงเทพฯ 10330

๑๗ กุมภาพันธ์ 2563

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ข้อมูลและสัมภาษณ์

เรียน ผู้อำนวยการ

เนื่องด้วย นางสาวอัญชลี ศรีชมภู เลขประจำตัว 608 72804 20 นิสิตในหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
 พัฒนามนุษย์และสังคม (สหสาขาวิชา) บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อวิทยานิพนธ์เรื่อง “ทัศนคติของ
 บุคลากรทางการศึกษา ที่มีผลต่อการจัดการเรียนการสอนสำหรับเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมืองในประเทศไทย” โดยมี ดร.เปรมใจ วัจศิริไพศาล
 เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ในการนี้จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ท่านในประเด็นต่อไปนี้

1. ขอสัมภาษณ์ผู้อำนวยการโรงเรียนหรือผู้แทน และครูผู้สอนจำนวน 2 ท่าน เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนสำหรับเด็กผู้ลี้ภัย
2. ขอสถิติจำนวนนักเรียนไทยและนักเรียนผู้ลี้ภัยในแต่ละระดับชั้น โดยไม่ระบุเพศและสัญชาติ

หลักสูตรฯ จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ท่านโปรดให้ นางสาวอัญชลี ศรีชมภู ได้ทำการสัมภาษณ์และเก็บข้อมูล เพื่อนำมา
 จัดทำวิทยานิพนธ์และเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดอนุเคราะห์ จักเป็นพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อุนเรื่อน เล็กน้อย)

ผู้อำนวยการหลักสูตรสาขาวิชาพัฒนามนุษย์และสังคม

ฝ่ายประสานงานนิสิต

นางสาวอรรณ สุเกษม โทรศัพท์ 02-218-7327

นิสิตปริญญาโท

นางสาวอัญชลี ศรีชมภู โทรศัพท์ 09-6841-8244

ภาพที่ 13 จดหมายขอความอนุเคราะห์ข้อมูลและสัมภาษณ์ในโรงเรียนนานาชาติ

No. อว 64.25/พมส. 50 /2563

Human and Social Development Program
Graduate school, Chulalongkorn University
Phayathai Road, Wangmai, Pathumwan,
Bangkok, Thailand 10330

11 March B.E. 2563 (2020)

Dear: Protection Unit, United Nations High Commissioner for Refugees (Thailand)

Subject: Requesting on statistical data of urban refugee children in Thai schools

Due to Miss Unchalee Srichomphu, student in the Master of Arts Program in Human and Social Development (Interdisciplinary Program), Graduate School, Chulalongkorn University is researching the topic "The attitude of school director and teachers, and their effects on the educational management for urban refugee children in Thai school" with Dr.Premjai Vangsiripaisal as thesis advisor. For this reason, we would like to request for statistical data of urban refugee children in Thai schools since the year 2015 - 2019 without specifying children's age and nationality, and the name of the school where the urban refugee children attended.

In this regard, the program would be grateful if the information could be given to Miss Unchalee Srichomphu for writing in the thesis and academic benefits further.

Thank you very much for your kind attention and corporation in this matter.

Very truly yours,

(Assistant Professor Dr.Unruan Leknoi)

Director of Human and Social Development (Interdisciplinary Program)

Program Officer

Miss Orawan Sukkasem Tel. 02-218-7327

Graduate Student

Miss Unchalee Srichomphu Tel. 09-6841-8244

ภาพที่ 14 จดหมายขอความอนุเคราะห์ข้อมูลจากทาง UNHCR

ภาคผนวก ข แบบสัมภาษณ์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

แบบสัมภาษณ์ผู้อำนวยการ/รองผู้อำนวยการ

ผู้ให้สัมภาษณ์.....ตำแหน่ง.....
 โรงเรียน.....
 สัมภาษณ์เมื่อ.....เริ่มสัมภาษณ์เวลา.....ถึง.....

ข้อคำถามในการสัมภาษณ์ผู้อำนวยการ/รองผู้อำนวยการ มีดังนี้

1. ท่านทราบสถานการณ์ของผู้ลี้ภัยในเขตเมืองของประเทศไทยหรือไม่ อย่างไร
2. ท่านมีความคิดเห็นต่อการจัดการปัญหาผู้ลี้ภัยในเขตเมืองของประเทศไทยอย่างไร
3. ท่านมีความคิดเห็นต่อนโยบายทางการศึกษาที่เปิดกว้างมากขึ้นและให้โอกาสเด็กที่ไม่มีสัญชาติไทยได้เข้ามาศึกษาในสถานศึกษาของไทยอย่างไร
4. นโยบายทางการศึกษาดังกล่าว ส่งผลต่อการรับนักเรียนที่ไม่มีสัญชาติไทยเข้าศึกษาในโรงเรียนนี้หรือไม่ อย่างไร
5. เพราะเหตุใดเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมืองจึงเข้ามาศึกษาในโรงเรียนนี้
6. สถานะทางกฎหมายของเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมืองมีผลต่อการรับเข้าศึกษาในโรงเรียนนี้หรือไม่ อย่างไร
7. การบริหารจัดการด้านการศึกษาสำหรับเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมืองในโรงเรียนนี้เป็นอย่างไร มีอุปสรรคปัญหาอย่างไรบ้าง
8. รูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสำหรับเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมืองในปัจจุบันเป็นอย่างไร
9. ท่านคิดว่า รูปแบบการจัดการเรียนการสอนสำหรับเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมืองของโรงเรียนนี้ มีความเหมาะสมแล้วหรือไม่ อย่างไร
10. ผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาของเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมืองเป็นอย่างไร และส่งผลต่อการวัดและประเมินผลภาพรวมการจัดการศึกษาของโรงเรียนหรือไม่ อย่างไร
11. ความร่วมมือระหว่างผู้ปกครองเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมืองและโรงเรียนเป็นอย่างไร
12. ปัญหาด้านสถานะทางกฎหมายของผู้ปกครองเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมืองส่งผลต่อการเรียนรู้ของเด็กกลุ่มนี้หรือไม่ อย่างไร
13. สภาพแวดล้อมทางสังคมที่แตกต่างกับประเทศบ้านเกิด และสถานะทางกฎหมายของเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมืองส่งผลต่อการเรียนรู้หรือไม่ อย่างไร

14. ท่านคิดว่า เด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมืองจะสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปต่อยอดในอนาคตได้อย่างไร
15. ท่านคิดว่า เด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมืองในประเทศไทยควรได้รับการส่งเสริมด้านการศึกษาอย่างไร ที่จะเหมาะสมกับความต้องการและบริบททางสังคมของพวกเขา
16. มีผลกระทบจากการที่เด็กผู้ลี้ภัยเข้ามาศึกษาในโรงเรียนหรือไม่ ในด้านใดบ้าง
17. หากมีผลกระทบตามข้อที่ 16 ท่านมีแนวทางจัดการหรือแก้ไขอย่างไร และเกิดผลอย่างไร

แบบสัมภาษณ์ครูผู้สอน

ผู้ให้สัมภาษณ์.....ตำแหน่ง.....
 โรงเรียน.....
 สัมภาษณ์เมื่อ.....เริ่มสัมภาษณ์เวลา.....ถึง.....

ข้อความถามในการสัมภาษณ์ครูผู้สอน มีดังนี้

1. คุณครูสอนที่โรงเรียนแห่งนี้มากี่ปีแล้ว และสอนวิชาอะไร
2. ท่านคิดเห็นอย่างไรกับการที่ทางโรงเรียนเปิดโอกาสให้เด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมืองได้เข้ามาศึกษาในโรงเรียนนี้
3. ท่านคิดว่าเพราะเหตุใดเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมืองจึงเข้ามาศึกษาในโรงเรียนนี้
4. การปรับตัวของเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมืองในสังคมโรงเรียนเป็นอย่างไร
5. ความสัมพันธ์ระหว่างเด็กผู้ลี้ภัยและเด็กไทยในโรงเรียนเป็นอย่างไร
6. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสำหรับเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมืองในปัจจุบันเป็นอย่างไร
7. พื้นความรู้และทักษะด้านภาษาไทยของเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมืองส่งผลต่อการเรียนรู้ของพวกเขาหรือไม่ อย่างไร
8. สภาพแวดล้อมทางสังคมที่แตกต่างกับประเทศบ้านเกิด และสถานะทางกฎหมายของเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมืองส่งผลต่อการเรียนรู้หรือไม่ อย่างไร
9. ผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาของเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมืองเป็นอย่างไร และส่งผลต่อการวัดและประเมินผลการจัดการเรียนการสอนของครูหรือไม่ อย่างไร
10. อุปสรรคปัญหาในการจัดการเรียนการสอนสำหรับเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมืองมีอะไรบ้าง และท่านคิดว่าจะสามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างไรบ้าง
11. ท่านคิดว่า การจัดการเรียนการสอนรูปแบบใดที่จะส่งเสริมกับการเรียนร่วมกัยระหว่างเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมืองและเด็กไทย
12. ความร่วมมือระหว่างผู้ปกครองเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมืองและครูเป็นอย่างไร
13. ปัญหาที่มาจากผู้ปกครองเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมืองเช่น การอยู่อย่างผิดกฎหมาย ความกังวลเรื่องความปลอดภัย รายได้ที่ไม่สม่ำเสมอ ฯลฯ ส่งผลต่อการเรียนรู้ของเด็กกลุ่มนี้หรือไม่ อย่างไร
14. ท่านคิดว่า เด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมืองจะสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปต่อยอดในอนาคตได้หรือไม่ อย่างไร

15. ท่านคิดว่า เด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมืองในประเทศไทยควรได้รับการส่งเสริมด้านการศึกษา
อย่างไร ที่จะเหมาะสมกับความต้องการและบริบททางสังคมของพวกเขา
16. มีผลกระทบจากการที่เด็กผู้ลี้ภัยต่อการเรียนการสอนในชั้นเรียนหรือไม่ ในด้านใดบ้าง
17. หากมีผลกระทบตามข้อที่ 16 ท่านมีแนวทางจัดการหรือแก้ไขอย่างไร และเกิดผลอย่างไร

แบบสัมภาษณ์เด็กผู้ลี้ภัยที่ออกจากระบบการศึกษาของไทยและผู้ปกครอง

ผู้ให้สัมภาษณ์.....สัญชาติ.....

สถานที่สัมภาษณ์.....

สัมภาษณ์เมื่อ.....เริ่มสัมภาษณ์เวลา.....ถึง.....

ประเด็นในการสัมภาษณ์เด็กผู้ลี้ภัยที่ออกจากระบบการศึกษาของไทยและผู้ปกครอง มีดังนี้

1. สาเหตุของการลี้ภัยและการเลือกเดินทางมายังประเทศไทย
2. บริบทและสภาพแวดล้อมของการใช้ชีวิตอยู่ในประเทศไทย
3. ข้อดีและข้อเสียของการลี้ภัยอยู่ในประเทศไทย
4. การเข้าถึงความช่วยเหลือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
5. การเข้าถึงโอกาสทางการศึกษาในรูปแบบต่างๆ
6. สาเหตุในการเข้าศึกษาและลาออกจากโรงเรียนไทย
7. อุปสรรคปัญหาในการเรียนในโรงเรียนไทย
8. มุมมองต่อรูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่มีความเหมาะสมกับเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมือง
9. มุมมองต่อการบริหารจัดการปัญหาผู้ลี้ภัยในเขตเมืองของประเทศไทย
10. เป้าหมายในอนาคต และการเลือกกระหว่างการพักอาศัยอยู่ในประเทศไทยและประเทศปลายทางที่รับผู้ลี้ภัย

แบบสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง

ผู้ให้สัมภาษณ์..... ตำแหน่ง.....
 หน่วยงาน.....
 สัมภาษณ์เมื่อ..... เริ่มสัมภาษณ์เวลา..... ถึง.....

ประเด็นในการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง มีดังนี้

1. สาเหตุที่ผู้ลี้ภัยในเขตเมืองเลือกเดินทางมายังประเทศไทย
2. การใช้ชีวิตอยู่ในประเทศไทยของผู้ลี้ภัยในเขตเมือง
3. ข้อดีและข้อเสียที่ผู้ลี้ภัยในเขตเมืองของประเทศไทยต้องเผชิญ
4. การเข้าถึงความช่วยเหลือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
5. การเข้าถึงโอกาสทางการศึกษาในรูปแบบต่างๆ
7. อุปสรรคปัญหาของเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมืองที่ต้องเผชิญเมื่อเข้าศึกษาในโรงเรียนไทย
8. มุมมองต่อรูปแบบการจัดการเรียนการสอนสำหรับเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมืองของโรงเรียนไทยในปัจจุบัน
8. มุมมองต่อรูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่มีความเหมาะสมกับเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมือง
9. มุมมองต่อการบริหารจัดการปัญหาผู้ลี้ภัยในเขตเมืองของประเทศไทย

แบบบันทึกการสนทนากลุ่มเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมือง

ผู้เข้าร่วมสนทนา.....

.....

.....

โรงเรียน.....

สัมภาษณ์เมื่อ.....เริ่มสัมภาษณ์เวลา.....ถึง.....

ข้อคำถามในการสนทนากลุ่มกับเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมือง ดังต่อไปนี้

1. นักเรียนอายุเท่าไร สัญชาติอะไร และเรียนอยู่ชั้นไหน
2. นักเรียนรู้จักโรงเรียนนี้ได้ยังไง ใครพามาสมัครเรียน
3. บ้านของนักเรียนอยู่ที่ไหน นักเรียนเดินทางมาโรงเรียนยังไง
4. พ่อแม่ของนักเรียนอยากให้มาเรียนที่โรงเรียนนี้หรือเปล่า เพราะอะไร
5. นักเรียนเรียนที่นี่มานานแค่ไหนแล้ว ชอบโรงเรียนนี้ไหม
6. นักเรียนชอบเรียนนี้หรือโรงเรียนเก่า (ที่ประเทศต้นทาง) มากกว่ากัน เพราะอะไร
7. คุณครูกับเพื่อน ๆ คนไทยใจดีไหม
8. นักเรียนชอบเล่นกับเพื่อน ๆ คนไทยหรือเปล่า ชอบเล่นอะไรกัน
9. เวลาว่างช่วงพักระหว่างคาบเรียนและพักเที่ยง นักเรียนทำอะไรกัน (เล่นอะไรกัน)
10. ครูสอนสนุกไหม นักเรียนชอบเรียนวิชาอะไรมากที่สุด เพราะอะไร และวิชาอะไรที่นักเรียนไม่ชอบเรียนเลย เพราะอะไร
11. เวลาที่นักเรียนไม่เข้าใจสิ่งที่ครูสอนนักเรียนทำยังไง ให้ครูหรือเพื่อนๆ คนไทยอธิบายให้ฟังหรือเปล่า
12. มีเพื่อน ๆ คนไทยมาช่วยสอนการบ้านให้นักเรียนไหม
13. นักเรียนอยากให้ครูสอนยังไง ที่จะทำให้นักเรียนเข้าใจเนื้อหามากขึ้น
14. กลับบ้านไปพ่อแม่ช่วยสอนการบ้านให้นักเรียนหรือเปล่า
15. นักเรียนชอบพูดภาษาไทยไหม แล้วนอกจากในโรงเรียน นักเรียนได้พูดภาษาไทยหรือเปล่า
16. นักเรียนเรียนได้เกรดดีไหม เพราะอะไร
17. ในอนาคตนักเรียนอยากทำอาชีพอะไร แล้วจะทำยังไงให้ได้ทำอาชีพนั้น
18. ถ้าเลือกได้นักเรียนอยากอยู่ที่ประเทศไทยหรือว่าอยากไปอยู่ที่ประเทศที่รับผู้ลี้ภัย เพราะอะไร

19. ใครเป็นคนจ่ายค่าใช้จ่ายในการมาเรียน
20. พ่อแม่มีปัญหาในการอยู่ในประเทศไทยหรือไม่ สาเหตุเพราะอะไร
21. พ่อแม่วางแผนไปอยู่ประเทศอื่นหรือไม่ มีการดำเนินการเรื่องนี้อย่างไร

แบบบันทึกการสนทนากลุ่มเด็กไทย

ผู้เข้าร่วมสนทนา.....

.....

.....

โรงเรียน.....

สัมภาษณ์เมื่อ.....เริ่มสัมภาษณ์เวลา.....ถึง.....

ข้อคำถามในการสนทนากลุ่มกับเด็กไทย ดังต่อไปนี้

1. นักเรียนรู้ไหมว่าโรงเรียนนี้มีเด็กต่างชาติมาเรียนด้วย นักเรียนชอบไหม
2. พ่อแม่/ผู้ปกครองของนักเรียนมีความเห็นต่อการที่โรงเรียนรับนักเรียนต่างชาติหรือไม่ พวกเขามีความเห็นเรื่องนี้อย่างไรบ้าง อยากให้นักเรียนเรียนร่วมกับเพื่อน ๆ ต่างชาติไหม
3. เพื่อน ๆ ต่างชาติเข้ากับนักเรียนไทยได้หรือไม่ นักเรียนไทยชอบเล่นกับพวกเขาหรือเปล่า
4. มีเพื่อนต่างชาติที่อายุเยอะกว่านักเรียน มาเรียนในห้องเดียวกันกับนักเรียนไหม แล้วนักเรียนกลัวเขาไหม
5. พวกเขาพูดไทยไม่ค่อยได้ นักเรียนคุยกับเขาอย่างไร นักเรียนเคยคุยภาษาอังกฤษกับพวกเขาไหม
6. เวลาที่ครูสอนหนังสือเป็นภาษาไทย เพื่อน ๆ ต่างชาติเขาเข้าใจหรือเปล่า แล้วถ้าเขาไม่เข้าใจเขาทำอย่างไรนักเรียนได้ช่วยเขาหรือเปล่า
7. นักเรียนเคยอธิบายเนื้อหาที่เรียนหรือสอนการบ้านให้เพื่อน ๆ ต่างชาติไหม
8. เวลาอยู่ในห้องเรียนเพื่อน ๆ ต่างชาติเขาตั้งใจเรียน หรือติดตามบทเรียนได้ทันไหม
9. ผลการเรียนของเพื่อนต่างชาติเป็นอย่างไร มีผลการเรียนดีหรือไม่ วิชาใด
10. เพื่อนต่างชาติมีปัญหาการเรียนหรือไม่ ในด้านใด
11. มีผลกระทบจากการที่มีเพื่อนต่างชาติเข้ามาเรียนในโรงเรียน หรือไม่ ในด้านใดบ้าง
12. ถ้ามีผลกระทบตามข้อที่ 11 นักเรียนคิดว่า จะแก้ไขปัญหานั้นได้อย่างไรบ้าง
13. ถ้าเลือกได้นักเรียนอยากให้เพื่อน ๆ ต่างชาติมาเรียนห้องเดียวกันกับนักเรียนไหม เพราะอะไร
14. ครูผู้สอนมีท่าทีต่อนักเรียนต่างชาติอย่างไร แตกต่างจากนักเรียนไทยหรือไม่

แบบบันทึกการสังเกต

วัตถุประสงค์ของการสังเกต: เพื่อสังเกตการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูผู้สอนและเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมือง
เด็กผู้ลี้ภัยและเด็กไทย และเด็กผู้ลี้ภัยและสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียน

โรงเรียน.....

สัมภาษณ์เมื่อ.....เริ่มสัมภาษณ์เวลา.....ถึง.....

การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูผู้สอนและเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมือง

.....

.....

.....

.....

การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมืองและเด็กไทย

.....

.....

.....

.....

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างทางโรงเรียนและผู้ปกครองของเด็กผู้ลี้ภัยในเขตเมือง

.....

.....

.....

.....

บรรณานุกรม

- Asylum Access. (2016). Our programs: Thailand Retrieved from <https://asylumaccess.org/program/thailand/>
- Broadhead, S. S. (2012). *Access to education for children : a case study of urban refugee and asylum-seekers in Bangkok / Sharonne SimoneBroadhead*. (The Degree of Master of Arts Program), Chulalongkorn University, Retrieved from <http://cuir.car.chula.ac.th/handle/123456789/30874>
- Bruner, J. S. (1966). *Toward a Theory of Instruction Massachusetts*. Cambridge: Belknap Press: An Imprint of Harvard University Press.
- Buddhist Tzu Chi Foundation. (2015). *Tzu Chi Continues Medical Support for Urban Refugees and Asylum Seekers in Bangkok*. Retrieved from <https://reliefweb.int/report/thailand/tzu-chi-continues-medical-support-urban-refugees-and-asylum-seekers-bangkok>
- Buddhist Tzu Chi Foundation. (2017). *Tzu Chi Continues Medical Support for Urban Refugees and Asylum Seekers in Bangkok*.
- COERR. (2020). Project for refugee in Bangkok. Retrieved from <https://www.coerr.org/Eng/project.html>
- JRS Thailand. (2018). Thailand: Education promotes resilience. Retrieved from <https://jrs.net/en/story/thailand-education-promotes-resilience/>
- JRS Thailand. (2020). Thailand projects. Retrieved from <https://jrs.net/en/country/thailand/>
- Kindler, A. L. (1995). Education of Migrant Children in the United States. *Directions in language and Education*, 1(8).
- Mendenhall, M., Russell, G. S., Buckner, E., . (2017). *Urban Refugee Education: Strengthening Policies and Practices for Access, Quality and Inclusion*. Retrieved from <https://academiccommons.columbia.edu/doi/10.7916/D8R49WGP>
- Save the Children. (2018). *FORGOTTEN FUTURES: The lives of refugee children in urban areas of Indonesia and Thailand*. Retrieved from <https://resourcecentre.savethechildren.net/library/forgotten-futures-lives->

[refugee-children-urban-areas-indonesia-and-thailand](#)

ThaiPBS. (2561). เปิดปม : ผู้ลี้ภัยในเงา (1 ต.ค. 61). Retrieved from

<https://www.youtube.com/watch?v=qnSgnmXzDNE&t=1688s>

UN General Assembly. (1948). The universal declaration of human rights. In *UN General Assembly* (Vol. 302).

UN General Assembly. (1965). International convention on the elimination of all forms of racial discrimination. In.

UN General Assembly. (1966). International covenant on economic, social and cultural rights. In *United Nations, Treaty Series* (Vol. 993, pp. 2009-2057).

UN General Assembly. (1989). Convention on the Rights of the Child. In.

UN General Assembly. (2015). Open Working Group proposal for Sustainable Development Goals. In.

UNHCR. (1994). *Refugee Children: Guidelines on Protection and Care*.

UNHCR. (2010). Convention and protocol relating to the status of refugees. In: UNHCR Geneva.

UNHCR. (2018a). *The Global Compact on Refugees*. Retrieved from

<https://www.unhcr.org/5b6d574a7.pdf>

UNHCR. (2018b). *Turn the Tide: Refugee Education in Crisis*. Retrieved from

<https://www.unhcr.org/5b852f8e4.pdf>

UNHCR. (2019a). *Annual Report 2018*. Retrieved from

https://www.unhcr.or.th/en/support/annual_report/52239

UNHCR. (2019b). Global Trends: forced displacement in 2018. Retrieved from

<https://www.unhcr.org/5d08d7ee7.pdf>

UNHCR. (2019c). Refugee Data Finder 2018. <https://www.unhcr.org/refugee-statistics/download/?url=Zp4G>

UNHCR. (2020). *Thailand: Plan Overview*. Retrieved from

http://reporting.unhcr.org/node/2552#_ga=2.87236440.1571774309.1582686520-1421204939.1579580969

Urban Refugees. (2014). Bangkok, THAILAND. Retrieved from <http://www.urban-refugees.org/bangkok/>

Vungsiriphisal, P. (2011). The challenge of education policy for migrant children in

Thailand from security standpoints. *Kyoto Working Papers on Area Studies*,, 105(Mar-2011), 1-11.

World Conference on Education for All Meeting Basic Learning Needs. (1990). *World Declaration on Education for All and Framework for Action to Meet Basic Learning Needs*. Retrieved from

<https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000127583>

เปรมใจ วังศิริไพศาล. (2553). รูปแบบและแนวทางการจัดการศึกษาสำหรับเด็กข้ามชาติ กรณีศึกษาอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก. กรุงเทพฯ: สำนักนโยบายด้านการเรียนรู้ตลอดชีวิตและโอกาสทางการศึกษา สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.

เป็รื่อง กุมท. (2517). วิชาการมัธยมศึกษา. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.

เมษิณวชิณัฏ์ แสนดื. (2557). สถานะและสิทธิพื้นฐานของผู้ลี้ภัยในเขตเมืองในประเทศไทย. (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต), มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, Retrieved from

http://digital.library.tu.ac.th/tu_dc/frontend/Info/item/dc:106117

ไทยเอนจืไอ. (2561). เปิดงานวิจัย อนาคตที่ถูกลืมของเด็กผู้ลี้ภัย. Retrieved from

http://thaingo.in.th/news/?p=content&act=detail&id_content=4506

กระทรวงศึกษาธิการ. (2554). ปฏิญญาการศึกษาเพื่อปวงชน (EFA) เกิดที่จอมเทียนศึกอีกครั้งที่จอมเทียน. .

<http://www.moe.go.th/moe/th/news/detail.php?NewsID=22779&Key=hotnews>

กระทรวงศึกษาธิการ. (2555). คู่มือและแนวปฏิบัติสำหรับการจัดการศึกษาแก่เด็กที่ไม่มีหลักฐานทางทะเบียนราษฎร และไม่มีสัญชาติไทย. Retrieved from [http://rnedu.go.th/wp-](http://rnedu.go.th/wp-content/uploads/2015/10/kumoue-no-sunchat.pdf)

[content/uploads/2015/10/kumoue-no-sunchat.pdf](http://rnedu.go.th/wp-content/uploads/2015/10/kumoue-no-sunchat.pdf)

กระทรวงศึกษาธิการ. (2561). การรับนักเรียน นักศึกษาที่ไม่มีหลักฐานทะเบียนราษฎรหรือไม่มีสัญชาติไทย.

<https://www.moe.go.th/moe/th/news/detail.php?NewsID=50572&Key=news19>

กระทรวงศึกษาธิการ. (2562). ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง การรับนักเรียน นักศึกษาที่ไม่มีหลักฐานทะเบียนราษฎรหรือไม่มีสัญชาติไทย [http://www.ystpeo.moe.go.th/index.php/13-gov-book/146-](http://www.ystpeo.moe.go.th/index.php/13-gov-book/146-2019-11-21-08-48-53)

[2019-11-21-08-48-53](http://www.ystpeo.moe.go.th/index.php/13-gov-book/146-2019-11-21-08-48-53)

จินตนา สกุกบรืรัักษ์. (2557). ปัญหาการกักกันผู้อพยพหนีภัยเด็กที่เข้าเมืองโดยผิดกฎหมายกับพันธกรณีของประเทศไทย ภายใต้อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ. 1989. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต), มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, Retrieved from

http://digital.library.tu.ac.th/tu_dc/frontend/Info/item/dc:97759

ทวีสิทธิ์ ใจห้าว. (2554). โครงการวิจัย เรื่อง การประเมินผลการจัดการศึกษาแก่ลูกแรงงานต่างชาตืใน ประเทศไทย. Retrieved from

<https://www.moe.go.th/moe/upload/news20/FileUpload/36945-4531.pdf>

ปฎิญาญา ขุนจันทร์. (2559). การเปิดรับสื่อกับความรู้ ทศนคติ และแนวโน้มพฤติกรรมที่มีต่อผู้ลี้ภัยในเมืองของประชาชนในกรุงเทพมหานคร. (วิทยานิพนธ์ปริญญาวารสารศาสตรมหาบัณฑิต), มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, Retrieved from

http://digital.library.tu.ac.th/tu_dc/frontend/Info/item/dc:90571

รัตน์พงศ์ ตุ่มพสุวรรณ. (2553). การวิเคราะห์มุมมองของครูในการจัดการเรียนการสอนเด็กข้ามชาติในโรงเรียน: การวิจัยเชิงผสม. (วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต), จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, Retrieved from <http://cuir.car.chula.ac.th/handle/123456789/36474>

ราชกิจจานุเบกษา. (2553). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553. Retrieved from <https://person.mwit.ac.th/01-Statutes/NationalEducation.pdf>

ราชกิจจานุเบกษา. (2560). รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2560. Retrieved from <http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2560/A/040/1.PDF>

วชิราภรณ์ กฤษเจริญ. (2553). หลักการผลักดันกลับกับสิทธิผู้ลี้ภัยและผู้พลัดถิ่นในกฎหมายระหว่างประเทศ. (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต), มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, Retrieved from http://digital.library.tu.ac.th/tu_dc/frontend/Info/item/dc:122948

สำนักการศึกษากรุงเทพมหานคร. (2562). จำนวนนักเรียน 2562 จำแนกเป็นรายโรงเรียน Retrieved from <http://www.bangkok.go.th/bangkokeducation/page/sub/14726/%E0%B8%9E%E0%B8%A82562>

สำนักงานเลขาธิการคณะรัฐมนตรี. (2560). กฎหมายสำคัญที่มีความจำเป็นเร่งด่วนที่ต้องเร่งรัดปรับปรุงหรือยกร่างกฎหมายขึ้นใหม่. Retrieved from http://cabinet.soc.go.th/soc/Program2-3.jsp?top_serl=99322723

สำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยแห่งสหประชาชาติ. (2560). UNHCR ต้อนรับกระบวนการคัดกรองผู้ลี้ภัยอนุมติโดยคณะรัฐมนตรีไทย. Retrieved from https://www.unhcr.or.th/news/TH_refugee_screening_mechanism

สำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยแห่งสหประชาชาติ. (2562a). การประชุมระดับโลกว่าด้วยเรื่องผู้ลี้ภัยได้รับคำมั่นสัญญาที่จะดำเนินการให้ผู้ลี้ภัยเป็นส่วนหนึ่งในสังคม การพัฒนาการศึกษา และการจ้างงาน. Retrieved from <https://www.unhcr.or.th/news/general/pr/2019-global-refugee-forum-pledges>

สำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยแห่งสหประชาชาติ. (2562b). ตัวเลขผู้พลัดถิ่นทั่วโลกสูงเกิน 70 ล้านคน ข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยแห่งสหประชาชาติ เร่งผลักดันความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในการแก้ปัญหา.

- Retrieved from <https://www.unhcr.or.th/news/general/global-trends-2018-pr>
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2562). การจัดสรรงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2562 กิจกรรมการสนับสนุนค่าใช้จ่ายในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน งบเงินอุดหนุน ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2562. Retrieved from <http://plan.bopp-obec.info/download/การจัดสรรงบประมาณรายจ-6/>
- สำนักงานสภาพัฒนาการศกษาแห่งชาติ. (2563). การประชุมเวทีผู้ลี้ภัยโลก ครั้งที่ ๑ (GLOBAL REFUGEE FORUM – GRF). Retrieved from <http://www.nsc.go.th/?p=4390>
- สุรศักดิ์ หลาบมาลา. (2537). การเรียนรู้อย่างลึกซึ้ง. วารสารวิชาการ-อุดมศึกษา 2, (มกราคม - เมษายน 2537).
- สุวพร แสงรักษา. (2543). สภาพและปัญหาการสอนพลศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการประถมศึกษาแห่งชาติ. (ปริญญามหาบัณฑิต), จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, Retrieved from <http://cuir.car.chula.ac.th/handle/123456789/3918>

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล	นางสาวอัญชลี ศรีชมภู
วุฒิการศึกษา	ครุศาสตรบัณฑิต (ค.บ.) เกียรตินิยมอันดับ 2 สาขาวิชาการศึกษาจากระบบ โรงเรียน จากคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ผลงานตีพิมพ์	The management strategy for stateless persons in Southeast Asia. (2018). Asia Review, Institute of Asian Studies, Chulalongkorn University. Vol.30 No.2, P.31-42.

